

Fr. P. Vastava
Kõrvalduse
Kõrvalduse

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

XI
aastakäik

Nr. 12/13

Laupäeval, 30. märtsil 1929

Nahatööstuse „Union” Aktsia-Selts

TALLINN, Maakri tän. 19/21.

TELEFONID: Juhatus 28-97. Nahavabrik 9-05. Saapavabrik 21-44.

Nahavabrik (end. Grünvaldt) Asut. 1877 a.

Soovitab tuntud headuses: talla-, pinsoli-, platt- ja raagnakku.

Müügil igas paremas äris Eestis.

Saapavabrik Asutatud 1922 aastal.

Soovitab rikkalikus valikus tuntud headuses

jalanõusid

liht juhtsaapast alates kuni peenemaitsealise ballkingani

Nõudke ainult
jalanõusid
kaitsemärgiga

Müügil igas paremas jalanõudeäris Eestis.

A.-S. „Silva”

Tallinn, Merepuiestee 17. * Telegr. aadr.: „SILVA“ Tallinn.

Telefonid:

Juhatus: 21-38 ja 9-00. | Kauplus: 18-09 ja 21-37.
Kontor: 13-80 ja 9-29. | Metsaosak.: 13-20 ja 21-39.

Igasuguste põllutööriistade ja masinate ladu ja müük.

Igasuguste ehitusmaterjalide, nagu: palkide, laudade, lubja, tsemendi, gipsi, katusepapi, katusepleki, igat sorti raua, raudtalade, naelte jne. ladu ja müük.

Igasuguste metsamaterjalide ost, ümbertöötamine, müük ja eksport.

Igasuguste naftasaaduste ladu ja müük.

„SHELL“ petrooleumi, bensiini ja õlide ainuesindus Tallinnas.

Ameerika „McCormick'u“ mootorite, vilja- ja heinaniitjate ning teiste põllutööriistade ainuesindus Eestis.

Th. Flöther'i põllutöömasinate ja riistade ainuesindus Eestis.

Ameerika „FIRESTONE“ autokummide ainuesindus, ladu ja müük.

Ameerika „STUDEBAKER“ automobiilide ainuesindus Eestis.

Ameerika „BROCKWAY“ veoautode ainuesindus Eestis.

Sõjaasjanduse ajakiri

SÕDUR

№ 12/13

Laupäeval, 30. märtsil 1929.

XI aastakäik.

Marssal Ferdinand Foch †

Vabaduse Risti I. liigi I järgu kavaler.

20. märtsil s. a. kell 1745 suri 78 aasta vanaduses marssal F. Foch.

Ta sündis T a r b e s'i linnakese kodanlikes perekonnas 2. oktoobril 1851. a. Lõpetades Ecole

Polytechnique, algas 1874. a. ohvitseri teenistuskäiku suurtükiväe n.-leitnandina. Täiendas oma haridust ja tehes läbi staašid, kol.-leitn. Foch peab Kõrgemas Sõjakoolis (Ecole Supérieure de guer-

re) 1895—1900 loenguid strateegiast ja üldtaktikast. Selleks ajaks juba leiavad laiemat tähelepanu tema sõjakirjanduslikud tööd. 1903. a. kol. Foch määratakse Kõrgema Sõjakooli ülemaks. 1907. a. ühendatakse ta brigaadi ja 1911. diviisi kindraliks. Maailmasõtta astub Foch 20. väekorpuse, mis asus rahuajal Nancy's, seega nagu Prantsuse armee eelväes, ülemana. Enne Marne lahinguid Foch juhatab vägede koondist, millest hiljem moodustatakse 9. armee. Selle ülemana 5.—9. sept. 1914. a. Foch näitas esimest kord terve maailmale, et ta ei ole sõjanduses ainult hea teoreetik, vaid et ka tema õpetus on täiesti rakendatav lahingus.

9. armee tegevuse tõttu, mis oli talleks Prantsuse 5., 6. armeest ja inglased koosnevale löögitiivale (vasakule), vaibusid sakslaste 2. ja 3. armee ägedad pealetungid. 9. armee oli suurimaks faktoriks võidule Marnel. Foch temale antud kaitsesülesande täitis aktiivselt. Igale vastase manöövri Foch vastas kontrmanöövriga. Septembri lõpul, kui vaenulised pooled algavad võidu jooksma merele (Cours à la mer), et ärakasutada manöövri võimalusi tiival, nimetatakse Foch kõikide põhjapool Sommejõe asuvate prantsuse ja inglise vägede (Põhjarinde) üldjuhiks. Põhjarindel tuli läbi teha rasked heitlused värsked jõude juurde saanud sakslastega. Fochil läheb korda oktoobri lõpuks luua kontakt Belgia väerüsimetega ja vaheldava eduga üle kuu kestnud Flandria lahingutes lämmatada sakslaste pealetungi hoogu. Nendes lahingutes Foch, kellel puudus võim käsutada inglasi ja belglasi, oskas siiski ellu viia omad kavad ja saavutada tarvilise koostöö. Oskus juhtida väsinud vägesid üllraskes olukorras, sealjuures mitte ainult ärakandes vastase lööke, vaid andes ka vastasele valusaid tagasi, on üks Fochi juhtimise iseloomustusi. Tuleb eriti meelestada, et Flandriasse 1914. a. sügisel voolasid saksa vabatahtlikud, kes põlesid soovist prantslaste kätte maksta Marne kaotuse eest. Kui seda meelestame, siis tõuseb meis eriline lugupidamine Flandria kaitsjate vastu.

Põhjarinde-ülemjuhataja kohal püsis Foch kuni 1916, kui Joffre otsustas Sommejõel läbi murda sakslaste rinnet. Foch arvas juba siis, et ettevõtte on varajane. Ta nurjus tõesti. Joffre ja Foch taganati. Prantsuse vägede ülemjuhatajaks määrati Nivelle'i ja hiljem Petain.

Kui 1917. a. talvel ellu kutsuti Versailles Kõrgem Liitlastevaheline Sõjanõukogu, siis määrati Foch sinna Prantsusmaa esindajaks. Kõrgem Nõukogu otsustas moodustada suuremaid varusid, milliste õigele kohale suunimiseks moodustati Nõukogu täidesaatev komitee Fochi eesistumisel. Aprillis 1918 Foch mitte niivõrt prantslaste eneste, kui Inglise riigimeeste ja väejuhtide ettepanekul määratakse liitlaste sõjaliste jõudude ülemjuhatajaks Lääne rindel. Fochil tuli vastu võtta raske ja vastutusrikas ülemjuhataja koht ajal, kui sakslaste märtsi 1918. a. pealetung oli arenenud edukalt, kui Picardiesse üksi olid sakslased koondunud 73 diviisi jalaväge ja määratu suurtükiväe (1 km peale 23 patareid, neist 11 rasket), kui inglased olid kaotanud 300 tuhat meest, 1000 suurtükki ja 4500 kuulipildujat, kui liitlaste meelega näitas suurt langust... Foch, astudes ülemjuhataja kohale, andis väga lihtsa, kuid tema sõjaprintsiipidega kooskõlas oleva direktiivi: 1) Mitte sammugi taganeda. 2) Pidada kõige tihedamat sidet inglastega. 3) Moodustada varusid. 4) Ettevalmistada vastupealetungile.

Fochilt ettevõetud vastupealetungid panid seis-

ma sakslaste pealetungi ja juba juulis liitlaste väed alustavad oma suurt pealetungi, n. n. „Fochi lahingut“ (La bataille de Foch). Fochilt kavatsesid (pealetungiga läänest ja lõunast Balkani kaudu) suur manööver, mis pidi saama revanshiks Sedan'i eest, jäi teostamata, sest vaenlane andis 11. nov. 1918. a. alla.

Fochi vägedejuhtimise süsteem erineb teiste Prantsuse kindralite juhtimise süsteemist. Ta staap on väike. Ta usaldab omi kaastöölisi ja ei lahku neist ka kõrgematel juhtimise instantsidel (Weygand oli Fochi staabiülemaks 20. väekorpusest kuni ülemjuhataja staabini). „Ma olen liiga vana,“ seletas Foch, „et harjuda uute kaastöölisega.“ Foch õpetab, et juhtimise kunst põhineb: teadmistel, tahtejõul ja prestiižil. Ta omas neid aluseid. Isegi inglased, kelle rahvuslikuks jooneks loetakse oma tahte läbisurumine, imetlesid ta tahte- ja teojõudu. Ka nendes juhtides ja üksustes, kes korduvate ebaedude tõttu olid täiesti enese võimetesse kaotanud usu, Foch äratas selle. Haig, peale inglise armee purustamise 1918. a. kevadel, oli Fochilt määratud väekoondise ülemaks, mille südamiku moodustasid Prantsuse 3 armeed ja millesse kuulus ainult 4 Inglise diviisi. Haigi väegrupp andis augustis 1918 sakslastele hävitava hoobi. Foch ei armasta vahetada juhte. Mitte-rahulolek oma alluvatega on saamatute ülemate omadus, kes ei oska juhtida alluvate tegevust. Foch õpetab, et alluvates juhtides tuleb luua julgeoleku tunne, hoides seega nendes ära asjata närvitsemise, mis seotud koha kaotamise võimalusega.

Foch vallutas alluvate tahte ja andis sellele temale soovitava suuna, ühtlasi sisendades neis usku nende võimetesse ja tõstes seega nende teo- võimet.

Lahingu juhtimises Foch ei leppinud ainult sellega, et ta andis vastavad direktiivid. Ta püüdis alluvatega olla kõige tihedamas kontaktis. Selleks tarvitas ta automobili, millel sageli 100-km tunnikirusega lendas ühelt juhilt teise juure, püüdes kohapeal kontrollida, kui võrra tema korraldusi on õieti mõistetud. Ühtlasi, nähes sõjaväe ja juhtide tõeliku olukorda, ta korjas andmeid oma järgnevate sammude jaoks. Kui head ka ei oleks tehnilised sidevahendid, nad ei suuda ilalgi asetada kõrgema juhi isiklikku mõju juhtimise protsessis. Kellele jumalast on antud „käsikimise fluüidid“, see peab neid kasutama, neid edasi andma alluvale. Et teisi juhtida, peab kõigepealt oskama ise alistuda. Sellest omis teostes väljendatud põhimõttest peab Foch tegelikult elus kõvasti kinni. Ta alistub vastuvaidlemata omile temast noorematest võrsunud ülematele. Ta ei kardab väljendada oma seisukohta. Kuid kui tema seisukoht ei leia pooldamist, siis täidab ta äärmise püüdmisega vastuvõetud otsust. Üldse tuleb eriti alla kriipsutada tema sallivust teiste arvamisele.

See iseloomujoon on harilikult suurte iseloomude omadus, kes tunnevad oma jõudu ja oma autoriteeti.

Fochi sõjakirjanduslikest teostest ilmus esimesena „La bataille de Laon, Mars 1814“ (Laoni lahing 1814. a.). Selle lahingu, kus 35 tuhat prantslast löid 90 tuhat vastast, kirjeldamises Foch kriipsutab alla moraali tähtsust lahingus. Populaarseks on saanud tema „Sõja printsiipidest“ (Des principes de la guerre). Kui võrra Fochilt antavad sõjaprintsiibid on muutma-

tud, tõendab asjaolu, et see teos leidis peale Maailmasõda uue muutmata väljaande. Üldse Fochi taktikalises ja strateegilises mõtlemises tuleb esile joon ka sõjanduslikke küsimusi valada matemaatikale sarnanevaise valemisse. Ta ei otsi võiduretsepti, vaid otsib sõjaliste nähtuste reegliparasust. Teadmatut suurust igas operatsioonis ta tunnustab, kuid püüab selle teadmata suuruse (x) mõju redutseerida miinimumini. Kui sakslaste kallaletungi teooriat võrreldakse õpetuseks malakaga pähe löömiseks, siis Fochi pealetungi taktikat võib võrrelda osava vehklemisega. Foch jääb kõikjal truuks oma põhiideele — ennem lahinguga vaenlane panna taganema ja siis taga ajades ta hävitada. Seda põhimõtet teostades oli ta no-

vembris 1918 oma vastaste vägede täieliku hävitamise teel.

Meie ei võta enesele julgust väita, et liitlaste võit Maailmasõjas olenes ainult vägede juhtimisest marssal Fochi poolt. Konstateerime vaid, et liitlaste võidurikaste vägede eesotsas 1918. a. sügisel seisis väejuht, kelle isik ja juhtimise oskus olid harukordsed, sarnased, mis omased vaid sõjageeniustele.

Eesti ja ta kaitseväge kummardub sügavas leinas Prantsusmaa ja liitlaste suure kaotuse, marssal Fochi surma puhul, sest ainult Fochilt juhitud vägede võit ajas laiali meie kodumaa poliitikaevasse kogunud tumedad pilved ja näitas meile suuna edaspidiseks tegevuseks vabaduse kätte võitmisel.

Vägede juhataja.

K. Trakmann.

I.

Vägede juhataja ametkoha asutamine on viimasel ajal laineid löönud avalikus arvamises ja ajakirjanduses. Kahjuks on aga seda küsimust käsitavad kirjutised asja rohkem sellest seisukohast võtnud, kes nimelt sellele ametile on vääriline, kes mitte, nii et keskmisele kaitseväelasele, kes asjaga loomulikult on vähe kursis, paista võib, et siin õieti tegemist on mõnele isikule erilise sooja koha loomise küsimusega. Seda rohkem on selles asjas mõttevahetusi kaitseväelastel omavahel, mis avalikkuse ette ei pääse, juba selle tõttu, et mitte igäüks ei leia võimaliku olevat sisemäärustiku § 59. rikkudes nimeta kirjutisi avaldada.

Rääkimata sellest, et tunnistas äärmist lihtsameelsust kogu see vaade, nagu oleks meil võimalik sõjaministeeriumi keskasutisi, riigikogu rühmitusi, ajakirjandust jne. liikvele panna koha valmistamiseks mõnele ohvitserile, kes pealegi mingisugusesse parteisse liiderina ei kuulu, on sarnasest vaatepunktist küsimuse silmitsemine õige ühekülgne ja väiklane, sest vägede juhataja ametkoha asutamine on eeskätt riigikaitse organiseerimisküsimus. Sellepärast oleks vaja asja selgitada järgmistest seisukohtadest: 1) missugused seadused määravad praegu kindlaks meie kaitseväge ülemjuhtimise ja mis teel tuleb seadusandlust arendada, 2) kes on meie kaitseväge juht ja 3) mis osa tuleks etendada vägede juhatajal.

Toimetuse märkus: Keskasutise kokkutõmbamise kava (v. lhk. 263 viimane lõige) oli tehtud varem vägede juhataja instituudi küsimuse ülesõtmist ja on teostatav väljaspool viimast.

II.

Meie kaitseväge organisatsiooni ja eriti juhtimist puutuvate seaduste hinnangul tuleb alata E. V. põhiseadusega, mille §§ 60 ja 78—82 põhipanevaid lauseid sisaldavad. Teiseks allikaks on vene seadused, mis puutuvad sõjaministeeriumi organisatsiooni — Vene Sead. Kogu kõi-de I Ministeeriumi asutised §§ 839—863 ja üldise ministeeriumide juhtkirja vastavad paragrahvid (sealsamas §§ 152—307). Need seadused on aga maksvad ainult niivõrt, kui võrt neis sisalduvad reeglid ei ole vastuolus põhiseadusega ja tegeliku meie kaitseväge organisatsiooniga. Ligemal vaatlusel on maksvusel loetletud paragrahvidest ainult §§ 846—847, mis käsitlevad sõjaministrit, osaliselt § 849, mis käsitleb sõjaministri abi õigusi (§§ 219, 850 ja t. tegelikult ei maksa, sest Eestis ministri abi ei asenda ministrit igal juhul) ja §§ 849, 855—860, mis käsitlevad sõjanõukogu õigusi. Järgmiseks allikaks tuleb tunnistada sõjaseadluste kogu raamat I, mille üksiku paragrahvi käsitlemisel on aga tegemist samade reservatsioonidega (põhiseadus ja tegelik organisatsioon), nagu Sead. Kogu kõi-de I käsitlemisel. Et peale põhiseaduse ka tegelik organisatsioon tähtsuse omandab Venest pärit oleva seaduse maksvuse hinnangul, selgub sellest, et Vene seadustes on normitud rida suurriigi tarvidustele vastavaid asutisi — peavalitsusi ja väekoondisi, mida meil kas üldse ei ole või jälle on meil samade funktsioonide täitmine pandud paljajuhul vähemate asutiste osakondade (jaos-

kondade) peale. Vormiliselt need vene seadused veel muudetud ei ole. Eesti ajal ilmunud seadused ja seadlused, mis kaitseväe juhtimist ja organisatsiooni puudutavad, on peamiselt mitmesuguseid üksikasju norminud. Kaitseväe keskjuhatust ja eriti üldjuht pole ligemalt üldse meie seadusandluses käsitletud. Sel alal põhipanev seadus: „Riigikaitse juhtimise seadus rahu ajal” ja tema loomulik kakssik „Kaitsevägede juhtimise seadus sõja ajal” — ootavad veel lõpulikku välja töötamist ja maksmapanekut, olgugi, et sellekohased eeltööd on tehtud. Nende seaduste väljaandmisega tuleks lõpulikult ära muuta S. Kogu kõide I Ministeeriumide asutised §§ 839—863. Nende seaduste ilmumise hoogsamat käiku takistavad mitmed asjaolud, peamiselt aga see, et need seadused olenevad teiste seaduste ilmumisest, milledega neid tuleb kooskõlastada. Nii ei olnud mõeldav „Riigikaitse juhtimise seadust rahu ajal” lõpulikult redigeerida, kui ei olnud veel olemas „Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seadust”, milles oleks normitud Vabariigi Valitsuse ja üksikute ministrite üldised kohused ja õigused. Teiste sõnadega, ei saa lõpulikult öelda, kuidas peab riigikaitset juhitama, kui pole teada, kuidas Vabariiki üldse juhitakse. Teatavasti on Vab. Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse-eelnõu praegu Riigikogus vastu võetud (hakkab maksma 1. IV.29.). „Kaitsevägede juhtimise seadus sõja ajal” on aga eriti Kv. ülemjuhataja õiguste suhtes suuresti olenev „Kaitseisukorra seaduse” kujunemisest, ja viimasele ei suutnud juristid lõpuvormi anda, niikaua, kui Riigikogu ei olnud oma lõpusõna öelnud „Kriminaalseadustiku” kohta (eriti surmanuhtluse küsimuses salakuulamise, vaenlase avitamise ja mässu eest). Üksikute, kui nõnda öelda võib, sidepunktide allakriipsutamine nendes seadustes viiks meid kaugele, sellepärast piirdun siin kohas ainult selle fakti konstaterimisega. Riigikogu võttis mineval aastal „Kriminaalseadustiku” vastu ja praegu on juba läbivaatamisel Valitsuse poolt peale selle Riigikogule esitatud „Kaitseisukorra seadus”.

Elu läheb aga edasi ja asjade arenemine ei luba ära oodata põhipanevate seaduste väljakuulutamist ja vahepeal vananenud normide seas tammumist. Õi-

gusteadlik praktika on ammu sarnaste seisukordade lahendamiseks tee leidnud n. n. novellide süsteemis, mida meil ka on kasutatud. See süsteem on selles, et üksikud küpseks muutunud küsimused eriseadustega lahendatakse. Kui hiljem muutuvad asjaolud või täfendatakse mõnd korrespondeerivat seadust, siis tuleb eriseadust ka muuta ja see võib isegi mitmekordselt sündida (sellest nii palju meie Riigi Teatajas: „seaduse muutmise” ja „seaduse muutmise seaduse muutmise seadusi”, mis mõndagi võhikut kohutavad).

III.

Üks sarnastest kaitseväe juhtimise puutuvaid küsimusi on viimasel ajal küpseks muutunud. Juba kauemat aega on eelnõus olnud koondada kaitsevägede juhtimist ühe isiku kätte, et sel teel saavutada ühtlasemat ja püsivamat juhtimist, kui seda võivad teostada sagedasti vahelduvad valitsuse koosseisud ja üksteist asendavad mitmesuguste vaadetega ja ettevalmistusega sõjaministrid (v. selle kohta k.-m. Tõrvandi põhipanevad tööd „Sõduris” Nr. 20/21 ja 24/25 — 1926 a.). See küsimus oleks pidanud lahendatama „Riigikaitse juhtimise seaduses rahu ajal” n. n. kaitseväe inspektori või vägede juhataja ametkoha loomise teel. Nii kaua, kui küsimus peamiselt arenes „püsivuse” ja „järjekindluse” saavutamise tähe all, jäi küsimus enam-vähem teoreetiliste kaalutluste valdkonda, sest esiteks ei sõندانud keegi poliitilistest juhtidest seda tunnistada, et just tema oma korraldustega „püsivat” ja „järjekindlat” juhtimise põhimõtet rikub, mille kõrvaldamiseks tuleks eriline ametkoht luua, ja teiseks on see ju tõsiasi, et meie oludes Vabariigi Valitsuse koosseisud on üldjoontes õige ühtlased olnud, kui kõrvale jätta igasuguseid parteipoliitilisi vahesid, millede kaal on minimaalne olnud riigiasjade juhatamises ja mille tähtsust ilma erakondlise prillita palja silmaga üldse ei ole näha. Pealegi olid sõjaministri ametis, välja arvatud lühikesed vaheajad, peamiselt elukutselised kaitseväelased. On isegi katsutud ajakirjanduses ja ka „Sõduri” veergudel tõendada, et see üldse parem oleks, kui sõjaminister on elukutseline kaitseväelane ja tema siis ühtlasi on vägede juhataja. Viimane seisukoht on minu arvates hoopis vildak ja põhjeneb arusaamatusel meie põhiseadusega kindlaksmääratud riigiaparaadi

konstruktsioonist ja sõjaministri seisukohast. Ka ei peitu küsimuse raskuspunkt ei „püsiyas“ ei „järjekindlas“ juhtimises, vaid koguni juhtimises üldse.

Põhiseaduse § 80. võib välja lugeda, et Vabariigi kaitsevägede juhataja on rahu ajal Vabariigi Valitsus ise, ja Asutava Kogu protokollidest näeme, et põhiseaduse kokkuseadjad arvasid, et Valitsus seda juhtimist teostab kas sõjaministri või isegi riigivanema kaudu (Asut. Kogu prot. 4 istungjärk, veerg 918. O. Strandmanni kõne). Peale § 80., kus see mõte ainult kaudselt on puudutatud, põhiseadus seda kusagil ära ei tähenda, kas kaitsevägede juhina esineb Valitsus või sõjaminister. Kui aga vaadelda 1920—1929. a. praktikast, näeme, et tegelikult Valitsus ainult üldtähtsusega seadlusi annab kaitsevägedele (vastavalt põhiseaduse § 81.). Tegelikult on vägede juhtamine olnud kogu aeg sõjaministri käes, vastavalt Venest pärit olevale sead. Kogu I köide raamat V (Ministeeriumide asutised) §§ 846—848. Need §§ pole muudetud ega ole vastuolus põhiseadusega. Sellega on nad ka maksvad. On ju ka võimata, et kollegium (Vabariigi Valitsus) võiks järjekindlalt valitseda ja juhatada jooksvaid asju sarnases suures ja kiireid korraldusi vajavas organisatsioonis, nagu seda on kaitsevägi. Põhiseaduse kokkuseadjate mõte, — kaitsevägede juht on Vabariigi Valitsus, on nii vaid teoreetiliseks sooviks jäänud, mis ei teostunud puht praktilistel motiividel. Kaitsevägede juht on meil — sõjaminister.

Teiselt poolt aga on sõjaministri seisukoht kõvasti muutunud, võrreldes vene sõjaministri omaga. Mitte selles ei seisa vahe, et Venes sõjaminister oli alati kaitseväelane ja meil võib ka kodanline isik olla sõjaminister, nagu seda mõnikord saab esile toodud. Tegelikult on see asjaolu koguni juhuslik nähtus. Vahe on selles, et Venes ei sõjaminister ega ministrite kabinetti ei esinenud üldse poliitilise juhatusena, vaid *poliitiline võim*, see on *võim riigiasju juhatada oma äranägemise järele, välja minnes otstarbekohasusest ja riigihuvidest*, oli keisril enesel ja ministrid olid temale vaid alluvad ametnikud, kes keisrilt ülesseatud sihte tema poolt näidatud abinõudega pidid saavutama. Oli minister aga ainult ministeeriumi kõrgem ametnik, siis valiti tema loomulikult vastava ministeeriumi koosseisust.

Meil on minister Vabariigi Valitsuse liige ja Vabariigi Valitsus ongi poliitiline jõufaktor, kes peab üles seadma riigitegevuse sihte ja otsima abinõusid nende sihtide kättesaamiseks, välja minnes otstarbekohasusest ja riigihuvidest. Keiser ei olnud oieti millegi muuga piiratud omas tegevuses, kui maksvate riiklikkude traditsioonidega ehk kommetega ja oma südametunnistusega. Eesti Vabariigi Valitsus on aga piiratud omas tegevuses peale nimetatute (traditsioonid, südametunnistus) veel Riigikogu poolt maksmapandud seadustega ja vastutab Riigikogu ees. Sellest aga järgneb, et meil peab minister igal juhtumisel olema politikategelane, kes võimalikult on kodus nii jooksvates kui ka alalistes poliitilistes küsimustes, kes on hästi tuttav poliitiliste erakondade soovidega ja tegevusega ja kellel on välja arenenud poliitilise otstarbekohasuse tunne. Need omadused aga leiduvad inimestel harva. Seda õppida raamatust ka ei saa. Riigiametis olek, olgu ohvitserina, olgu muu ministeeriumi ametnikuna, nende omaduste arenemist sugugi ei kindlusta. Seda näitas muu seas piltlikult Maailmasõda, kus ametnikkude poolt juhitud riigid (Saksa, Vene) alla jäid*).

Demokraatlikkudes riikides loetakse parlamendi liikme-parteitegelase tegevust just selleks kooliks, millest peab riigi poliitiline juhataja läbi käima. Et tema peale selle veel mõne ministeeriumi ametnik (resp. ohvitser) oleks olnud, on nõudmine, mille rahuldamine on tegelikult väga raske. Nii mitmekesised inimesed on haruldased. Ka meil võib sarnase ettevalmistusega politikategelasi näppude peal üles lugeda ja mitte iga valitsev koalitsioon ei oma niisuguseid liidreid.

Teisalt aga nõuavad senini Eestis maksvusel olevad seadused sõjaministrilt, et tema peab olema kaitsevägede tegelik juht. Siit ka kogu keerdsõlm,

*) Võitsid ju Maailmasõja mitte kindralid, vaid võitsid tema Clémenceau ja Lloyd George. Puht tehnilistes küsimustes olid saksa väejuhid kahtlemata kõrgemal kui vastaste omad, (seda näitab lahingute käik), kuid poliitiline juhatatus seisis Prantsus- ja Inglismaal kõrgemal kui Saksamaal. Ametniku (ohvitseri) voorus on asjatundmine üksikasjus ja kohusetruudus. Temal puudub aga harilikult võimalus riigiasju vaadelda rippumata oma ametkonna piiridest.

(Lugupeetud autori arvamist ei saa siin ainuõigeks tunnustada, sest see küsimus on väga komplitseeritud, ja selles asjas valitseb ka palju teisi arvamisi. Toim.)

mille lahendamine on võimalik kaht viisi: kas olgu sõjaminister mõjukas politikategelane ja ühtlasi nimekas ohvitser, või tuleb jaotada sõjaministril praegu lasuvad ülesanded: siia — politikategelane, sinna — vägede juhataja.

Neist seisukohtadest järgneb ka, et mõnelt poolt ja isegi „Sõduri“ veergudel soovitatud „erapooletu“ sõjaminister-kaitsevaelane ei ole pikapeale mõeldav. Harilikult oleks tema vägede juhataja, harva ministeeriumi poliitiline juhataja, ja lõpuks jääksid riigikaitse huvid küllaldaselt esitamata Riigikogus ja Valitsuses. Kui see „erapooletu“ sõjaminister aga isegi ei oleks valitseva koalitsiooni liige, ei vastutaks parlamendi ees, vaid valitaks Riigikogu volituste kestvuse ajaks (v. „Sõdur“ Nr. 20/21 — 1926. a., lhk. 429—430), siis ei oleks ka sõjaministril olemas, vaid riigikaitse küsimusi otsustaksid need teised ministrid, kellele antud momendil on tarvilik mõju Riigikogus.

Parlamentlise ministri ülesannete kohta ütleb väga tabavalt inglise kirjanik Lawrence Lowell: „poliitiline minister, kes on parlamendi enamuse liige, teeb tegemist ainult ministeeriumi ja parlamendi vahekordade arenemisega, kõik muu jätab teha alalisele alamsekretärile... Igas ministeeriumis on Inglismaal alaline alamsekretär... kes on ministeeriumi asutise administratiivne ülem.“

IV.

„Miks just nüüd see küsimus korraga põnevaks läks?“ küsib nii mõnigi. Ja iriseva, kadeda iseloomuga inimene, kelle hing on tema rahakotis, ütleb kohe, eks kellelgi peab sellest isiklik kasu olema. Ja kui tema nüüd näeb, et asja juure on asunud nii asutiste ülemad kui ka politikategelased, kelle kohta raske oletada, et nemad just isiklik kasu kuidagi suudaksid välja lüüa selle ametkoha asutamiseks, siis konstrueerib tema mõnda saladuslist „kildkonda“, kes selle ametkoha loomisel talitab põhimõttel „käsi peseb kätt“ (umbes niisugune on nii mõnegi kirjutise mõttekäik selles küsimuses, eriti „Päevaleht“ Nr. 15 s.a.). Tegelikult on asi palju lihtsam. Senini oli meil kümme ministrit ja kui valitseva koalitsiooni seas ei olnud just poliitilist liidrit, kes ühtlasi oleks nimekas ohvitser, siis aeti kuidagi läbi „erapooletu“ sõjaministriga, kes küll vast ei omanud suuremaid kogemusi politi-

kas, kuid oli eriteadlane ja kaitseväge juht. Ajutiselt katsuti ka õnne panna sõjaministri kohused mõne politikategelase peale, kes eriteadlane ei olnud ja kes harilikult sõjatehnilistes küsimustes sattus rippuvusse mõnest riigikogu komisjonist, kus eriteadlased olemas, või isegi mõnest temale alluvast, kes oskas võita tarvilikku usaldust.

Nüüd on üle mindud seitsme ministeeriumi süsteemile, ja arvestades poliitiliste rühmituste rohkusega, tundub võimatu olevat varustada nii kokkurusutud Valitsuse koosseisu veel mõne „erapooletu“ tegelasega. Poliitilisi ministrikohti jääks liig vähe ja oleks isegi võimatu valitsust moodustada. Eriti, kui arvesse võtame, et peale kaitseministeeriumi veel rahaministeerium, nagu praktika seda on näidanud, on samasugune, millele raske on leida poliitilist juhti, kes ühtlasi on eriteadlane. Peab aga tulevikus sõjaminister igal juhtumisel olema mõjukas politikategelane, siis on raske nõuda, et tema ühtlasi oleks veel kaitsevaelane. Siit ka tarvidus rutata vägede juhataja ametkoha loomisega.

Ligemalt vägede juhataja ülesandeid siin loetleda ja käsitada oleks enneaegne. Ka on see Kindralstaabi eriala ja puhttehniline küsimus. Nende küsimuste teoreetiline selgitamine ilmub loodetavasti ligemas tulevikus mõne kindralstaabi eriteadlase sulest. Ainult üldjoontes võiks siin küsimust puudutada, arvesse võttes riigikogule esitatud eelnõu. Selle järele on vägede juhataja sõjaministrile alluv ja ministri abi õigustega varustatud kõrgem riviülem kaitseväes, kes ei juhi mitte ainult diviise ja muid väekoondusi, vaid kes ühtlasi peab hoolitsema riigikaitse töö pideva, sihikindla ja ajanõuetele vastava arenemise eest. Vabariigi Valitsuse poolt eelnõu juure lisatud seletuskirjast leiame veel nõudmise, et vägede juhataja peab olema mitte ainult riviülelem kitsas mõttes, vaid ühtlasi ohvitser, kes omab küllalisi teadmisi ja kogemusi jälgida sõjaasjanduse arenemist, kes sel alal saavutatud uusi leidusi ja võitlusvahendeid võib kohaldada meie oludele ja neid tarvitusele võtta meie kaitseväes. Küsimuste otsustamine, mis seotud riigikaitse ettevalmistamisega, on osalt jäetud sõjaministri võimkonda, osalt otsustab vägede juhataja lõpulikult, kusjuures on välja mindud põhimõttest, et minister eeskätt vastutab eelarve läbi-

viimise eest Riigikogus, s. o. tarvilikude summade muretsemise eest riigikaitse tarvidusteks. Sellepärast on need küsimused, mis otsekohe mõjutavad eelarvet, nagu organisatsioon, dislokatsioon, mobilisatsiooniks valmisolek, laagrite ja manöövrite kavad jne. — sõjaministri otsustada ja vägede juhataja ainult valmistab ette ja töötab läbi sellekohased kavad. Selle vastu on vägede juhataja otsustada kaitsevägede väljaõpe ja kasvatatus, samuti kinnitab vägede juhataja riigikaitseks vajalikud operatiiv- ja kaitsekavad.

Vägede juhatajale mittealluvate keskasutiste ülemad peavad aga oma põhimõttelikud ettepanekud andma enne sõjaministrile esitamist vägede juhatajale läbivaatamiseks.

On tõstetud küsimus, kas vägede juhatajal ei peaks ühtlasi õigus olema osa võtta Vabariigi Valitsuse koosolekutest sõnaõigusega, missugune õigus senimi oli ainult riigikontrolöri ja riigisekretäri. Muu seas on just see Valitsuse koosolekutest osavõtmise õigus sarnaseid õigusi, mis nõuab vägede juhataja ametkoha asutamise seaduse nimelt Riigikogu kaudu maksmapanemist. Kui see õigus ära jätta, siis kogu selle eelnõu maksmapanek võiks sündida Vabariigi Valitsuse otsusel E. V. põhiseaduse § 81. ja Riigi Teat. Nr. 1 — 1922. a. avaldatud 6. XII 1921. a. seaduse alusel. Kas just kõik need, kes nõudsid vägede juhataja ametkoha asutamist nimelt Rk. poolt antud seadusega ja eitasid võimalust see ametkoht asutada Valitsuse poolt vastuvõetud seadlusega, kas nemad ühtlasi tarviliku leiavad olevat vägede juhataja sõnaõiguse Vabariigi Valitsuse koosolekutel, see küsimus tuleb sellekohase ma-

terjali puudusel esialgul küll lahtiseks jätta. Õigeks jääb aga põhimõte — *mida võib otsustada Valitsus, seda ei pea Riigikogule esitatama.*

Kõige selle järele oleks vägede juhataja kogu kaitseväge ettevalmistuse keskkohalt rahu ajal. Loomulikult võib sellele ametkohale siis määrata ainult niisugune ohvitser, kelle kohta on ette näha, et tema sõja puhul võiks olla Kaitseväge Ülemjuhataja või Ülemjuhataja staabi ülem, kes on kindralstaabi ettevalmistusega ja kes omab küllalise rivilise staaži. Sellepärast tuleb vägede juhataja peale panna ka sõja puhuks vajalikkude operatiiv- ja kaitsekavade kinnitamine, milledest ülal jutt. Need kavad võivad otsustada kogu sõja käigu ja nende otsustarbekohasuse eest peab vastutama see, kes sõja puhul juhtivaks jõuks on ette nähtud.

Rahalisest küljest see kavatsetav uus ametkoht uusi kulusid ei tekita, sest nagu eelnõule lisatud seletuskirjast on näha, kaetakse kulud sellekohaste kokkutõmbamiste teel keskasutistes. Mõnelt poolt rõhutati ajalehis, et neid kokkutõmbamisi oleks võinud teostada ka ilma uue ametkoha loomiseta. See väide on vist küll arusaamatus, sest sel puhul oleks vastavad kokkutõmbamised ammu juba tehtud. Elame ju kaitsevāes pikemat aega järjekindla koosseisude kitsendamise tähe all. Ümberkorraldamisel saavutatakse osalist koosseisude kokkutõmbamist ülesannete üleviimise teel ühe asutise pealt teisele, mis ei ole võimalik, kui ei ole loodud seda teist, kelle peale võiks ülesandeid veeretada. Sama lugu on tegelikult ka käesoleval juhtumisel.

Jooni marssal Joseph Pilsudski elust ja tööst

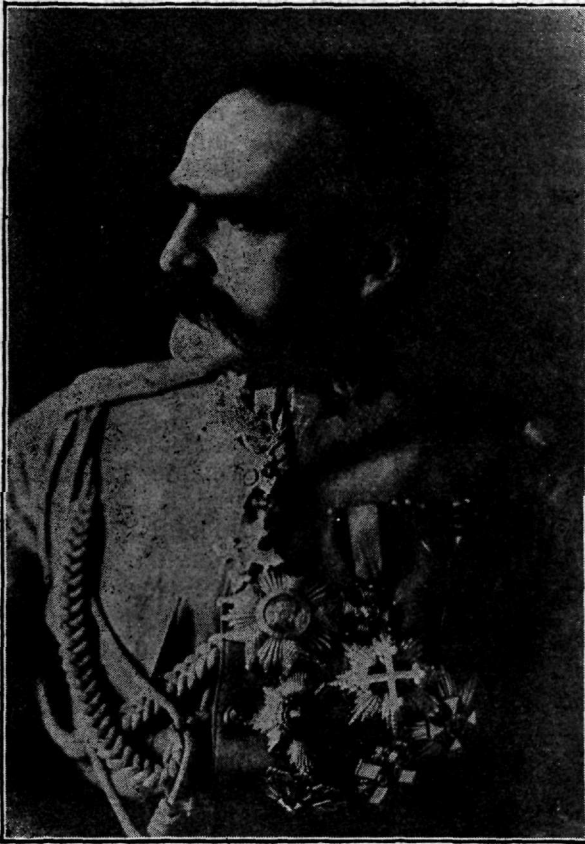
Nimepäeva puhul 19. märtsil 1929.

19. märtsil s. a. pühitses Poola ülemaaliselt oma armastatud väejuhi ja riigimehe marssal Joseph Pilsudski nimepäeva. Meil on juba olnud juhuseid lühidalt tutvustada lugejaid selle suure väejuhi ja riigimehe elukäigu ja tööga. Tema nimepäeva puhul tõmbame jooni J. Pilsudski elust ja tegevusest, mis annavad meile täielikuma pildi marssalist, kui Poola va-

bastajast võraste ikke alt ja väsimatust valvurist Poola parema tuleviku eest.

Juba 1904.—1905. a., peale maapao ja poliitilise vangistuse, elades toleaeagses Galiitsias, asub Pilsudski looma „Võitlusorganisatsiooni“, nähes selles ette algrakukest tulevase Poola armee jaoks. Vene 1905. aasta revolutsiooni sumbudes, likvideerus „Võitlusorganisat-

sioon“, kuid idee — kutsuda ellu sarnane organisatsioon, mis võiks anda juhte ja instruktoreid tulevasele Poola armeele, jäi püsima. Nii näemegi juba 1908. a. „Relvtöö liidu“ (Związek walki czynnej) loomist. Poola rahva laiemad kihid tunnevad kaasa sõjariistus jõu loomisele ja võtavad sarnastest seltsidest

Marssal J. Pilsudski

Eesti Vabaduse Risti 1. liigi I järgu kavaler.

elavalt osa. 1910. a. saavad „Relvtöö liidud“ Austrias legaliseeritud „Küttide ühingute“, „Kütiseltside“ ja „Bartosch ühingute“ nime all. Need valitsuselt lubatud seltsid leiavad suure töövälja Galiitsias ja osalt ka väljaspool selle piire.

Maailmasõja puhkedes saabus aeg, kus ülalnimetatud seltsid võisid asuda teostama ammu igatsetud ülesannet — relvadega vabastama Poolat.

J. Pilsudski hindas õieti saabunud suurt ajaloolist momenti. Temale oli selge, et nüüd ei tohi võitlusväljal puududa Poola sõdur, kes võitleb oma lipu all oma Isamaa vabastamise ni-

mel. Sellepärast koondab ta äärmise hoolega relvakandmiseks kohaseid poolakaid, surub neile kätte relvad ja viib nad võitlusse. 6. augustil 1914. a. lahkub Krakau'st (Kraakow) üks poolakate kompanii (Kaadri kompanii), et esimesena astuda üle Austria-Vene piiri. Selle samuga kuulutatakse poolakate nimel sõda Venemaale. See J. Pilsudskilt korraldatud samm toob Poola sõjalise jõu organiseerimisele suurt kasu. Poolakate sõjaline jõud võrsub peagi 3-ks jalaväe brigaadiks oma suurtükiväega, oma ratsaväega ja tarvilikkude sõjaväe asutistega, mida kõike kokku tuntakse „Poola leegionide“ nime all. Leegionid võidavad peagi sõjalise kuulsuse ja J. Pilsudskit tunnustatakse kui väljapaistvat sõjaväelist talenti. Juba 1914. a., nähes ette asjade käiku, kutsub J. Pilsudski ellu täiesti keskriikidest rippumatu „Poola sõjaorganisatsioon“, mis pidi ettevalmistama rahvamasse vastuhakkamiseks okupantidele. Järgmistel sõja-aastatel toetus sarnase organisatsiooni tarvisolu.

Kui brigaadikomander J. Pilsudski kutsuti 1916. aastal n. n. „Poola Ajutise Riiginõukogu“ liikmeks, oli juba tema käsutuses „Poola Sõjaorganisatsioon“, millisesse kuulusid kõikide rahvakihtide esindajad kõigist praeguse Poola maakondadest.

See uuesti loodud organisatsioon oli jõuks, millele toetudes J. Pilsudski keeldus oma leegionidega andmast Keskriikidelt nõuetavat truudusevannet. Sellele vastasid sakslased J. Pilsudski vangistamisega 22. juulil 1917. a. ja tema saatmisega interneerituna Magdeburgi kindlusse. Viimases vabanes J. Pilsudski alles Saksa revolutsiooni puhkedes, nov. 1918. J. Pilsudski sõjaväeline talent tuli võimsalt esile aastal 1920, mil punased sõjaväehulgad tungisid Poolasse, et selle kaudu teostada Euroopa vallutamist. Varssavi all purustati punaste vallutajate väed. See võit andis Poolale kuulsusrikka rahu ja kindlad piirid Idas.

Vene-Poola sõjale järgnevatel rahu-aastatel marssal Pilsudski võttis osa Poola sõjaväe rahuaegse väljaõppe juhtimisest. Kuid juba 1923. a., mittetunnustades tolle-aegse valitsuse valitsemise viise ja võtteid Poola sise- ja välispoliitikas, tõmbas marssal end tagasi avalikust elust. Mais 1926. a. teda jumaldavate väeosade toetusel haarab marssal J. Pilsudski võimu Poolas oma kätte ja avab seega uue ajajärgu Poo-

la arengus. Tema riigimehe sammud ta viimastel võimuloleku aastatel leiavad samuti tunnustamist kui seda leidis ta sõjamehe talent võitluse-aastatel.

Möödunud kolme aasta jooksul on marssal J. Pilsudski töötanud selleks, et

tõsta Poola majandus heale järjele. Tal on läinud korda tervendada rahandust, reorganiseerida riigi valitsemise süsteemi ja kõige tähtsam — kasvatada Poola rahvast ohvrimeelseks tööks Isamaa kasuks. P. — a.

10. üksiku jalaväe pataljoni

10. aastapäeva pühitsemise ja lipuannetamise puhul.

Praeguse 10. üksiku jalaväe pataljoni aluseks oli 1. jalaväe polgu 3. pataljon. Pataljoni vormeerimisest kuuleme:

Kui 1918. a. Eesti Ajutine valitsus võimule pääses, tundis tema suurt sõjaväe osade puudust.

polgu 3. pataljon, kes jäeti vahiteenistuse eesmärgiga Tallinna ja kes pani aluse praegusele 10. üksiku jalaväe pataljonile. Esimene suurem ešelon — 192 meest, loetakse päevakäsuga 1. jal. polku jõudnuks 27. novembril 1918. a. Seda päeva tu-

10. üksiku jal. pataljoni ohvitseride kogu 1929. a.

Istuvad vasakult paremale: Pataljoni adjutant ja ohv. kogu sekretär kapt. J. Pärn, 2. komp. ülem kapt. J. Kuris, 1. komp. ülem major O. Mullas, pataljoni ülem kol.-leitn. E. Rüütel, majanduse ülem ja ohv. kogu esimees kapt. A. Ant, 3. komp. ülem ja ohv. kogu abiesimees kapt. A. Kuusk, pioneer ohvitser ja ohv. kogu laekahoidja leitn. A. Tisch.

Sõjaväge oli tarvis võitluse vaenlase vastu, kodanikkude ja asutuste julgeoleku ning igasugu varanduste kaitseks. Eriliselt teravalt andis kaitseväge puudus end tunda Tallinnas.

Energiline tegevus peagi tõi mitusada Läänemaa E. K. L. (Eesti kaitseliidu) meest Tallinna. Neist meestest moodustatigi 1.

lüh lageda 3. pataljoni ja järelilikult ka 10. üksiku jalaväe pataljoni a l g p ä e v a k s.

Pataljoni esimeseks ülemaks määrati al.-kapt. O. R a u d v e r e. Pataljoni asukohaks oli Batarei kasarm (praegune keskvangla). Pataljon oli sel ajal Tallinnas igatahes kõige suuremaks ja ustavamaks sõjaväeliseks üksuseks, kuna ta koosnes

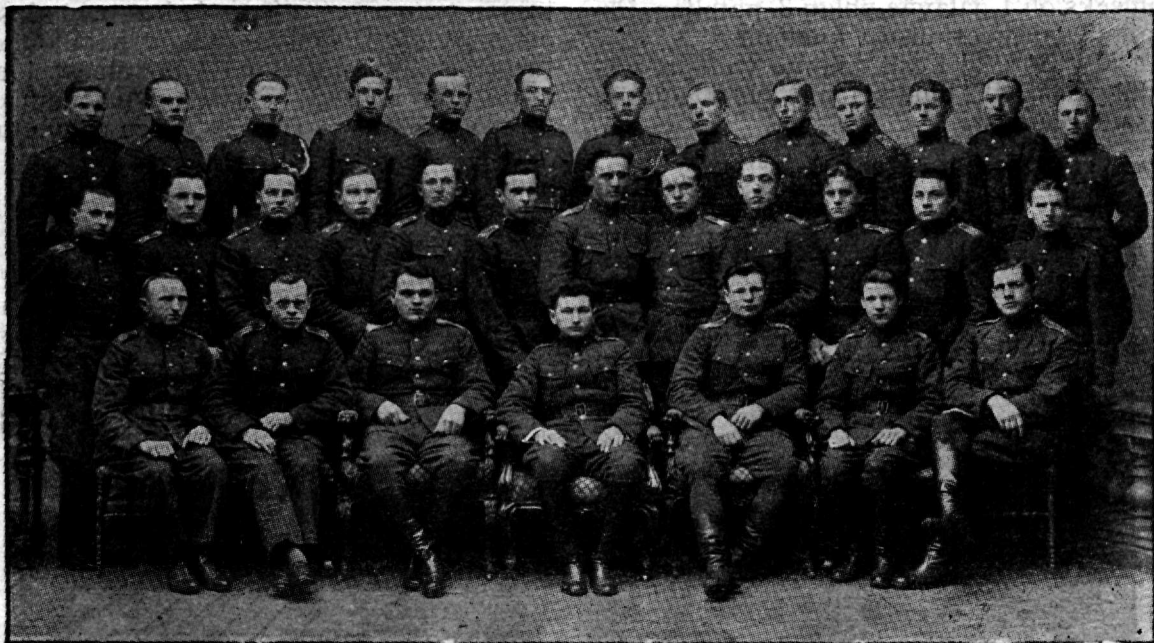
väljavalituist ja kokkuliitunud ühe maakonna meestest (hiljem toodi pataljoni teenistusse vähemal arvul ka Harju-, Järva-, Viljandi- ja teiste maakondade mehi) ja mis peaasi — pataljonis ei puudunud relvad ja isegi kuulipilduja, mis tolleaegses olukorras oli suureks harulduseks.

Kui 1. jalaväe polgu 1. ja 2. pataljon läksid rindele, jäi 3. pataljon Tallinna vahiteenistust pidama. Riviliselt allus pataljon sisekaitse ülemale kindral E. Põdde-

Kohuseid tuli vahipostidel kanda iga 24 tunni järele 24 tundi vahetult, mis oli viletsa jalanõude ja riidevarustuse juures õige kurnav. Sellele vaatamata täideti ülesanded nurisemata. Ka õppused peeti korralikult.

25. veebruaril 1919. a. nimetati 3. pataljon ümber „Vahipataljoniks“. Ülesanded ja alluvus jäid endisteks, ainult roodude nummeratsioon muudeti — 9. asemel hakkas see peale 1-st.

10. üksiku jal. pataljoni üleajateenijate kogu 1929. a.

Istuvad vasakult paremale: Kolmas — üleajateenijate kogu abiesimees veltv. O. Tiitson, neljas — esimees veltv. A. Kits, viies — sekretär van.-allohv. E. Tõnts, kuues — laekahoidja 2. j. kirjutaja A. Angerjas.

rile, kuna ta majanduslikult liideti 1. diviisi tagavara pataljoni külge, mille ülemaks oli polkovnik E. Limberg. Pataljoni koosseis oli algul ümmarguselt 20 ohvitseri ja 700 sõdurit. Roodusid oli pataljonis 5. Juba 27. novembril 1918. a. kindlaid vahtkondi Tallinna garnisoni piirides oli 30, mis nõudis kokku iga päev pataljonilt 4 ohvitseri ja 376 allohvitseri ning sõdurit.

Need arvud kõnelevad pataljoni töö ja ülesande ulatusest ja suurusest. Selle tähtsust mõistame aga paremini, kui meelestame, et kõik meie tolleaegne sõjavarusus ja Saksa okupatsioonivõimude maalt lahkumise järele ülevõetud riigi varandused Tallinnas ja selle ümbruses seisid pataljoni valve all.

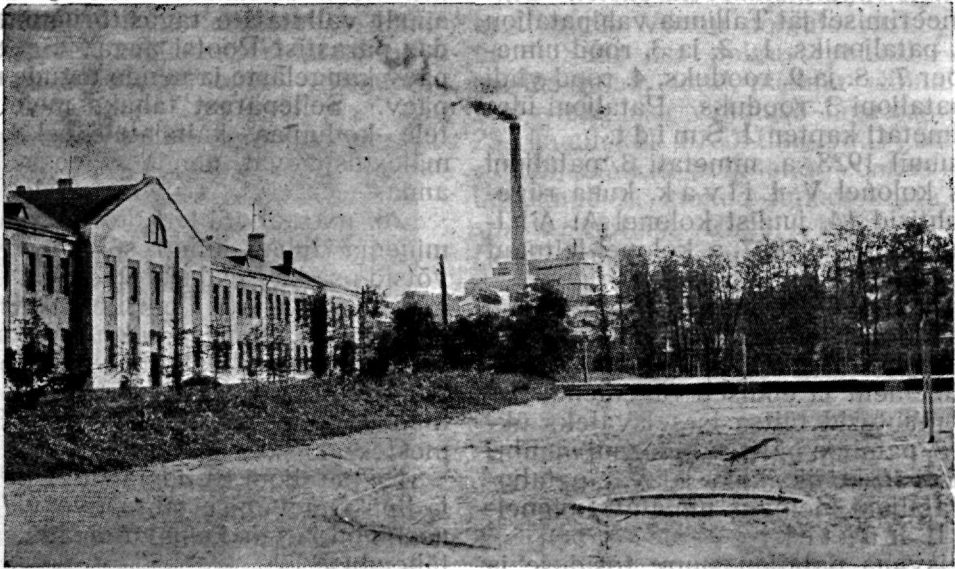
Teenistus pataljonis ei olnud kerge.

4. aprillil 1919. a. määrati pataljoni ülemaks kapten A. Ahlberg, keda 1. augustil s. a. asetas kapten A. Tõniso. 16. aprillil 1919. a. nimetati 1. diviisi tagavara pataljon ümber „Tallinna tagavara pataljoniks“ ja 22. augustil s. a. — „Tallinna tagavara polguks“, mille koosseisu viiakse tagavara-, õppe- ja vahipataljonid. Roodude arv jääb vahipataljonis esialgu endiseks, kuid 28. novembril 1919. a. asutatakse juure veel 6. rood (tehaste töölisset). Ülesanded jäävad endiseks, kuid tegevus laieneb. Vahiteenistusse tuli sel ajal iga päev välja saata Tallinna garnisoni piirides ja väljaspool linna piire üldse 5 ohvitseri, 47 allohvitseri ja 776 sõdurit. Töötoimkonda tuli igapäev saata keskmiselt 250—300 inimest, milleks kasutati ena-

masti pataljoni juure komandeeritud sõjavange.

Riidevarustus ja jalanõud olid endiselt viletsad.

linna komandandile kui brigaadi ülemale. 1. juunil 1920. a. nimetati Tallinna vahipataljoni ülemaks al.-polkovnik V. T r o s s i. Vahtkondade arv on vahepeal vähenenud

10. üksiku jal. pataljoni kasarmu üldvaade, aed, tennisplats ja spordiplatsi osa.

25. mail 1920. a. likvideeriti Tallinna tagavara polk ja asuti ühtlasi vahipataljoni ümbervormeerimisele. Pataljon sai

ligi kahe-kolmandiku võrra. Asukohaks on pataljonil juulikuust alates Uus (Aafrika) kasarm.

10. üksiku jal. pataljoni spordiplats ja laskerada.

riviliselt ja majanduslikult täiesti iseseisvaks üksuseks ning 1. juunil nimetati „Tallinna vahipataljoniks“. Endise kuue asemele moodustati neli roodu. Pataljon allus

11. septembril 1921. a. määrati pataljoni ülemaks kapten J. Š m i d t ja 29. juunil 1922. a. — al.-polkovnik J. V e n d e.

1. juulil 1922. a. vormeeriti Tallinna va-

hipataljon ümber 10. jalaväe polguks. Polgu ülemaks nimetati polkovnik J. K r u u s. Tegelikult juhtis aga polku polguülema abi al.-polkovnik J. Vende, sest polkovnik J. Kruus viibis Kindralstaabi kursustel. Ümbervormeerimisel jäi Tallinna vahipataljon polgu 3. pataljoniks, 1., 2. ja 3. rood nimetati ümber 7., 8. ja 9. rooduks, 4. rood viidi aga 1. pataljoni 3. rooduks. Pataljoni ülemaks nimetati kapten J. Š m i d t.

21. juunil 1923. a. nimetati 3. pataljoni ülemaks kolonel V. L i i v a k, kuna rügementi juhtisid 14. juulist kolonel A. A h l b e r g ning 4. jaan. 1927. a. kolonel-leitnant (praegu kolonel) J. V e n d e.

2. märtsil 1927. a. nimetati 3. pataljoni ülemaks kolonel-leitnant E. R ü ü t e l.

1. oktoobril 1928. a. likvideeriti 10. jalaväe rügement ja endised rügemendi pataljonid muutusid täitsa iseseisvateks üksusteks. 3. pataljon päris rügemendi numברי ja nimetati 10-ks üksikuks jalaväe pataljoniks. Pataljoni ülemaks nimetati kolonel-leitnant E. R ü ü t e l.

Iseseisvana pataljon suure tõsiduse ja puudumisega jätkab kindlat igapäevast tööd.

10. üksik jalaväe pataljon omab meie iseseisvate väeüksuste reas kõige suurema numברי. On aga eksitus sellest järeldada, nagu oleks pataljon üks meie nooremaid vormatsioone. Nagu nägime, on pataljonil pikk ja auväärne iga seljataga ja ta on üks meie vanimaid väeosi, kelle minevik ulatab saatusrikkasse 1918. aastasse, mil rajati iseseisva Eesti alusmüürid.

Sel väeosal on seljataga omapärane, teistest üksustest täitsa eriline minevik. Ta on üle elanud rohkem ümbervormeerimisi kui ükski teine meie väeosa. Sealjuures on ta kogu aeg jäänud meie pealinna, Tallinna garnisoni.

Veel äärmiselt huvitav ajalooline ühtlasegevus. Tallinna linnavalitsus annetas 26. märtsil Raekoja platsil 10. jalaväe rügemendile (10. üksikule pataljonile) lipu. Seda tähtpäeva motiveerib linnavalitsus järgmiselt:

... 26-da märtsi on linnavalitsus valinud üleandmise päevaks, kuna see on linna püha. 1571. aastal lahkusid sel päeval Tallinna alt Juhan Julmi ja hertsog Magnuse sõjaväeosad peale selle, kui nad 8 kuud olid tagajärieta linna piiranud. Tänutäheks otsustas linna raat seda päeva igavesti pühitseda. Vene ajal ei saadud

seda teha, kuid Eesti iseseisvuse ajal on seda päeva jälle mees peetud. Tallinna kodanikkude ja sõjaväeosade, millesd palju eestlasi oli, visa vastupanek hoidis ära Eesti sattumist Vene võimu alla ja ainult vallutajate tagasitõrjumine võimaldas pärastist Rootsi aega. Seega on see päev kangelaste ja nende tegude mälestuspäev. Sellepärast tahaks meie praegustele kodumaa kaitsjatele sel kangelaste mälestuspäeval nende väeosa lippu üle anda.“

26. märtsil 1571. a. tõrjuti Tallinna alt minema Juhan Julmi sõjaväed ja sellest võtsid osa ka Eesti sõjaväelased. Ümmarguselt 350 aastat hiljem, 26. märtsil 1917. a. peeti aga Tallinnas „Grand-Marina“ kinosaalis esimeste Eesti sõjaväelaste koosolekut Eesti rahvusväeosade asutamiseks, millele kohe järgnes ka meie Eesti esimeste väeosade asutamine.

Nii pataljoni 10. aastapäeva pühitsemise ja lipu annetamise tähtpäeva valik on õnnestunud ja tahaks nagu omada sümboolse tähenduse.

Omavalitsusele, 26. märtsil, võib 10. üksik jalaväe pataljon täie rahuldustundega tagasi vaadata möödunud päevade püsivale ja tagajärjerikkale tegevusele, et raugemata innuga ning töötahega vastu astuda tulevikule.

Kohaliku omavalitsusega ja seltskonnaga on 10. üksikul jalaväe pataljonil ja ta eelkäijal alati olnud hea ja sobiv vahekord, mille parimaks tõenduseks lipu annetamine. T.

Läti 5. Võnnu jalaväe polk kümne aastane.

23. III 1919 — 23. III 1929.

23. märtsil 1919. a. eraldati Tartus üks rood rindele sõitvast Volmari polgust (kes oli lõpetanud oma vormeeri-

Kindral Berkis

Esimene 5. Võnnu polgu ülem.

Eesti Vabaduse Risti 1. liigi II järgu kavaler.

mise veebruari keskel 1919) ja määrati aluseks uuele Läti polgule. Uus polk lõpetas vormeerimise 18. maiks ja sai Võnnu (Césu) polgu nimetuse. Polgu ülemaks nimetati polkovnik Berkis, Maa-ilmasõjas Läti kütide 6. polgu ülem. (Nüüd diviisi ülem ja kindral). 20. mail paigutatakse 5. Võnnu polk Ruhja ja läheb seega II. diviisist III. Eesti diviisi koosseisu. Ruhjast saadetakse Võnnu polk puhastama Põhja-Lätit punaväe osadest. Polk jõuab Césu 2. juunil 1919.

Sõjas Landesvehriga 22. juuni lahing-

gus langes Võnnu polgule raske ülesanne. Suur osa polgust paisati lahingu mõllus laiali, kuid püsima jäänud võtavad visalt osa vaenlase tagaajamisest ja 23. juunil kell 0730 tungivad Võnnu.

Hiljem, kui polk end Võnnus oli kohendanud ja loonud linnas korra, marsis ta võitjana Riiga, lahkudes seega Eesti vägede ülemjuhatuselt.

Polkovnik Fritz Virsaitis

Praegune polgu ülem.

5. Võnnu polguga oleme koos läbi elanud raskeid silmapilke võitluses meie ajaloolise vaenlase vastu läänest. See seob meid minevikus. Võnnu polk ei ole Eesti kaitseväge unustanud ka rahuajal. Omaks kümnendaks sünnipäevaks saatis ta meie vanematele väejuhtidele ja väeosadele kutsed osa võtta nende suurtest pidupäevadest. Side, mis loodud lahingväljal, pole katkenud.

Eesti kaitseväge saab soojemad õnnesoovid oma liitlase vanemale väeosale ta juubeli puhul.

Õnnesoove 5. Võnnu jalaväe rügemendile 10. aastapäevaks.

5. Võnnu jalaväe rügemendi ülemale.

Riiga.

Rügemendi juubelpäeva puhul soovin Teile, härra kolonel ja rügemendile palju jõudu, õnne ja edu Teie edaspidises rahuaegses töös. Soovin südamest, et Võnnu rügement tema praeguste juhtide andekal juhatusel oleks tugevaks toeks isamaale ka tulevikus. Meeleldi mäletan neid lahinguid, kus minul koos Võnnu rügemendiga tuli võidelda meie ühiste vaenlaste vastu.

N. Reek.

kindral-majoor,
2. diviisi ülem.

5. Võnnu jalaväe rügemendi ülemale.

Riiga.

Südamlikult tervitan Teid, härra kolonel ja Teile alluvaid, rügemendi 10. aastapäeva puhul. Palju õnne ja edu Teile võidurikkale rügemendile edaspidises töös Teie isamaa ja meie üldiste huvide kasuks. Kövenegu iga aastaga see sõjariistade vendlus, mis saavutati lahingutes Võnnust Riia väravateni.

E. Pödder,
kindral-majoor.

5. Võnnu jalaväe rügemendi ülemale.

Riiga.

Eesti kaitseväe 3. diviisi nimel tervitan Teid ja kõiki Võnnu rügemendi ohvitseri ja sõdureid rügemendi 10. aastapäeva puhul.

Sidemed, mis loodud Läti ja Eesti väeosade vahel kümne aasta eest ühise vaenlase vastu üheskoos võideldes ja arenenud edaspidises rahuaegses töös, kövenegu ja jäägu püsima sama kindlatena, kui on kindel Läti ja Eesti rahvaste sõprus ja liit.

J. Unt,
kindral-majoor,
3. diviisi ülem.

5. Võnnu jalaväe rügemendi ülemale.

Riiga.

Juubelpäevaks palun vastu võtta südamlikud tervitused. Soovin Teile tulevikus palju õnne ja loodan, et väeosadevaheline sõprus, mis eriti süvenes vanem-leitnant Medenisi Pärnus viibimisel, kestab ja süveneb. Elagu 5. Võnnu rügement ja ta lugupeetud juht.

E. Rosenberg,
kolonel,

6. üksiku jalav. patalj. ülem.

5. Võnnu jalaväe rügemendi ülemale.

Riiga.

Oma ja kuperjanovlaste nimel palun Teid, härra kolonel, vastu võtta ja ühtlasi edasi anda alluvatele meie paremad ja südamlikumad tervitused Teile vahva polgu 10. aasta juubelpäeva puhul.

Kuperjanovlased soovivad võnnulastele palju õnne ja edurikast tulevikku. Isiklikult kahjatsen väga, et mul võimalus puudus sel puhul Teid külastada.

Päikse iga võnnulastele!

P. A s m u s,
majoor.

Kuperjanovi patall, ülema k. t.

5. Võnnu jalaväe rügemendi ülemale.

Riiga.

Rügemendi 10. aastapäeva puhul palun vastu võtta minult ja kolmanda üksiku jalaväe pataljonilt parimad õnnesoovid ja tervitused. Ärgu ununegu ühistes võitlustes Võnnu, Ronneburgi, Riia all seotud sõpruse sidemed, millele toetudes saavutasime võidu ühiste vaenlaste üle. Südamest soovin, et Teie väeosa kuulsusrikas minevik ja praeguste juhtide töö virgutaks isamaa kaitsele kõike neid rahva poegi, kes praegu Teie väeosas viibivad ja tulevikus väeosa ridadest läbi käivad.

H. H ä e l m e,
majoor.

3. üksiku jalav. patall, ülema k. t.

Taani vabatahtlikkude „Kapten Borgelini kompanii“ Vabadussõjas.

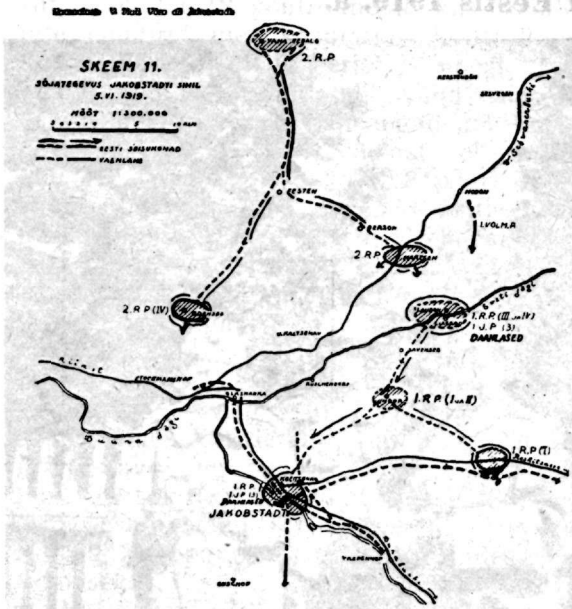
Saabumise 10. aastapäeva puhul (4. IV 1919 — 4. IV 1929).

Eesti Vabadusevõitlus leidis Taanis sooja poolehoidu. Eestlased ja taanlased, kui Läänemere lapsed, on ka möödunud sajanditel kokku puutunud, küll vastastena, küll sõpradena. 1919. a. eestlastele raskel kevadel ruttas kapten Borgelin oma vabatahtlikest kompaniiga appi eestlastele, tähendab, minevikust on säilunud taanlastes sõprusetunne meie vastu, sest tõsist sõpratunnet hädas.

Juba Vabadussõja esimestest kuudest,

kui levisid Taanis teated meie raskest heitlusest suure Venega, tõusis taani seltskonnas mõte aidata Eestit. Moodunes Eesti aitamise organisatsioon, mille väljapaistvamaid tegelasi olid hrad — A o g e V e s t e n h o l t z, A l e x. F o s s (Port-Kunda omanikke) ja Soome kodusõjast osavõtnud üliõpilane I v e r d e G u d m e.

Kuigi vabatahtlikkude arv oli suur (ulatas tuhandatesse), sõitis 26. märtsil 1919 Kopenhagenist välja, osalt ka muutu-

nud olukordade tõttu meie rindel, ainult 200-meheline kapten Borgelini kompanii. Kompaniis teenisid 12 Kuninglikku Taani ohvitseri. Kapten Borgelin ise oli enimem Taani allohvitseride kooli ülemaks. Määrates kapten Borgelini vabatahtlikkude

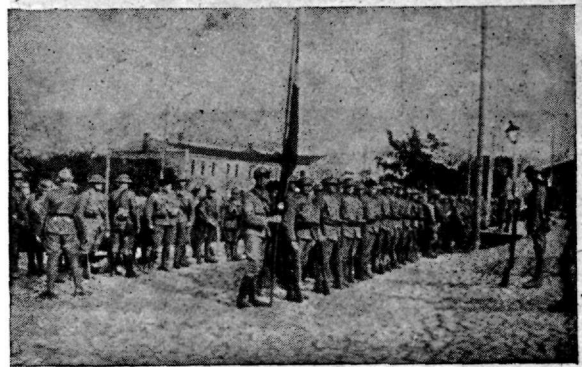

Taani vabatahtlikud kaevikutes Rõuge all mail 1919.

kompanii ülemaks, olevat juhtiv kindral tähendanud: „Kuigi Eestisse läheb vabatahtlikkude kompanii, ta koosneb siiski taanlastest, ta represanteerib teatud määral siiski Taanit ja sellepärast on tarvilik, et seda kompaniid juhiks sõjaväelise korraloomises ja alalhoius vilunud ohvitser“.

4. aprillil 1919 saabusid taanlased Tallinna. Siin südamik vastuvõtt. Alguses, umbes nädal peatus kompanii Tallinnas,

siis paar nädalat Nõmmel ja alles peale selle sõitis meie lõunarindele 2. diviisi piirkonda, kus Võru all aprilli lõpul ja mail algusel olid käimas ägedad lahingud. Kap-

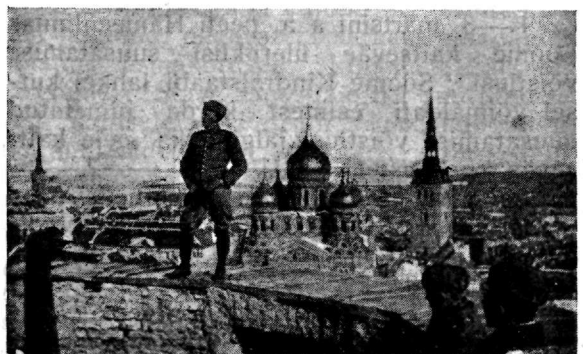

Taani vabatahtlikud Tartu jaamas 1919. a.

ten Borgelini kompanii asus Rõuge piirkonda. Siit Hurda—Suure—Ruuga—Purka joonelt asusid taanlased koos 1. Ratsa polgu, 1. jal. polgu 3. pataljoni ja teistega rittmeister G. Jonson'i üldjuhatusel pealetungile, et kaasa teha kuulsat Kreutzburg-Jakobstadt'i operatsiooni. See operatsioon lõppes Eesti relvadele suure eduga.

5. juunil 1919 lehisid Eesti lipud Jakobstadtis ja Kreutzburgis. Kapten Borgelini kompanii tungis Kreutzburgi. Hiljem toodi ta sealt Tartusse. Juuli keskpaiku saadetakse Taani vabatahtlikud Ostrovi alla, kus võtavad osa edukatest kaitselahingutest Vene enamlaste vastu.

1. septembril 1919 lõppes Vabatahtlikkude leping Eestiga. 2. septembril lahkus „Kalevipoeg“ Eestis kol.-leitnandiks ülendatud Borgelini kompanii tublide sõjameeste ja meie sõpradega Tallinnast, et neid viia tagasi nende kodumaale.

Taani vabatahtlik Tallinnas vanal Taani müürlil aprillis 1919.

Taani vabatahtlikud Eestis 1919. a.

Puhkusel seljataguses.

Taani vabatahtlikke oli ilmunud saatma Ülemjuhataja Kindral Laidoner, Sõjaminister O. Strandmann, Admiral Pitka, palju kõrgemaid sõjaväelasi, mitmetuhande pealine rahvas. Kui sõjaväelaste nii tsiviil-

elanikkude poolehoiu võitsid vaprad Taani vabatahtlikud veel oma sõbraliku esinemise ja päiksepaistse meeleoluga. Möödunud 10 aastat ei ole meie sõbralikke muljeid taanlastest tuhmistanud. K.

Muljeid Soome kaitseväge suusatamise võistlustelt

28. II — 5. III s. a.

1.—3. märtsini s. a. peeti Hämeenlinnas Soome kaitseväge üleriiklisi suusatamise võistlusi. Soome Kindralstaabi lahkel kutsel võimaldati esimest korda nimetatud suusatamise võistlusi jälgida ka meie kaitseväge sportlastel.

Esimene suusatamise võistluste päev algas 1. märtsil kell 0900 — 20 km individuaal murdmaastikul suusatamisega. Osavõtjaid 84 kv. Võistluste start asus umbes 1½ km linna südamest eemal kaitseväge lasketiirus. 20 km jooksutee kujutas 10 km pikkust ringi, missugust tuli matkata kaks korda. Jooksutee läks üle mäe aheliku, käies kogu tee siksakiliselt

ühelt mäe harjalt teisele. Mäed olid järsud ja kõrged, üksikuid võiks võrrelda meie Mustamäega, kuid mitmed olid palju kõrgemad ja järsumad. Kogu maastik oli kaetud õreda männimetsaga. Jooksuteel ei olnud ühtegi tasast ja lagedat kohta, ta oli tõusev-langev, keeruline ja kääneline. Eriti raskeks tegi jooksutee mets, mis järskudest mägedest allalaskmisel võistlejatelt suurt osavust, julgust ja külmaverd nõudis. Mäest allalaskmise tarvis ei olnud sisse raiutud ühtegi sihti, vaid tee tuli võistlejal rajada loomulikus metsas, käänakuliselt puude vahelt. Jooksutee oli märgitud värviliste paberiribakestega, missugused olid

asetatud puude külge ja okste otsa. Jook-
suteel oli ka 18 kontrollposti, kus võistle-
jate numbrid üles kirjutati. Kontrollpost
koosnes ühest allohvitserist ja ühest rea-
mehest. Võistlejad lasti välja stardist
kahe kaupa, 10 sek. vaheaegadega. Võistle-
luse lõpetasid 72 kaitsevällast, ei lõpetan-
ud 12. Suuski tehti katki 8 paari, nen-
dest 5 paari finišis. Suusad tehti katki
peaasjalikult järsust mäest allalaskmisel,
kus suusataja tasakaalu kaotas ja suure
hooga mitu ringi kukerpalli tegi. Võistle-
jatest ükski viga ei saanud, samuti ei eksi-
nud ka keegi.

Paremat aega näitas rms. Kudjoi, töö-
kompaniist — aeg 1 tund 16 min. 22 sek.
Kahekümnes kohaletulija oli lipnik Kuvaja
Põhja-Savo rügemendist — 1 tund 20
min. 52 sek., seega ainult 4 min. 30 sek.
esimesest halvem (lipnik Kuvaja võttis osa
Poolas Zakopane võistlustest, tulles seal
esimeseks).

Võistlused viidi läbi 2½ tunni jooksul,
kuna võistluste tagajärjed kohtunikkude
poolt välja arvati ja võistlejatele avaldati
5 tundi hiljem.

N.-ltn. Veborn võttis ka sellest võistlu-
sest osa. Ta startis kolmeteistkümmen-
dana, ühes lipnik Kuvaja'ga. Et kogu
võistlusteel oli palju suuri ja järske met-
saga kaetud mägesid, siis tegi see matka-
mise Veborn'ile niivõrd raskeks, et oli sun-
nitud võistlustest poolel teel loobuma. Hil-
jem Veborn'iga võistluskäigu üle vesteldes,
tähen das, et sarnast rasket võistlusrada ta
esmakordselt nägi. Sel võistlusrajal oli
harjumata suusatajal rohkem kui elukarde-
tav võistelda. Soome kaitseväe suusata-
jad olid otse kadestamisväär sed — nad
nagu lendasid vingerdades järskudelt met-
saga kaetud mäeveergudelt alla, ilma et
keegi oleks viga saanud.

2. märts — teine võistluste päev algas
samuti kell 0900 — 7 km individuaal suu-
satamise võistlustega, ühes laskmisega.
Osa võttis 96 võistlejat. Võistlus leidis
aset samal kohal, kus 20 km, kuid jooksu-
tee oli juhitud rohkem lamedamale maas-
tikule. Start asus kasarmute uksest 100
m eemal. Pärast starti tuli võistlejal mat-
kata 2 km, siis lasta lasketiirus 5 lasku
teadmata kaugusel asuva rinnakuju pihta
(märk oli tegelikult 183 m kaugusel), selle
järgi matkata umbes 4 km ja jälle lasta
5 lasku. Pärast teistkordset laskmist tuli
matkata veel umbes 1 km. Finiš oli stardi
joonel. Tagajärge arvati punktidega —
suusatamist ja laskmist ühte arvatuna.
Punktide väljaarvamine sündis erilise ta-

beli järgi. Väljaarvamine on lihtne ja
täpne. Esimeseks tuli piirivalve, kes 6 me-
hega saavutas 435 punkti, teiseks Põhja-
Savo rüg. — 429 punkti. Teise päeva
võistlusi jälgisid ka Poola ja Vene sõja-
väe esitajad ja Rootsi kindral Lilljehök.

Major Tiiri

Soome kaitseväe kehalise kasvatus juhataja.

3. märts, — kolmas võistluste päev al-
gas kell 0900 patrullsuusatamise võistlus-
tega. Osa võttis 11 patrulli á 9 meest.
Patrulli vanem pidi olema ohvitser, teiste
koosseis ei olnud tähtis. Nii oli Põhja-
Savo rüg. patrullis 4 ohvitseri. Patrull-
suusatamise võistlus oli omapärane ja esi-
mest korda harrastatav. Ta väljamõtteleja
oli kehalise kasvatus juhataja major Tiiri.
Rootsi kindral Lilljehök'i sõnade järgi, kes
54 a. Euroopas ringi käinud ja spordivõist-
lusi jälginud, nägevat ta sarnast omapärast
võistlust esmakordselt. Võistluste käik oli
järgmine. Start asus Jäägri suurtükiväe
rüg. kantseleis. Patrulli vanemale anti
kohtunikkude poolt 4 kaarti, 18 sedelit
ümbrikuga ja paberileht, millele oli kirju-
tatud sõnadega 9 kontrollposti asupaika.
Saades kaardi, sedelid ja kontrollpostide
lehe, läks patrulli vanem kõrvalolevasse
tuppa, kus asus patrulli meeskond. Esi-
meseks ülesandeks oli patrulli vanemal
orienteerida kaart, sellel kontrollpostid üles
otsida ja need värvilise pliiatsiga ära mär-
kida. Selle järgi laskis patrulli mehi teis-

tel kaartidel kontrollpunktid märkida. Terve patrull ühes koos ei tohtinud läbistada kõiki kontrollposte, vaid seda pidid tegema paaris mehed. Seepärast pidi patrulli vanem pärast kaardi orienteerumist ja kontrollpostide ülesleidmist, tegema patrulli jaotuse. Ta pidi määrama patrullist mehed, kes mingisuguse posti pidi läbistama. Postid olid mitmesugustel kaugustel — 3 km kuni 12 km (üks ots) ja seepärast pidi patrullivanem tundma ja teadma oma patrulli koosseisu võimeid, et neid osata määrata otstarbekohaselt ülesande täitmisele. Igasse kontrollposti tuli viia kaks sedelikest, kust sama palju vastu anti. Kontrollpost oli märgitud püstilõõdud suusakepiga, millel lehvis väike riigi lipp. Vastusaadud sedelid tuli tuua tagasi kasarmu õue. Kui kõigilt postidelt sedelikesed olid tagasi toodud, korjas patrulli vanem need kokku, pani ümbrikusse ja las kis ümbriku seks õuele ülesseatud kirjakasti. Selle järgi sõitis terve patrull finiši, mis oli umbes 100 m kirjakastist eemal. Algusaega hakati lugema sellest momendist, kui kohtunik patrulli vanemale kaardi andis, lõpuaga — finiši jõudnud viimast mehest. Patrullid lasti välja iga 15 min. vaheaegadega. Patrullist oli lubatud maha jääda 3-el mehel, kuid sedelid pidi olema kõigilt postidelt tagasi toodud. Kaardi orienteerimine ja ülesande andmine oli kõige kiirem Hämeenlinna ratsa rügemendi patrullil — 6 min., selle järgi sõjakoolil — 7 min., kõige pikem aeg oli — 10 min. Patrulli ülesande täitis kõige kiiremini sõjakooli patrull — aeg 2 tundi 12 min. 31 sek.; teine Jäägri suurtükiväe rüg. — 2.17.11,0; kolmas piirivalve — 2.17.31,0. Patrullil oli vaba riietus.

Pärast patrullsuusatamise võistluseid, peeti ka sõjaväe ratsasuusatamise võistlused. Osa võttis 2 paari. Maa pikkus 20 km maanteel. Esimesena jõudis finiši ratsutaja Jäägri suurtükiväe rüg. kapten Indrenius (isiklik hobune) ja suuskadel Hämeenlinna ratsa rüg. kornet Bützov — aeg 48 min.; teisena tuli ratsa, neiu Viede — Hämeenlinna ratsa seltsist (isiklik hobune) ja suuskadel rittmeister Viede (vend) Hämeenlinna ratsa rüg. — 48 min. 30 sek. Esimese 10 km aeg oli neiu Viede'l 30 sek. parem, kui kapten Indrenius'el, kuid teisel 10 km tuli neiu napp kaotus kiiruse vähendamisest kurvedel, kuna aga vastane ka kurved ühel ja samal kiirusel sõitis.

Pärast ratsavõistlust korraldas Hämeenlinna spordiselts „Tarmo“ hüppevõistlused. Hüppemägi asub linnast 1½ km sõ-

javäe lasketiiru läheduses metsas. Hüppemäeks on loomulik mägi ühes juurde ehitatud 30 m kõrguse torniga. Hüppetorni ehitamiseks on raha annud Hämeenlinna linnavalitsus. Hüppemäge loetakse paremate hulka, temalt võib saavutada üle 40 m hüppeid. Võistlustest võtsid osa 12 hüppajat. Et lumepind oli äärmiselt kõva, saavutati kõige kaugem hüpe ainult 22½ m. Noorte hüppajate hulgas oli üks 9 a. poisike, kes saavutas puhtalt 16 m hüppe. Rahvast oli hüppevõistlusi murruna jälginimas.

Kaitseväe suusatamise võistluste auhinnad jagati välja Hämeenlinna tuletõrjujate seltsimajas viimasel võistluspäeva õhtul kell 1900, võistluste peakorraldaja Jäägri suurtükiväe rügemendi ülema kol-ltn. Häkli poolt. Enne auhindade väljaandmist pidas rüg. ülem kõne, kus märkis suusaspordi tähtsust ja vajadust Soome kaitseväes. Ta tähendas, et Soome maastik nõuab suusatamise oskust igalt Soome sõdurilt, sest midu ei suuda kaitseväge hädaohu puhul kiirelt isamaad kaitsta. Lõpuks tähendas kõneleja, et meie keskel on esimest korda suusatamise võistlustel ka vennasrahva „Viro“ kaitsevaelased. Nemed tahtsid ka meiega ühes võistelda, kuid et neil on tasane-lame maastik, kus puuduvad niisugused mäed, nagu meil, ei saanud nemad meiega üheskoos võistelda. Lõpuks kutsus ülesse kõiki võistlejaid hüüdma meie auks kolmekordne „elagu“, ning selle järgi mängis orkester Eesti hümmi. Auhindadeks anti individuaal võistlustel hõbeasjad ja diplomid patrullsuusatamises esimesele patrulli meeskonnale, meistri žetoon ja diplomid 3 patrullile. Rändauhindu oli 3 ja need võitis kõik Piirivalve.

Väeosade järgi tuli võistlustel esimesele kohale Piirivalve — 5 pnk.; teiseks Põhja-Savo rügement — 10 pnk. ja kolmandaks 2. välja suurtükiväe rüg. — 11 punkti.

Kogu suusavõistluste korraldamine ja läbiviimine oli pandud Jäägri suurtükiväe rügemendi peale. Peakorraldajaks oli rügemendi ülem kol.-ltn. Häkli, teisteks korraldajateks ja kohtunikudeks, peale ajamõõtjate, kõik teised rügemendi ohvitserid. Ajamõõtjaid oli kogu võistluste ajal ainult kaks eraisikut ja need olid Soome endised väljapaistvamad sportlased, nüüd spordiseltside juhid. Kõik korraldajad ja kohtunikud olid varustatud valgete nimeliste käesidemetega, mis neid võimaldas kõigile kättesaadavaks teha. Kogu ette-

V. F. Novitski †

15. 1. 1929 suri Moskvas Punase Kindralstaabi Akadeemia sõjaajaloo professorina tunnustatud Vene sõjakirjanik V. F. Novitski. Kui gi kadunu, nagu seda loeme N.-Vene sõjaajakirjandusest, „ei olnud marksist, veel rohkem, ta ei suutnud omis töödes veel välja jõuda sõjaliste nähtuste materialistlikule hindede...“ („Voina i Rev.“ nr. 2 — 1929 ja „Krasnaja Svesda“ 16. 1. s. a.), leidis ta siiski enamlastelt poolehoiu kui väljapaistev sõjakirjanik ja ajaloolane.

Tema auditoorium Akadeemias olevat olnud alati kuulajatest puupüsti täis, tema raamat Maailmasõja manööverperioodist Lääne rindel olevat loetud ärakulumiseni.

Meie Kõrgemas Sõjakoolis ja Sõjakoolis kasutati omal ajal õpilastelt käsiraamatuna V. F. Novitski „Boevõja deistvija v Belgij i Frantsij“ ja see teos leidis ka nende keskel hea vastuvõtu.

Maailmasõjas 1917. a. oli V. F. Novitski 12. armee juhatajaks ja hiljem Põhja rinde ning Balti laevastiku ülemjuhatajaks; seega kohtadel, mis väga lähedalt puudutasid meie Kodumaa tolleaegset saatust.

valmistus oli juba varem niivõrt hästi korraldatud, et võistluste ajal ühtegi puudust ette ei tulnud. Kõik võistlused algasid täpsalt — sekundi pealt, nagu see kavas oli ette nähtud. Kõik ohvitserid — rügemendi ülemast kuni noorema ohvitserini olid võistluste käiguga kontaktis, tundsid põhjalikult määruseid, juhtnööre ja viibisid võistlustel algusest kuni lõpuni. Olgugi, et start asus võrdlemisi kasarmute ligi, vaevalt 1 km, toodi võistlejad siiski rügemendi hobustega starti. Stardis ja võistlusteel oli söögipunktid, kus võistlejad võisid saada kuuma piima ja võileibu.

Võistlustel viibis ka kogu aeg vanem arst ühes velskeriga. Nende asukoht oli märgitud punase ristiga.

Soome sõit jättis meie sportlastele väga head mälestused järgi. Eriti palju kogemusi omati Soome kaitseväe talispordi võistluste korraldamistes, läbiviimistes ja võistlejates enestes.

Soome suusasport on kõrgel astmel. Seal ei ole üksikuid, vaid palju väga häid suusatajaid. Seda tõendab ka möödunud võistlus, kus eelmiste aastate paremad mehed kohtadelegi ei pääsenud, vaid kõik võitjad olid uued suurused. Selle õnnetuse osaliseks sai ka lipn. Kuvaja, Zakopanes tulles esimeseks, nüüd aga kodustel võistlustel kahekümnendaks. Soomes ei harrasta suusasporti mitte üksikud isikud, vaid terve rahvas, seisuse ja aastme peale vaata-

mata. Nii on kõigile kaitseväelastele välja antud suusad, väeliikide peale vaadatamata. Kaitseväelastel on talve perioodil 2 korda nädalas á 4 tundi sunduslik suusatamine. Kaitseväelaste suusad asuvad kasarmute koridorides püramiidides nagu püssid. Püramiidide kohal seinal ripuvad suurte trükitähtedega kirjutatud sildid, kus meelde tuletatakse suuskade eest hoolitsemist. Soome kaitseväel on umbes sarnane suusatüüp (turist) nagu meil, ainult vähe kitsam, lühem ja õhem, seega meie omast märksa kergem. Võistlustel tarvitasid kv. täies enamuses „Bergentali“ sidet, „Siukala“ omi oli ainult üksikutel. Viimasel ajal on Soome kv. välja kujunenud uus side, mis lihtne, odav ja praktiline. Tulevikus kavatakse tervet kv. selle sidemega varustada. Ta on tugeva veekindla nahaga kaetud alumiinium klamber. Klambri otstes on augud, milledest väike rihm läbi käib. Rihmakese abil võib klambrit väiksemaks ja suuremaks lasta, vastavalt suusataja saapale. Selle sideme juures tarvitatakse harilikke ülespoole pööratud ninadega suusasaapaid ilma kannarihmadeta. Suusakepid olid kõigil võistlejatel lühikesed — 120—130 cm. Väga tähtsaks peavad soomlased suusa määrimist. Kaitseväes on suurte kogemuste varal välja kujunenud iselselti määre, mida võib tarvitada iga ilmaga. See on kaitseväe seisukohast väga tähtis, sest

kust võtab sõdur sõjaolukorras mitmet seltsi määret. Soomes võib igas linnas, alevis ja külas näha iga päev hommikust õhtuni palju suusatajaid. Hommikuti töö ajal suusatavad enamasti lapsed, kuna õhtupoole töölt koju tulnud vanemad inimesed suusad alla panevad. Eriti imestama paneb laste suusatamine. 5—6 a. poisid ja tüdrukud suusatavad ja lasevad järskudel mägedelt alla nagu akrobaadid. Nägin isiklikult kui 3 a. 6 kuune laps suusatas. Koolides on talvel suusatamise tunnid sunduslikud. Suusatamist korraldatakse klasside kaupa õpetajate juhatusel. Hämeenlinnas oli huvitav näha, kui hommikuti algkooli lapsed kooli tõttasid, kõigil suusad all ja samuti läksid nad sealt peale tunde koju. Helsingist kuni Hämeenlinnani 120 km rongiga sõites, jälgisime raudtee äärset maastikku. Kogu tee ulatusel oli lumepind tihedalt läbi põimitud suusajälgedega. Tihedama jälgede rägastikuga olid kaetud eriti järsud kaljurünkad. Seal karastab end noor kui vana soomlane julguse ja külmaveresusega.

Meie vastuvõtmine oli kogu Soomes viibimisel eeskujulik — igal pool oli esikohal vastutulelikus ja sõbralikus. Meile näidati kõiki, mis selle lühikese aja jooksul suudeti näidata.

Hämeenlinnas saime erilise vastuvõtu osalisteks sealse Jäägri suurtükiväe rügemendi ohvitseride, eesotsas rüg. ülema

kol.-lt. Häkli, major Haaki ja san.-major Lyytinen'i poolt, kes meile alati olid igal pool saatjateks ja teejuhtideks. Eriti palju tänu võlgnevad sportlased major Lyytinen'i perekonnale, kes neid südamlikult kostitas.

Hämeenlinnas tehti väljasõit umbes 2 km kaugusele Aulangu lossi, kus asub turistide kodu. Turistide kodus näidati lossi ja selle torni. Tornist avaneb suurepärase vaade kaugele ümbrusesse Soome maastikule. Talvel külastavad turistide kodu suusasportlased. Tol korral oli seal Helsingist kahe keskkooli viimase klassi õpilased ühes õpetajatega. Naisõppurite poolt kanti ette vanu Soome rahvaviise, klaveril ja laulus.

Hämeenlinnast sõitsime rongiga Helsingi esmaspäeval, 4. märtsil kell 1000. Jaamas olid meid saatmas Jäägri rügemendi ohvitserid.

Samuti Helsingis oli vastuvõtt südamlilik. Selle lühikese aja jooksul, 22 tundi, mis seal peatuti, näidati kõik vaatamisväärsed kohad. Käidi moodsat ujulat ja sauna vaatamas, tutvuneti linnaga ja peale selle tehti veel autoga väljasõit Helsingi ümbrusega tutvunemiseks. Eriti südamlik oli vastuvõtt major Tiiri perekonnas.

Helsingist sõitsime lennukiga tagasi 5. märtsil kell 1100. Saatmas oli major Tiiri ühes oma abiga ja kol. Stolschtröm.

L—ks.

Esimesed Eesti suusa-esivõistlused Otepääl.

Kaitseväelased esikohtadel.

Talispordi liidu ja Kehakultuuri sihtkapitali valitsuse ühisel korraldusel peeti kuuendad Eesti suusa-esivõistlused Otepääl 10. märtsil s. a.

Eelmised suusa-esivõistlused möödusid alati vaikset, vähese osavõtuga. Möödunud küünisid selle tasapinnani esimest korda. Seks aitas elavalt kaasa Kehakultuuri sihtkapitali valitsuse energiline ja asjalik osavõtt võistluste korraldamistööst.

Eelmistest suusa-esivõistlustest said osa võtta ainult need väljapaistvamad kaitseväelased, kes kuulusid seltsidesse. Möödunud võistlustest võisid aga osa võtta kõik suusasportlased, ka need, kes

seltsidesse registreerimata. Sellepärast oli ka kaitseväelaste osavõtt sellest esivõistlusest mitmekordselt suurem eelmistest. Raskematel võistlustel tulid kaitseväelased suure ülekaaluga isegi esikohtadele. See tõendab, et suusasport aasta-aastalt kaitseväelaste ridades samub sihikindlalt paremusele.

Võistlusmaaks oli: 30 km, 10 km algajatele, 5 km noortele ja 3 km naistele.

30 km — osavõtjaid 13, nendest 8 kaitseväelast. Kaitseväelastest olid paremad suusatajad kõik kohal. Sarnast pika võistlusmaad harrastati esivõistlustel esimest korda; senini oli alati esivõistluste kavas pikemaks maaks 25 km.

N.-leitn. O. Möttus.

Malevl. Th. Andersson.

Meistriks tuli n.-ltn. O. Möttus — 2.15.40; teiseks malevl. Th. Andersson — 2.15.41; kolmandaks n.-ltn. A. Veborn — 2.16.15; neljandaks rms. F. Petrov — 2.22.00 ja viiendaks rms. Harpe — 2.23.54.

10 km — algajatele — osavõtjaid 22, nendest 10 kaitsevaelast. Kaitsevaelased näitasid väljapaistvamaid tagajärgi. Kuue esimese hulgas oli 4 kaitsevaelast.

Meistriks tuli Noorhani, Rakvere Kalev — 56.30; 2. rms. Tsetser — 56.45; 3. v.a.o. Rammus — 57.30 mõlemad Ratsa rügemendist.

5 km — noortele (alla 17 a.) — osavõtjaid 7. Esimeseks tuli Korbi, Viru malevast — 31.40; teiseks Sogus, Paide Järvapojad — 32 min.

3 km — naistele — osavõtjaid 6 ja kõik keh. kasv. instituudist. Meistriks tuli suure ülekaaluga silmapaisteve Eesti naisuuskur Lilli Ploompuu — 31 min.; teiseks Anni Prass — 40 min. ja kolmandaks Kreeta Sohuaru — 40.10. L-ks.

N.-leitn. A. Veborn.

Uued tingimused Poola K. S. K.-i pääsemiseks.

Hiljuti kinnitas Poola Sõjaminister marsal J. Pilsudski uued tingimused Poola K. S. K.-i sisseastumiseks.

Sisseastumise katsed sarnasel kujul, nagu nad varemalt maksvad olid Poola K. S. K.-s, kaovad üldse ära. Senised tingimused üldjoontes sarnanesid sellele korrale, mis on makev olnud meie K. S. K.-i sisseastumiseks ohvitseridele, kes kavatse-

vad saada kõrgemat sõjalist haridust selleks, et teenida staapides n. n. Kindralstaabi ohvitseride kohtadel.

Poolas nüüd maksuma pandud uus kord seab esiplaanile kuulajaskonna saatmise K. S. K.-i peajasalikult ülemuse valikul. Riviülemuse ettepanekutele ja nende kontrollimisele K. S. K.-i sellekohases komisjonis järgneb uue korra kohaselt Pea-

staabi ülema poolt määramine teatud eel- või proovikursusele, mille kestel selgitatakse küsimust, keda esitatud kandidaatidest lõpulikult K. S. K.-i vastu võtta. Kuid sellest allpool.

Vastuvõtmise tingimustest selgub veel, et Poola sõjaväe kõrgem juhatus tahab mõne aasta jooksul ajutiselt võimaldada teatud erisoodustusi K. S. K.-i astumisel nendele ohvitseridele, kes on osa võtnud Poola vabadussõjast ja peajasjalikult rivis on teeninud.

K. S. K.-i lõpetajaid ei taheta samuti tulevikus asetada mingisugusesse eesõigus- tatud olukorda nende ohvitseride suhtes, kes veel K. S. K.-i pole lõpetanud. Varemalt omandasid K. S. K.-i lõpetajad otsekohe pärast lõpueksamite sooritamist õiguse oma auastme järele kirjutada sõnad „sztaba generalnego“ (kindralstaabi), mis õieti oli ainult paljas sõnade mäng, kuna Poolas pole kunagi olnud n. n. kindralstaabi ohvitseride kutseliiki. Seal jäävad seni kõik K. S. K.-i lõpetajad ikkagi endisesse väeliiki ja kandsid edasi vastava väeliigi ja suuremalt osalt ka oma endise väeosa tunnuseid. Välispidiselt omasid K. S. K.-i lõpetanud ohvitserid õiguse kanda K. S. K.-i rinnamärki ja väikseid Poola Valge Kotka kujulisi märke krae väljaõmblustel. Teenistusel staapides ja eriti kindlaksmääratud ametkohtadel omavad K. S. K.-i lõpetajad veel õiguse kanda akselbante.

Nüüd peavad K. S. K.-i lõpetajad teenima koolist väljatulekul 2 aastat peajasjalikult staabi ametkohtadel, peavad seal oma teatud vilumuse ning pärast vastavat atesteerimist loetakse nad „diplomeeritud“ ohvitserideks („dyplomowany“), mis vastaks prantsuskeelsele „brevet“. Ühtlasi 1. jaanuarist s. a. nimetati senine Poola Kindralstaap ümber Peastaabiks (Sztab glowny). Need muudatused peavad nähtavasti vabastama Poola armee endiste kolme suurriigi (Austria, Vene, Saksa) kindralstaabi kutseliikidest pärit olevate ohvitseride poolt toodud kindralstaabierite erilistest traditsioonidest ja nende näiliselt eesõigustatud olukorrast.

*

Läheme nüüd üle eelpoolnimetatud K. S. K.-i vastuvõtmise tingimuste juurde. Need oleksid lühidalt järgmised:

1) Kõrgemasse sõjakooli võivad astuda kõikide väeliikide ohvitserid leitnandist majorini kaasaarvatud. Erandina käesoleval aastal K. S. K.-i võetakse vastu ka kolleitnante.

2) Kandidaadid peavad olema terved, 27—36 a. vanad ja teeninud vähemalt 6 aastat sõjaväes, sellest ajast 2 a. rivis või õppealal.

3) Kandidaadid peavad omama kesk- kooli küpsustunnistuse.

4) Kandidaatide valikul eelistatakse neid, kes on osa võtnud Poola vabadussõ- jast vähemalt 6 kuu jooksul allohvitseri või ohvitseri auastmes. Haavatud ohvitserid omavad sama eesõiguse, kui nad teeni- sid rindel rivis vähemalt 3 kuud ja olid vähemalt 3 kuud teenistuses pataljoni, rü- gemendi või diviisi staapides. Erilise ees- õiguse omavad ohvitserid, kes on saanud vähemalt ühe aumärgi vahvuse eest (sar- naseid aumärke on Poolas kaks). Selles punktis nimetatud nõudmisest kavatsetakse loobuda järgmistel aastatel, et võimaldada K. S. K.-i sissepääsu ka nendele ohvitseri- dele, kes ohvitseri esimese auastme on omanud alles rahu ajal.

Eelpool tähendatud nõudmistele vasta- vaid ohvitseri valib Peastaabi ülem kandi- daatidest, keda on esitanud suuremate väe- koonduste ülemad ja keskvalitsuste juhid. Selle valiku juures arvestatakse ka nende ohvitseridega, kes 1928. a. läbi tegid K. S. K.-i sisseastumise katsed, kuid ei pääsenud sinna kohtade puudusel, kui nad se- nise lahing- ja riviteenistuse alal vastavad uutele tingimustele.

1. aprilliks s. a. (edaspidi 1. märtsiks) peavad vastavad ülemad nende poolt esi- tatud kandidaatide suhtes esitama Pea- staabi ülemale n. n. „kvalifikatsiooni tun- nistused“ (attestatsioonid erivormis), mis- sugused peavad täielikult iseloomustama ettepanud kandidaate.

Nendest kvalifikatsiooni tunnistustest peab Peastaabi ülem leidma kandidaatide kohta peale muu järgmised andmed:

- 1) iseloomu omadused, energia, enda üle valitsemine, saladuste hoidmine,
- 2) intellektuaalsed omadused, püsivus töös,
- 3) missugusi halbu kalduvusi on tähele pandud kandidaadi suhtes,
- 4) seltskondlik kasvatus,
- 5) vastavus praegusele ja kõrgemale ametkohale, kohusetunne jne.,
- 6) sõjalised võimed, anded K. S. K.-is õppimiseks ja kõlbulikkus staabi tööks.

Loomulikult ei tohi kandidaadid olla karistatud kohtu poolt ega seista kohtuliku (ka aukohtu) uurimise all.

Nende attestatsioonide läbivaatamist toimib erikomisjon, mille eesistujaks on

K. S. K.-i ülem. Selle komisjoni ülesandeks on uurida, kas esitatud kandidaadid tõeliselt vastavad ülesseatud nõudmistele.

Selle järele Peastaabi ülem valib välja kandidaatide hulgast 120 ohvitseri ja määrab need 3-kuulisele stage'ile teistesse väeliikidesse (iga ohvitseri suhtes) ja selle järele 2-kuulisele katsekursusele K. S. K.-i juures.

Selle katsekursuse programmi ulatus on umbes sarnane pataljoni ülemate kursuse programmile teatud lühendustega ja tema kestab lähemal K. S. K.-i vastuvõtmisel 15. oktoobrist — 15. detsembrini s. a.

Katsekursuste eesmärgiks on kandidaatide andekuse ja K. S. K.-i astumiseks tarviliku ettevalmistuse kindlaksmääramine.

Katsekursustele tulekul peavad kandidaadid tundma alljärgnevaid aineid (milles katsekursusele astumisel erilisel ei eksamineerita):

- 1) tähtsamate relvliikide taktika (määrustikud),
- 2) üldtaktika (väekoonduste juhtimine),
- 3) Poola ja tema naabrite sõjamaade-teadus,
- 4) majandusteadus,
- 5) Poola sõjaväe ja poliitilise ajaloo kursus alates Saksi dünastiast,
- 6) topograafia (Poola, Vene, Saksa ja Austria kaartide lugemine jne.),
- 7) sõjaajalugu (sõjakäik Itaaliasse 1800, Poola-Vene sõda 1830.—31.),
- 8) välifortifikatsioon (jalaväe rügementide tarvilikus ulatuses),
- 9) prantsuskeel (oskus lugeda sõjakirjandust, määrustikke),
- 10) ratsasõit.

Katsekursuse kestel peavad kandidaadid läbi tegema rea kirjalikke harjutusi, osa võtma suusõnalistest diskussioonidest ja läbi tegema mõned colloquiumid.

Need tööd peavad selgitama kandidaadi intelligentsi, loogilist mõtlemisviisi ja oskust oma mõtteid väljendada kokkuvõtlikult ja loogiliselt. Katsekursuse kestel teostatakse kandidaatide hindamist üksikute lektorite poolt ja tehtud hinnangud pärast kasvatamist teatud koefitsientidele annavad iga kandidaadi suhtes kindla punktide arvu, mille kohaselt kandidaadid Peastaabi ülemale esitatavates nimestikkudes järjekorda seatakse.

Peale selle valib Peastaabi ülem lõpuliikult umbes 50—60 ohvitseri (seega 50% katsekursustele sisseastujaist), keda vastu võetakse K. S. K.-i ja kellega siis algab reeglipärane õppetöö.

Senini K. S. K.-i programm, mis maksuvusele pääseb 1930. a. algul, pole veel kinnitatud.

Eelpool toodud ülevaatest selgub, et K. S. K.-i sissepääsu ei taheta teha enam olenevaks juhuslikult mõne päeva jooksul Sv. ringkonna ja K. S. K.-i juures korraldatud eel- ja lõpukatsetest, vaid et kandidaatide valik sünnib tegelikult umbes 6 kuu jooksul vastavalt nende omadustele, mis üksikud ohvitserid väljendavad mitmekesistel stage'idel ja töodel n. n. katsekursuse kestel.

Loodetavasti see uus vastuvõtmise kord ja nähtavasti ka uued praktilisemad õppemeetodid Poola K. S. K.-is saavad kindlustama Poola sõjaväele tulevikus väga hästi kvalifitseeritud kõrgema sõjalise haridusega ohvitseride kondingendi.

Pole huvitusega ära märkida, et seni Poola K. S. K.-i lõpetanud ohvitseridest teenivad praegu ravis 40%, 1926. a. oli K. S. K.-i lõpetajate protsent ravis kõigest 8%.

Uus korraldus saab kindlasti suurendama veel seda suhet rivi kasuks, mida ainult tervitada võib.

A. N.

„Polska Zbrojna“ Eesti sõjaajakirjandusest*).

Sõjaväe esindajalt Balti riikides, Kindralst. kol.-leitn. S. Kara'lt on ilmunud ajakirjas „Polska Zbrojna“ artikkel „Eesti sõjakirjandus“.

Lugupeetud autor toob eeskätt ajaloolise ülevaate meie sõjakirjandusest, alates „Eesti Sõjamehest“ ja „Soomemaa Eesti Sõjaväelaste Liidu Teatajast“. Neid ajakirju vaatleb autor kui sõjalis-politilisi probleeme käsitlevaid, missugused osutused alusteks puhtsõjalisele kirjandusele.

*) v. „Polska Zbrojna“ nr. 58—61 — 1929.

Oma ülesannete kõrgusel seisvaks ajakirjaks loeb autor juba „Sõdurit“, mille rajajaks nimetab tollaegset Ülemjuhataja staabiülemat Kindralst. kol. J. Sootsi, kes seadis „Sõduri“ peaeesmärgiks sõjaliste teadmiste levitamise, kusjuures ajakiri pidi jääma poliitiliselt täiesti erapooletuks.

Autor märgib ära „Sõduri“ arenemise üksikuid etappe. Peatudes 1921. a. juures, mil ajakirja hakkas välja andma Õpetuskomitee, loeb autor „Sõduri“ teeneks seda, et Lääne-Euroopa vaim sõjakirjanduse alal

ulatus Eestisse. Samuti leiab hindamist „Sõduri“ tähtsus sõjaväe kasvatamisel ajakohases vaimus.

Uus ajajärk „Sõdurile“ algab autori arvates 1924. a., mil organiseeritakse Kindralstaabi VI osakond. Ta märgib ära ühtlasi, et sel ajal liigub edasi ka sõjaväeline elu: ohvitserid omandasid üldiselt Lääne-Euroopa sõjaväe doktriini ja „Sõduri“ teoreetiline iseloom ei vastanud enam ajanõuetele. Peale selle osutus veel „Sõduri“ sisu liig kõrgeks, et seda võiksid kasutada all-ohvitser ja reames. Neil põhjustel muudetakse ajakirja iseloomu, tehes seda kättesaadavamaks laiemale sõjaväelisele ringile.

Autor toonitab, et see uus arengu ajajärk kestab veel seni ja on tihedalt seotud praeguste toimetajate nimedega. Edasi mainib ta „Sõduri“ lisa ärakaotamist ning neid motiive, mis seda õigustasid; ühtlasi märgib ära, millise sisuga artiklid leiavad käsitlemist „Sõduris“.

„Sõduri“ kaastööliste juures peatudes, kriipsutab autor eriti alla Kindralstaabi ülema kindral-major Tõrvandi väga sügavamõttelisi ja huvitavaid artikleid, nimetades ühtlasi kindr.-major Reegi, admiral Salza ja teiste kaastöid.

1926. a. nimetab autor iseloomustavaks aastaks „Sõdurile“. Ta puudutab lühidalt Kindralstaabi püüdeid rajada väljaõpetuetele alustele ja nimetab ühtlasi sellele

järgnenud opositsiooni, mis mõlemad leidsid vaeilust „Sõduri“ veergudel.

Üldiselt ütleb autor, et „Sõdur“ kogu aja jooksul on valgustanud seda, mis Eesti sõjaväele on kõige tähtsam ning mis seotud sõjaväe eluga, eriti väljaõppega. Selle ajakirja tähtsus olevat palju suurem, kui mingisugusel sõja-ajakirjal teistes riikides, eriti, mis puutub pealesõjaaegset ajajärku.

Peale „Sõduri“ mainib autor ajakirja „Kaitse Kodu“, selle eesmärgi ja sisukorda.

Perioodiliste väljaannete juures peatudes, pöörab autor tähelepanu eeskätt eesti sõjaväelise keele alal tehtud töödele ja esialgsetele tõlgetele. Edasi nimetab aastate viisi meil ilmunud määrustikke, eeskirju, juhendeid ja teisi sõjalise sisuga raamatuid.

Kokkuvõttes kriipsutab autor alla eesti sõjakirjanduse arengut, algupäraste ja tõlgete väljaannete rohkust, võrreldes sõjaväe arvuga. Ta ütleb, et see, mis on ilmunud, kinnitab sõjaväe arenemist ja töötamist ning näitab ohvitserkonna teadusehimu; sellele juurde lisades veel kirjutamise tahte tõstmist autorites võistluste ja auhindade näol, saame kindla tõenduse, et arviliselt väiksel, kuid vaimsest tugevalt Eesti sõjaväel on eeldused jõudmiseks kõrgele tasapinnale, et tarviduse korral kõige osavamini ja edukamalt võidelda sellega, kes julgeks kallale tungida nende riigile.

I—s.

Ääremärkeid J. M. „Hobune ja mootor“ puhul.

„Sõduris“ nr. 9/10 toob lugupeetud J. M. mõtteid prantsuse Kindralstaabi kol. Janssen'i artiklist, kus käsitatakse transpordi küsimust peaaesjalikult sõja korral. See küsimus püsib juba pikemat aega prantsuse sõjaväes keerdsõlmene, mille lahtiharutamist sõelutakse veel tänapäevani kui ajakirjanduses nii ka vastavates asutustes. Raske on ette kujutada, kui palju tuleviku sõjas saavad põlev-määrdeained tarvitama prantsuse lennukid, lahingmasinad ja mehhaaniline transport. Vaevalt suudavad seda etteaimata ka prantslased ise. Igatahes saab see arv mitu korda suurem olema kui möödunud Maailmasõjas, mida prantslased vist küll kindlasti teavad. Et neil puuduvad oma maa põlev-määrdeained, on nad loomulikult sunnitud end ette valmistama juhuste vastu, kui bensiini sissevedu vastase poolt

kinni pannakse, või teda pole võimalik saada täielikult sõjaväe tarviduse rahuldamiseks. Selleks on juba mitmesugused abinõud tarvidusele võetud. Eriti suurt rõhku paneb prantsuse sõjaministerium jõuvankrite arenemise peale, millede kütetaineks on puusõe gaas (Gazogene). Vabrikud, kes neid autosid produtseerivad, nagu „Gepa“, „Renault“, „Panhard Levassor“ jne., saavad sõjaministeriumi poolt mitmesuguseid soodustusi. Kuidas prantslased kõne all oleva küsimuse lahendavad, jääb nende saladuseks, mida ajakirjanduses, mõistagi, ei avaldata. Ajakirjandusse satuvad vaid ainult üldised mõtteavaldused, ettepanekud, arvamusid jne. selle küsimuse kohta. Sarnasena tuleb võtta ka kol. Janssen'i artiklit. Oleks väga ekslik neid artikleid võtta aksioomina.

Lugupeetud J. M., tuues ära kol. Janseni mõtet, seab üles küsimuse, kas Eesti võib oma sõjaväge „motoriseerida“, mille peale kindla „ei“-ga vastab. See ei on vist küll vähemalt liiga julgelt öeldud. Tema poolt ülesseatud neli põhjendust igatahes ei õigusta seda. Vaatleme neid ligemalt.

1) „Meil puuduvad vastavad tööstused.“ Kuivõrt suudab meie tööstus oma sõjaväge varustada laskemoona, relvadega jne., teab lugupeetud J. M. vist küll, kuid kas meil neist puudus on, ehk peame sellepärast enesekaitsest loobuma, kui meie tööstus mõningaid tarbeaineid ei valmista. Oige, meie tööstus ei valmista uusi autosid, kuid igasuguseid parandustöid teeb ta väga hästi ja see juba küllalt õigustab meil autode kasutamist, mida ka tehakse.

2) „Puudub raha.“ Terve autode tagavara muretsemiseks, mis sõja korral vajame, puudub meil tõesti raha ja kuigi ta ei puuduks, oleks sarnase tagavara soetamine ladudesse mõttetu; sama mõttetu, kui meie kavatseks tervet hobuste tagavara, mis sõja korral vajame, tallides hoida. Rahvas ei sõdi praegusel ajal enam mitte väikeste rahuaja kaadritega, vaid viskab võitlusse terve oma reaalse jõu ja selle hulgas ka autod. Et meie kodanikud ei talita mitte lugupeetud J. M. retsepti, vaid oma reaalse nõuete järele, näitavad järgmised andmed. Praegusel ajal on meil liikvel (väljaarvatud sõjaväe ja kaitseliidu) 1500 sõiduautot, 675 veoautot ja 100—150 traktorit. Meie 675 veoauto ühekordne tonnaaš on umbes 2000—2100 tonni.

Arvestades sellega, et meil mehhaaniliste veo- ja liikumisvahendite arv iga päevaga kasvab, saame mobilisatsiooni puhul kaunikesse hulga masinaid, mis võimaldab võib olla mitte küllaldaselt, kuid siiski rahuldavalt „motoriseerida“ meie sõjaväe. Nagu näha, ei puudu rahval raha.

3) „On tähele pandud, et harilik masin meie talvel lihtsalt väeosale muutub koormaks...“ Kust sarnased tähelepanekud pärit on, ei tea. Kui mõni auto aetakse kas rappa või läbipääsemata lumehangesse, siis ei ole siin koormaks muutumise tegemist, vaid masina mitte otstarbekohaselt kasutamisega. Samasuguses olukorras muutub ka hobune koormaks. Seda on küll tähele pandud, et lumehangede otsas ei saa ei hobuste- ega mehhaaniline transport tegutseda. Tee tuleb igale

transpordile lahti teha, mida ka sõjakorral kindlasti tehakse, kas labida või lumeadra abil. Edasi loeme samas punktis: „See näitab ka väga hästi teisest küljest, missuguseid masinaid meie talvisel ajal tarvitada võime“. Harilikule surelikule ei näita see lause küll mitte midagi. Missugune see masin peab olema, on targu ütlemata jäetud. Omas neljandamas väitepunktis tõendab lugupeetud J. M., et oma sõjaväe „motoriseerimise“ peale võime ainult siis mõtlema hakata, kui leitakse sarnane auto, „mis igal ajal ja igalpool vähemalt tunnis 10—12-km kiirusega liiguks.“ Miks sarnased kurjad numbrid? Kas selleks, et nad kahe peale jagavad? Praktilises elus konstrueeritakse masinad vastavalt normaalsetele oludele ja otstarvetele, millistes ning milleks neid kasutada tuleb. Need olud ja otstarbed esitavad konstruktorile ka masina minimaalse ja maksimaalse liikumise kiiruse, tonnaaši jne. Meie olud masinate kasutamiseks on küll raskemad lääne riikide omadest, kuid nad ei takista harilikku auto kasutamist. Praegusaja veoautod, mis meil tarvitusel, liiguvad meie teedel keskmise kiirusega kuni 20 km tunnis. Maksimalne kiirus tõuseb isegi kuni 30—40 km tunnis. Nii et reaalne elu on juba soovidest ette jõudnud. Kui meie hakkame ootama, millal ilmub masin, mis „vähemalt 10—12 km“ tunnis liigub raba mööda, mis varest peal ei kannu, või kõrgete lumehangede peal, siis jääme küll ajast ja arust maha. Nähtavasti tuleb meil kohanda olemasolevatele masinate tüüpidele teede korrashoiu näol nii suvel kui talvel. Seda ka juba järjekindlalt tehakse jõudu- ja võimalust mööda.

Oma karedate nõudmiste peale vaatamata leiab siiski lugupeetud autor, et meie võiksime oma sõjaväge „motoriseerida“, kui seda mitte ei takistaks asjaolud, mis teda mõtlema panevad ja nimelt:

a) „Meil tuleb autod osta väljamaalt.“ Nagu eelpool andmete põhjal selgitasin, on neid juba kaunike hulk ostetud ja ostatekse veelgi juure. Kodanikud ei taha ootama jääda autori poolt soovitatud masina tüüpi.

b) „Kütte- ja määrdeained väljamaalt.“ See väide on lugupeetud autoril tublisti vananenud. Eesti põlev-määrdeainete tööstus ei rahulda praegusel ajal oma tootmisvõimega mitte ainult siseturgu, vaid ekspordeerib neid kaunis suurel arvul ka väljamaale. Pealegi pole Eesti põlev-määrdeained halvemad kui väljamaa

omad. Nad on mõnes suhtes isegi kaugelt paremad. Näiteks kannatab Eesti bensiin mootoris eelsurve välja kuni 8 atmosfäärini, kuna välismaade bensiinid vaevalt kuueni kannatavad.

c) „Hobused kasvatame ise.“ Püha tõde. Kuid missugusel arvul? Kas rahval olemas olev hobuste arv suudab sõja korral rahuldada kõiki sõjaväe ja kodanikkude nõudeid? Arvan, et mitte, sest hobuseid kasvatatakse sarnasel määral, kui võrt neid tegelik elu nõuab. Sõja tagavarasid tallidesse soetada oleks, nagu juba tähendasin, mõttetu ja seda meie ei suudakski kunagi teha. Kui jälgida meie viimaste aastate mehhaaniliste veo-liikumisevahendite arenemist, paistab, et hobuste arv silmanähtavalt kahaneb, kuna masinate arv kasvab. Hobuste mobilisatsiooni puhul pörkame veel kokku väga tõsise asjaoluga. Nimelt ei või meie kõiki kõlblikke hobuseid sõjaväkke võtta, vaid neid tuleb kaunis suur arv jätta ka kodanikkudele nende tarvete rahuldamiseks, nagu põldude harimiseks jne., sest suurem osa meie maapinnast on praegusel ajal võimalik peaaesjalikult ainult hobustega harida. Paistab, nagu tuleks meil sõja korral hobustest suurem puudus kui masinast.

d) „Hobuste ülespidamist annab oma maa.“ Ka masinate ülespidamist annab oma maa ja isegi vist küll palju ohtramalt kui hobuste toitu. Kui vaenlasel läheb korda vallutada osa meie territooriumist, siis võivad halveneda kui hobuste nii masinate ülalpidamise tingimused.

e) „Vankrid ja hobuseriistad valmistame ise suuremalt jaolt omamaa saadustest.“ Puu- ja nahkosad võime teha küll omamaa saadustest, kuid materjalid metallosade jaoks peame ikkagi väljast sisse vedama, millede hind puuosade oma vist küll üles kaalub.

Hobune kui transpordi element nõuab tööks meie oludes vankrit ja rege. Arvan, et kodanike harilikest vankritest ja regedest, kuigi nad oleks sõjaväele kohased, vaevalt jätkub sõjaväe transpordiks. Nende valmistamine tarvilisel määral nõuab ka vist sarnaseid kulusid, milleks kaunikesed summad tulevad välja anda.

Oma inimestele tööandmine ja välisvaluuta kokkuhoidmine on ju väga head asjad, kuid selle juures ei tohiks kõigepealt rahva enesekaitse võime kannatada.

Kui lugupeetud J. M. leiab, et valmistades vankreid ja hobuseriistu, anname oma inimestele tööd ja hoiame kokku välisvaluutat, siis lubatagu siin tõendada, et mehhaaniliste veo- ja liikumisevahendite arenemisega areneb ka meie põlev- ja määrdeainete tööstus, mis vist küll rohkemale inimarvule tööd annab kui hobuseriistade ja vankrite valmistamine. Pealegi ei hoi see tööstus mitte ainult välisvaluutat kokku, vaid kasvatab teda, sest meie põlev- ja määrdeained on juba praegugi omale välisturud leidnud.

Lõpuks olgu tähendatud, et omis ääremärkmeis ei tahta mina sugugi hobust kui transpordi elementi eitada. Kui suurel määral meie ka oma sõjaväge ei „motoriseeriks“, hobusele jääb ikkagi oma koht, kust teda masin välja ei suuda tõrjuda.

Nagu maleva, mis koosneks ainult ühest väeliigist, ei suuda meie ajal edukalt võitluses igasuguseid ülesandeid täita, nii ei suuda ka ainult hobustest koosnev transport lahingosasid tarbeainetega varustada. Seda võib teha ainult transport, mis kombineeritud mehhaanilisest ja hobuse veost, olukorrale vastavas proportsioonis, mis täpselt peab vastama nendele ülesannetele, mis transpordil tuleb täita. Ühe elemendi põlgamine või teise ülistamine toob asjale ainult kahju. J. L.

Taktikaline ülesanne maastikul.

Rühma kaitse vastupanupositsioonil.

Õppuse eesmärk.

a) Konkreetse näite demonstreerimisega maastikul anda õpilastele rühma kaitsest vastupanupositsioonil täielik pilt.

b) Võimaldada õpilastele-praktikantidele jao juhtimist kaitseolukorras.

d) Võimaldada õpilastele tutvuda rühmaülema korraldustega kaitsele asumisel.

Meeskond ja juhid.

Ülesanne lahendada aspirantidega, kes allohvitseri õppuse on läbi läinud ja vastavad teoreetilised teadmised rühma kaitse alal omanud taktika lektorilt.

Tegutseb 1 rühm sõjaägeses koosseisus rühmaülema — ohvitseri juhatusel; jaoülemateks aspirantide kursuse lõpetanud aspirandid — allohvitserid.

Ülesande täitmise üldtingimusi.

Ülesanne lahendada päeval, lumeta maastikul. Maastik poolkinnine.

Sõjalise kasvatuse erinõudeid.

Sisendada õpilastesse teadmine, et hästi organiseeritud tulesüsteemi juures suudab ka tehniliselt nõrgem pool saavutada tuleülekaalu seal, kus see vastasele kõige valusam. Olukorrahaste korralduste andmisel nõuda nende täpset ja õigeaegset täitmist käsusaajate poolt.

Õppevahendid.

Tegutsev meeskond täielikus lahingrakmes. Juhtidel kaasas kaardid, välikirjavahetuse raamatud, pliiaatsid, viled. Iga k. k. juures täristi. Sidevaatlejalatel — signaalilipud. Kaitset toetavate r. k. (patüli käsutuses) märkimiseks kolm punast lippu. Vastase pealetungivate osade kujutamiseks — 2 punast ja 2 sinist lippu vastava meeskonnaga.

Kogumispunkt.

Rahumäe surnuaia lääne serval kell 0820.

Aeg.

Õppuse läbiviimiseks 4 tundi 10 m.

Üldolukord.

(Kaart 1:25000 Tallinna ümbrus).

Rohelised vallutasid Tallinna. Siniste ülemjuhatus koondab omi jõude Pääsküla rajooni, et pealetungi alata ja Tallinnat rohelistest puhastada.

Eriolukord.

2. jal. rüg. sai käsu liikuda Pääskülast ja sulguda Ülemiste järve ja Harku järve vaheline maa-ala joonel: kõrg. 21,1 — 19,2 — 13,1 — Oti-Aasa talud (Kadaka külas) ülesandega — luua tähendatud joonel vastupanupositsioon, mis: a) takistaks vaenlase edasiliikumist Tallinnast, ja b) võimaldaks siniste vägede koondamist Pääskülas. 2. rügul määras esijoone 2 pataljoni (II pat. paremal, I — vasakul).

Vahejoon — kõrg. 4,6 (II pat. s. a.), Tondi metsa lääne serv ja punkt, mille koord. $x = 232,6$ ja $y = 182,9$ (I pat. s. a.).

Rügemendi varude joon: Rahumäe kallas — Orava. I pataljoni ülem määras esijoone 2 kompaniid: 1. ja 2. kompanii (1. komp. paremal, 2. — vasakul). Vahejoon: Kasemetsa talu, kõrg. 29,7 (kõik 1. komp. s. a.).

1/2 kompüli suusõnalised korraldused rühmlidele.

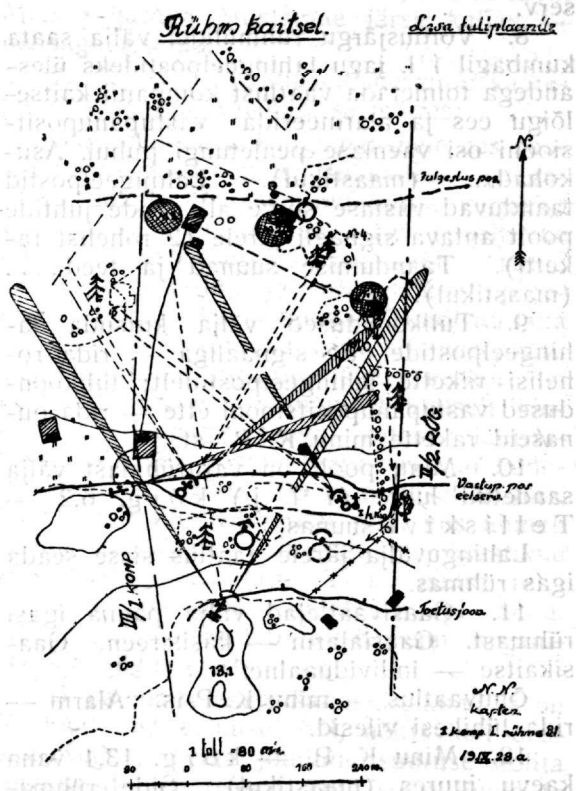
Aeg: 19. IX kell.....

Koht: Rahumäe lääne serval.

Kaart: 1:25000 Tallinna ümbr.

1. Teated vastasest (näitab maastikul, v. üldolukord). 2. Teated oma vägedest (näitab maastikul, v. üld- ja eriolukord). I pataljonil on ülesandeks luua vastupanupositsioon joonel: kõrg. 13,1 — Oti (Kadaka külas) ja visalt kaitsta lõiku, mille piirid: idast — kõrg. 4,6 (v. a.) — Tondi metsa lääne serv — Rahumäe kabel (k. s. a.), läänest — Mustamäe as. (maastikul) — Rahula talu (Kadaka külas, mõl. v. a.) ülesandega: a) takistada vaenlase edasiliikumist Tallinnast ja b) võimaldada siniste vägede koondamist Pääskülla.

3. 1. kompaniil visalt kaitsta lõiku, mille piirid: idast — pataljoni lõigu parempoolne piir, läänest — Kasemetsa talu ja Mustamäe kallas (näitab maastikul, k. s. a.).

Paremal meist II pataljoni 5. kompanii organiseerib vastupanupositsiooni Tondi — Rahumäe vahel kungastel, vasakul meie 2. kompanii Tondi — Kadaka tee üldjoonel (näitab asukohad maastikul).

Meie ees rüg. luure Lilleküla — Haabersti ms. joonel.

4. Otsustan luua kõrg. 13,1 peal tugi-punkti varu rühmaga.

5. Vastupanupositsiooni eelserv Tondi — Kadaka tee (maastikul). Lahingeelpostid — põhjapool metsatukka, mis asub kõrg. 13,1 600 m põhjas ja kõrg. 6,2 peal (maastikul).

6. Võitlusjärku määrان I ja III rühma (I — paremal, III — vasakul). Rühma lõigu piirid ja tuleülesanded annan maastikul.

II rühmüliil organiseerida toetusjoon tugi-punkti näol kõrg. 13,1 raionis ja võtta kaitsest osa kaitseplaani kohaselt (järgneb hiljem).

7. Kõrg. 13,1 peal asub r. k. rühm ja võtab osa tulitõkete loomisest kompanii lõigu ette suunades: a) majade grupp, mis 400 m Mustikast kagus, b) kõrg. 6,2 ja d) Kasemetsa talu. R. k. tulikoon-dused: a) Tellisk. vabrik, b) Mustika, d) majade grupp, mis kõrg. 6,2 — 400 m idas ja e) Tondi metsa lääne serv.

8. Võitlusjärgu rühmüliidel välja saata kumbagil 1 l. jagu lahingeelpostideks üles-andega toimetada vaatlust kompanii kaitse-lõigu ees ja alarmeerida vastupanupositsiooni osi vaenlase pealetungi puhul. Asukohad... (maastikul). Lahingeelpostid taanduvad vastase surve all nende juhtide poolt antava signaali järele (2 rohelist raketit). Taandumise suunad ja teed... (maastikul).

9. Tulikoondused välja kutsuda lahingeelpostide ette signaaliga — rida rohelisi rakette lahingeelpostidelt; tulikoon-dused vastupanupositsiooni ette — rida punaseid rakette minu K. P-st.

10. Minu poolt on varurühmast välja saadetud luure (1 l. j.) kõrg. 6,2 — Telliskivi suunas.

Lahinguvälja järele vaatlus sisse seada igas rühmas.

11. Gaasivaatlejad välja panna igast rühmast. Gaasialarm — käsisireen. Gaasikaitse — individuaalne.

Ohuvaatlus — minu K. P-is. Alarm — rida lühikesi vilesid.

12. Minu K. P. — kõrg. 13,1 vana kaevu juures (maastikul). Side rühma-desse käskjalgedega ja lipukestega tabel nr. 2 järele.

13. Kompanii L. P. kõrg. 13,1 250 m lõunapool metsatukas. Pataljoni S. P. Nõmme ja a m a taga majas. Kompanii häavatute pesa süvendis, mis laskemoo-

na lao varemete juures (maastikul). Toidu ja veega varustamise kohta annan korraldused hiljem.

14. Rühmadel lahinguvõimel olla kell 1130. N.

Kompül 1.

Töökava ja ajajaotus.

1. Rühmaülema tegevus enne positsiooni luuret	35 m
2. Rühmaülema korraldused jaoülematele luurel	40 „
3. Jagude asumine vastupanupositsioonile vastavalt neile antud ülesannetele ja vastupanupesade loomine	60 „
4. Väljakujunenud kaitseplaani kohaste korralduste andmine jaoülematele ja rühmavanemale	20 „
5. Lahingeelposti taandumine vastase surve all	15 „
6. Rühma tegevus vastase tagasilöömisel	40 „
7. Positsiooni läbikäimiseks ja üksikasjaliste seletuste andmiseks grupijuhtide poolt terve tegevuse vältel	40 „

Kokku 250 m

I. Rühmaülema tegevus enne positsiooni luuret.

1. Õppuse eesmärgi selgitamine (v. eelpool).

2. Informatsioon.

Kell on praegu täpselt....

Meie algame õppust sellest momendist, kus rühm on jõudnud oma kaitselõigu raiooni kompaniiülema poolt kättenäidatud ooteseisukohale.

3. Lahingeelposti väljasaatmine.

3. jao jaoülema juhatusel määrان julgestuspositsioonile, kellel moodustada lahingeelpost põhjapool eelseisvat majade gruppi (maastikul) ülesandega: a) toimetada vaatlust rühma lõigu ees (vaatlussektor maastikul), b) alarmeerida vaenlase ilmunisel vastupanupositsioonil asuvaid osi.

Erilist tähelepanu pöörata võsastiku suunale, mis majade grupist läänepool (maastikul).

Sidet pidada minuga lipukeste abil (tab. nr. 2).

R. k. tulikoonduste väljakutseks eelposti ette — anda rida rohelisi rakette. Tulikoondused posti ees on ettenähtud: a) majade grupp, mis kõrg. 6,2 400 m kirdes, b) Tondi metsa lääne serv.

Kohale liikuda Tondi metsa lääne serva mööda. Vastase tugeval pealesurumisel taanduda vastupanupositsioonile sama teed mööda ja asetada oma jagu männimetsa tukka. Metsa esile kungastele panna välja paremad laskurid, nii et nad saaksid tulistada küünist paremal asuvat heinamaad ja Tondi metsa serva.

Taandumise algust märkida 2 roheline raketiga. Välja astuda kohe.

4. R ü h m a a s e t u s.

Rühmaülem asetab rühma varjatult vastase maapealse vaatluse eest lähema künka taha, nii et meeskond võiks näha eelseisvat maastikku.

Rühmaülema juures jaoülemad ja rühmavanem välikirjavahetuse raamatute ja pliiaatidega. Lähedal asuvad pealtkuulajad — grupid grupijuhtidega.

5. Ülesande analüüs.

(Tegevuse iseloom vaenlase suhtes, tegevuse konkreetsed piirid, rühma osa kompanii ja naabrite ülesande tervikus, erilised nõuded ülesande täitmise viisi ja abinõude kasutamise kohta).

Kompanii ülesanne (v. kompüli käsk).

I rühma ülesandeks on visalt kaitsta lõiku, mille piirid: paremalt — kompanii lõigu parempoolne piir (rühmale veel meelde tuletatud), vasakult — R o o s n a pargi ida serv (v. a.), eelseisev majade grupp ja k õ r g. 13,1 (s. a.) — maastikul.

Paremalt ja vasakul on meil naabrid (asukohad ja ülesanded v. kompüli käsk; siin veel korratud). Kaitseõigu organiseerimiseks on minule aega antud 2,5 tundi, kuid vastane võib juba enne k õ r g. 13,1 juurde jõuda.

Vastase tagasilöömisel peame tegutsema kooskõlas naabritega. Meie vasakpoolne naaber (III rühm) on oma vastupanupositsiooni organiseerimise mõttes meist halvemas seisukorras, mis tingitud temale määratud kaitseõigu iseloomust (maastik). Temale peame sellepärast pöörama erilist tähelepanu abistamise mõttes.

Kompanii ülema poolt ei ole minule antud erilisi juhtnõude ülesande täitmise kohta.

6. Olukorra analüüs.

a) Oma jõud:

Umbes 350 m rinde laiusega lõigu kaitsmiseks on minu kasutada 2 k. k. ja 36 tääki (neist 10 tääki lahingeelpostide joonel). Lõigu kaitset toetab veel üks

rühm r. k. Laskemoonaga olen varustatud täiel määral. Meeskond pikka rännakut ei ole teinud ja sellepärast värsked; meeleolu kõigil hea. Juhtideks aspirantide kursused lõpetanud kvalifitseeritud aspirandid-allohvitsid, kuid ilma sõjakogemusteta.

b) Maastiku üldine iseloom, esemed (kõik n. maastikul): Meie silmapiiril Tallinna linn (kaugus 6 km) ja Telliskopli laht (kaugus 4,5 km). Tallinna lõuna serval Pelgulinna ja Lilleküla alevid (kaugus esimeseni 5, teiseni 3,5 km). Lillekülast lõunapool on lage kraavitatud heinamaa. Heinamaal üksikud majade ja puude grupid. Tondi metsast jookseb külavahe tee läände — Kadaka külla. Maa-alal teest põhjapool — umbes 600 m ulatusel — üksikud talud, ümbritsetud metsatukkadega. Lõunapool teed, viimasega paralleelselt, asub kungaste joon (kõrgem punkt kõrg. 13,1), mille läng Kadaka küla poole. Vasakul meie ees kuni Kadaka küalani lage liivaväli, mida läbib männivõsastiku riba. Paremal — suurtüki laskemoona laod. Meie seljataga Mustamäe järsk kallas — metsaga kaetud.

d) Maastiku omadused ülesande vaatepunktist ja tule kasutamise mõttes:

Lage heinamaa kaugemal meie ees soodustab vaatlust metsa tukkadest (negatiivne külg), viimased omakorda varjavad vastupanupositsiooni eelserva (positiivne külg). Tondi mets ja laskemoona ladud takistavad vaatlust ja sidepidamist paremale. Kõrg. 13,1 ja künkad Tondi-Kadaka tee ääres võimaldavad varjatud juurepääsu seljatagant. Kompanii lõigu keskel on maastik kaugemal silmapiiril üldiselt kinnine ja soodustab seega vastase lähene mist. Maastik rühma lõigu ees on lame-dapinnaline, umbes 500 m ulatusel lahtine, kust algab tihe võsastiku riba, mis ühineb Tondi metsaga. Tähen datud võsastikku võib vastane kasutada, Tondi metsa tulla ja meie paremale tiivale hoopis anda. Kõrg. 13,1 võimaldab tulisüsteemi organiseerida sügavusest.

e) Vaenlane asub Tallinnas, kuhu ta on jõudnud vist eelmisel ööl, nähtavasti desantvæga. Tema jõudude suuruse kohta puuduvad meil teated, kuid suuri jõude ta arvatavasti ei ole jõudnud veel maale saata. Meie julgestusosadel puudub kontakt vastasega, kuid tema lähedus lubab oletada, et ta pea võib ilmuda. Üldise ülesande kohaselt algavad meie väed üldist pealetungi ja mida varem seda parem.

II. Rühma asetus ooteseisukohale ja korraldused ooteseisukoha kaitseks.

a) Rühmavanemal jätta 1. k.k. siia künkale ülesandega tulistada majade gruppi vastase ootamata ilmumisel selles raioonis. 4. k.k. asetada paremale künkale (maastikul) nii, et ta saaks tulistada Tondi metsa lääne serva. Laskurjaod jätta selle künka taha varjatult.

b) Liigun jaoülematega positsiooni luureks Tondi-Kadaka tee joonele männi tuka suunas, kuhu pidada minuga silmasidet. Minu leppemärgi järele (valge lipp ülestõstetud ja vastase poole viibatud) tuua rühm eelseisvat lohku mööda männi metsa tukka, kuhu saadan jaoülemad vastu.

III. Rühmaülema korraldused jaoülematele luurel.

1. Kompül otsustas kõrg. 13,1 peal moodustada tugipunkti varurühmaga, mis ühtlasi moodustab kompanii toetusjoone.

1. rühm r.k. asub kõrg. 13,1 peal ja loob tulitõkkes: a) majade grupi ette, mis Mustikast 400 m kagus ja b) Tondi metsa lääne servale. R.k. tulikoondused on ettenähtud: a) Tellisk. vabrik, b) Mustika, d) majade grupp kõrg. 6,2 — 400 m idas ja d) Tondi metsa lääne serv. Vasakul üksiku maja juures asub üks vaikiv r.k. ülesandega — vastase rünnaku puhul anda flankeerivat tuld meie rühma ette Tondi metsa suunas.

2. Otsustan vastupanupositsiooni eel-serva moodustamiseks k.k. jaod asetada Tondi-Kadaka tee joonele ja ühe laskurjao paigutada keskele — 100 m tahapoole — männi metsa tukka (teine l.j. asub lahingeelpostide joonel).

3. K.k. nr. 4 asuda selle künka raiooni (maastikul). Vastutav tuleülesanne: poolvasakul — majade grupp. Kõrvalülesanne: poolvasakul — varemed (majade grupist vasemal).

K.k. nr. 1 asuda poolvasakul tee ääres üksiku maja juure (maastikul asukohad). Vastutav tuleülesanne: Tondi metsa loode nürk; Kõrvalülesanded: a) poolparemal kasvav üksik kuusk, b) poolvasakul võsastik (varemetest vasemal). 2. l. ja o ülemal asetada oma jagu k.k. jagude keskkoha taha — männi metsa tukka. Metsa ette kungastele lasta üksikutel parematel laskuritel valmistada laskepessad nii, et nemad suudaksid oma tulega tarbekorral täiendada k.k. tuld küünitagusel heinamaal.

4. Ohuvaatlusposti signaali peale lõ-

petada igasugune liikumine. Laskurpesad moondata okste ja kanarbikuga juba enne tööde algust. Kõik läikivad asjad kinni katta okstega. Kuulipildujatele valmistada tagavara pesad oma asukoha raioonis nii, et nad suudaksid sealt oma ülesandeid täita.

5. Mina asun k.k. nr. 4 juures, sealsamas ka minu V. P.

Lahinguvälja vaatlejaks aspirant....

Vaatlussektor: paremalt — Tondi metsa lääne serv (s. a.), vasakult — majade grupp (s. a.). Tähtsamad punktid sektoris: a) rühma ees asuv majade grupp, b) metsa salu (võsastik majade grupist paremal), d) Tondi metsa lääne serv. Signaalid: R.k. tulikoondusteks ja tulitõketeks (v. kompüli käsk — siin veel meelde tuletatud).

6. Kompanii L. P. (v. kompüli käsk). Padrunite juurekandmise tee laskemoona ladude aia äärt mööda — kõrg. 13,1 varjus.

Pataljoni L. P. ja kompanii haavatute pesa (v. kompüli käsk). Haavatute väljakandmine sünnib kõrg. 13,1 varjus lohku mööda (maastikul).

7. Jagudel lahingvalmis olla kell 1115 ja samaks ajaks jaoülematel ilmuda minu K. P. oma jagude tuliplaanide ja asetuskeemidega.

IV. Jagude asumine vastupanupositsioonile vastavalt neile antud ülesannete kohaselt ja vastupanupesade loomine.

Rühmavanem toob varakult antud leppemärgi järele rühma tervikuna eelnimetatud metsa tukka, kust jaoülemad viivad jaod positsioonile ja asuvad vastupanupesade loomisele. Rühmaülem kontroll seab veel automaatrelvade asetust ja asub rühma kaitsekava üksikasjalisele valmistamisele. Ühes kaitsekavaga valmistab ka tuleplani ja skeemi kompülile esitamiseks.

V. Väljakujunenud kaitsekava kohaste korralduste tegemine jaoülematele ja rühmavanemale.

(Rühma kaitsekava.)

a) 4. k.k. jaoülemal valmistada k.k. jaoks 3 tagavara pesa laskemoona lao aia ääres asuvatele kungastele (maastikul). Ühtlasi valmistada varje, kuhu võib jao mahutada puhkama (koht n. maastikul).

1. k.k. jaoülemal valmistada 2 k.k. tagavara pesa 100 m praegusest asukohast tahapoole (maastikul) ja varje jao asetamiseks. Rühmavanemal lasta teha varje laskurjao asetamiseks metsa tuka raiooni

ja ette valmistada laskekohad lahingeel-
postide joonelt tuleva jao tarvis.

Jaoulematel näidata laskuritele üksik-
asjaliselt nende tee varje ja laskekohtade
vahel, mida nemad peavad kasutama üldise
alarmi puhul.

b) Sidevaatlejal asp.... valmistada
V. P. minule ja enesele (maastikul).

d) Vastupanupesade hädatarvilisi or-
ganiseerimistöid lõpetades k.k. jaoülematel
jätta k.k. juure sihtur ja laadija ning üle-
jäänud mehed viia varjete valmistamisele;
organiseerida vaatlus vastavalt oma tule-
ülesannetele. K.k. juures asuvaid mehi va-
hetada iga kahe tunni tagant alates praegu-
sest silmapilgust.

e) Rühmavanemal saata 2. I. jagu la-
hingeelposti vahetuseks kell 1700 ja va-
hetuselt tulev jagu panna tervelt puhkama;
järgmised vahetused saata julgestusjoonele
iga 12 tunni tagant. 10 minutit enne va-
hetuse väljasaatmist saata jaoülem minu
juure juhtnööride saamiseks valveteenistu-
seks eelpostil.

g) Juhtumisel, kui vaenlane peaks sisse
murdma paremalt: k.k. nr. 1 jääb kohale.
K.k. nr. 4 võtab oma alla tagavara pesa
künkai (maastikul). Mõlemil k.k. koon-
dada tuli Tondi metsa lääne servale
(tulikoondus nr. 1). Laskurjagu koondub
oma asukohas, kuhu liigub ka eelpostilt tu-
lev jagu. Mõlemad jaod lähevad koos
minu juhatusel vasturünnakule paremalt
(maastikul). Sissemurde vasakult: k.k.
nr. 1 võtab oma alla tagapool valmistatud
tagavara pesa; k.k. nr. 4 jääb kohale. Mõ-
lemad k.k. koondavad oma tule varemete
peale (tulikoondus nr. 3). Laskurjaod
koonduvad metsa tukas ja lähevad vastu-
rünnakule minu juhatusel vasakult (maast).
Sissemurde rindelt: k.k. jäävad kohtadele
ja tulistavad mõlemad majade gruppi (tuli-
koondus nr. 2). Laskurjaod koonduvad
metsa tukka ja lähevad minu juhatusel
vasturünnakule keskelt.

Signaalid vasturünnaku-
teks ja tulikoondusteks: tuli-
koondus nr. 1 — üks pikk vile; vasturün-
nakuks paremalt üks pikk, üks lühike vile;
tulikoondus nr. 2 — kaks pikka vile; vas-
turünnakuks keskelt — kaks pikka, üks lü-
hike vile; tulikoondus nr. 3 — kolm pikka
vilet; vasturünnakuks vasakult — kolm
pikka, üks lühike vile. Üldiseks alarmiks
(kohtadele asumine) rida pikki vilesid.

Kõik signaalid tulevad minu V. P.-st.

h) Päeval võib suitsetada väljas — öö-
sel ainult varjes.

Rühmavanemal kontrollierida välja an-

I/1 rühma tuleplaan kaisel 19. V 19.

Kes tulistas	K u h u t u l i s t a d a		Kõrval- ülesanne	Missugune tuli	M i l l a l t u l i s t a d a		Tule kestvus	Signaalid, leppemärgid
	Märgid	Vastutav ülesanne			Päeval	Öösel		
K. k. nr. 1	Nr. 1	Tondi metsa loo- de nurk	—	Tõkketuli	Igal ajal	Väljakutse peale	Öösel 5 m.	Öösel rida punaseid rakette
"	Nr. 4		2 üksikutkuuske	"	"	"	"	Päeval üks valge lipp minu V. P.
"	Nr. 3		Poolvas. võsast	"	"	"	"	Päeval kaks valget lippu minu V. P.
"	Tulik nr. 1		"	Tulikoondus	"	"	"	Üks pikk vile minu V. P.
"	Nr. 2	Poolvasakul ma- jade grupp	"	"	"	"	"	Kaks pikka vilet minu V. P.
"	Nr. 3	Majade grupp	Poolvas. varem.	Tõkketuli	"	"	"	Kolm pikka vilet minu V. P.
K. k. nr. 4	Nr. 2	Poolvasakul	"	"	"	"	"	Kolm pikka vilet minu V. P.
"	Nr. 3	Tondi metsa loode nurk	"	Tulikoondus	"	"	"	Öösel rida punaseid rakette minu V. P.
"	Tulik nr. 1		"	"	"	"	"	Päeval üks punane lipp minu V. P.
"	Nr. 2	Poolvasakul ma- jade grupp	"	"	"	"	"	Üks pikk vile minu V. P.
"	Nr. 3	Küünitagune hei- namaa	"	"	"	"	"	Kaks pikka vilet minu V. P.
L. j. nr. 2	—	Küünist paremal heinamaa ja met- sa serv	"	"	"	"	"	Kolm pikka vilet
L. j. nr. 3	—		"	"	"	"	"	—

Kapten H., rühmüli 1.

tud sanitaarpakke ja tarbekorral neid täiendada kompanii haavatute pesast.

Joogivesi tuleb ühes väliköögiga Tondi metsa teele (maastikul) kell 1900, kuhu jaoülematel saata vee ja toidu vastuvõtjad igast jaost 3 meest järjekorras kahe jao kaupa rühmavanema korraldusel. Hommikusööök tuleb sama kohta kell 0300. Liikumine ja toidu väljajagamine peab sündima täielises vaikuses.

Rühmavanemal määrata kohal asuvast laskurjaost 3 ja iga k.k. jaost 1 mees, kes valmistavad teie juhtnööride järele kõrg. 13,1 taha süvendisse rühma ühise väljakäigukoha. Läbi uurida sinna jagude juurest varjatud ligipääsu teed ja jaoülematele teatada.

VI. Lahingeelposti taandumine vastase surve all ja rühma tegevus vastase tagasilöömisel.

(Sünnivad käsu ja kaitsekava kohaselt.)

Tegevuse lõpp.

Õppuse juhataja teeb lühikese kokkuvõtte, tuletab veel meelde, mis õppusega kätte taheti saada, missugused vead tehti täitjate poolt ja kuidas oleks võinud veel tegutseda olukorra muutudes. Ta kriipsutab alla, et möödunud tegevus ei tohi olla šablooniks teistsuguse olukorra juures (maastik, vaatlus, vastane jne.).

Üldised põhimõtted ja küsimuste analüüs jäävad, kuid täitmise viis oleneb kasutatada olevast ajast. S—r.

Suur juhtimise manööver.

Möödunud nädalal peeti ära Jõhvi ja Võru raioonides suuremaulatusline juhtimise manööver.

Manöövri üldjuhiks oli Kindralstaabi ülem kindral Tõrvan. Kohapeal juhtisid manöövrit: Jõhvi raionis — 1. diviisi ülem kindral Tõnisson ja Võru raionis — 2. diviisi ülem kindral Reek.

Sarnases ulatuses juhtimise manööver peeti meil esmakordselt. Ta läbiviimise ajaks oli valitud üleminekuajaks taliselt perioodilt kevadisele perioodile, kus teed raskelt läbipääsetavad ja seetõttu mehhaaniliste sideabinõude kasutamine piiratud.

Juhtimise manöövri üldeesmärgiks oli kontrollida meie staapide tehnilist tööd juhtimise alal ja lahendada rida muid puhttehnilise iseloomuga küsimusi sidepidamise jne. aladel.

Juhtimise manöövrilt võtsid osa suu-

rem osa meie staapides ja õppeasutustes teenivaid ohvitseri, kes kõik oma teadmised ja energia rakendasid tööle manöövri heaks kordaminekuks.

Kogu manöövri kestvusel tehti tööd väga intensiivselt. Õppuste lõpul korraldati Narvas ja Jõhvis arutus, millel selgus, et manööver üldiselt väga hästi oli õnnestunud, kuigi seejuures mõned puudused staapide tehnilises töös ilmsiks tulid.

Manööver andis võimaluse juhtidele tutvuneda rea strateegilise ning taktikalise tähtsusega küsimustega, andes palju kogemusi ja õpiseid staapide tehnilise töö korraldamiseks juhtimise alal — tulevikus.

Kõik manöövrilt osa võtnud juhid jäid tehtud tööga kõigiti rahule. Igaüks viis kaasa rea õpetlikke näpunäiteid ja muljeid edaspidiseks tööks.

Raadio lennukil.

I.

Raadio- ja lennuasjandus sündisid peaaegu ühel ajal ning on XX sajandi tähtsaid leidusi.

Esimene kord, kui raadio asetati lennukile, ei olnud tagajärjed kuigi hiilgavad. Siiski tema abil korregeeriti lennukilt maa-

pealse kahurväe tuld juba Maailmasõja ajal.

Sel ajal koosnes raadio aparatisseade lihtsast säde-saateaparaadist ja propelleri poolt ringiaetavast generaatorist — see oli ka kõik. Antenniks kasutati töötamise ajaks allalastud 30-m pikkust brons-

traati, varustatud pommiga, kuna vastukaaluks (lennukil ei saa ju maaühendust luua) kasutati kandepindade ja korpuse kontuure mööda tõmmatud vask linti.

Maapeal võeti saatetööd vastu detektoril.

Need ajad on ammu möödas.

Nüüd kasutavad nii era- kui ka sõjalennukid suurepäraseid lamp-sisseseadeid, millised võimaldavad luua kindlat sidet sadandete kilomeetrite peale telegrafiga, kümnete kilomeetrite peale telefoniga.

Telefonilise ühenduse juures on eriliste mikrofonide ja telefoni šlemmide abil võimaldatud „puhtalt“ vabaneda niisugusest vägevast segajast, nagu seda on 1—2 m kaugusel töötav mitmesajajõuline mootor.

Peale ühenduste maapealsete jaamadega on võimalus luua omavahelist ühendust ka kahe õhusviibiva lennuki vahel.

Nii imelik kui see ka ei ole, kuid viimastel aastatel — raadiotehnika pöörase arenemise aastatel — on lennukite raadiosisseseadete täiendamine omas tempos tahta jäänud. Ikka tarvitatakse veel mitteotstarbekohaseid lennuki all ripnevaid saabantenne, millised nõuavad väljalaskmiseks kui ka kokkukerimiseks kauaaegset värtna ringiajamist.

Kuni senini, kuuldes hästi lennuki saatejaama tööd maapeal, satuti raskustesse lennuki peal maapealsete jaamade tööde vastuvõtmisel. Praegusel ajal kasutatakse kuni 6-lambilisi vastuvõtjaid.

Seniajani on lennukitel vähe kasutatud lühilaineid. Seletatakse seda sellega, et õhuühenduste teenistuses tuleb tegemist teha väikeste kaugustega, kus pikad lained, kui lihtsamad töös ja ümberkäimises, tegutsevad küllalt kindlalt.

Ainsaks tõsisemaks uuenduseks viimaste aastate jooksul on õhusviibivate lennukite raadiopelengeerimine. Tuleb tihti lendusid toimetada uduse ilmaga, kui võrd aga hirmus on udu lendureile, näitavad Babuškin ja Tšuhnovski lennud Nobile ekspeditsioonist osavõtjate otsimisel, kus jäälohkajat mitte leides nemad sunnitud olid maanduma juhuslikule kohale — jäätükkidele, ja ainult ime päästis neid Amundseni ja Aleksandrini grupi saatusest.

Raadiopelengeerimine on ainus abinõu selle pahega võitlemiseks, sest ainult selle abil võib lendur, sattudes uttu, maa pealt ehk iseseisvalt teada saada oma asukoha ning õige kursi kindlaks teha.

Maapealsed raadio-pelengaatorjaamad ilmusid juba kaunis ammu.

Võttes vastu lennuki saatejaama tööd, seatakse pelengaatorjaamade raamantennid lennuki saatejaama võnkumiste suunas. Maapealsed pelengaatorjaamad peavad omavahel ühendust traadiga telefoni teel ning teatavad raadioteel lennukile nende kõigi poolt (s. t. lennuki ja kahe pelengaatorjaama poolt) sünnitatud kolm-nurga kolmanda punkti asukoha, s. o. lennuki asukoha.

See teenistus on aga liiga keeruline.

Palju lihtsam oleks lenduril endal kindlaks teha oma lennuki asukoht nende jaamade kaudu, missugused töötavad maa peal.

Niisuguste otstarvete täitmiseks vajalikkude aparaatide valmistamine oli tarvilik ja möödunud aastal ilmusidki nad.

Möödunud aasta lõpul oli Berliini lennuasjanduse näitusel välja pandud erilised „raadiomajakad“ ja lennuki pelengaatorid. Ühes sellega on harilikud saate-vastuvõtte sisseseaded täiendatud nii, et neid võib kasutada ka töös raadiopelengaatoritega.

„Raadiomajakad“ on enam-vähem harilikud raadio saatejaamad, ühendatud automaadiga ja kontakt ajanäitajaga. Viimaste kaasabil saadab „raadiomajak“ automaatselt teatud vaheaegade järele õhkkonda hästi vastuvõetavaid ja puhtmusikaalse tooniga Morse märke.

Lennuki pelengaator, mis kujutab endast mitte suurt, ümmargust raami ühendatud hariliku vastuvõtjaga, lubab igal minutil iga vajaliku punkti suuna kontroleerida. Vastuvõtja ise on lihtsustatud võimalusteni — häälestada võib ühe käega, vaatamata sellele, et töötab lainega 300—1300 meetrini.

Vastuvõtteaparaat töötab kahevõreliste lampidega.

Sisseseadet toidab harilik, propelleri poolt ringiaetav generaator. Propeller on isereguleeriv, mille tõttu annab generaatorile alalised tuurid, selle peale vaatamata, kui kiiresti lennuk ka ei liiguks.

Generaator, tiireldes alaliste tuuridega, annab ka alalist pinget, mille järelduusel terve sisseseade kindlalt töötab.

Saate-vastuvõtte sisseseade antenn on endist tüüpi, s. o. rippuv — 70 m pikk, kuid täienduseks on tal kaasas kerge mast teineteise sisse käivatest torudest.

Olles lennus kokkupandult, annab nimetatud mast võimaluse kasutada lennuki radiojaama ka peale maandumist, kuna senini hädamaandumistel selle järel suurt puudust tunti.

Generaatori ümberajamiseks lennuki

seisu ajal tarvitatakse mootorratta tüüpi bensiinimootorit.

Praegusel ajal tehakse suure eduga katseid lendavalt lennukilt üleväl valmistatud krokiide ja fotoülesvõtete maapealsetele jaamadele raadio teel edasiandmise alal. Nagu teada, on praegusel ajal võimalik ülesvõtet teha otsekohe paberile ja isesugustes aparatuurides sünnib ilmutamine ja kuivatamine 1—2 minuti jooksul.

Niisugust pilti võib lennu ajal kergesti edasianda punkti, kust juhitakse, näiteks kahurväe laskmist jne. Hiljutisel õhulaeva „Zeppelin“ lennul Ameerikasse anti teatud vaheaegade järel õhulaeva meeskonnale meteoroloogiliste kaartide kujutus. nii et õhulaev õigel ajal võis meteoroloogilisest vaatepunktist mittedündsatest kohtadest mööda lennata jne.

II.

Lennukite raadio-sisseseadete valmistamine on ala, kus harilikud raadio probleemid on raskendatud kaalu ja mahu piiramise tõttu.

Grammid ja millimeetrid asetavad siin maapealsete raadio-sisseseadete kilogrammid ja meetrid.

Ainult hoolega valmistatud osade peenike ehitus annab võimaluse kombineerida väikest mahtu hea töötamise juures. Teatud valmistus-nõhiprintsiibid on arenenud kümne aasta jooksul, mil raadiot lennuasjanduses elavalt kasutati.

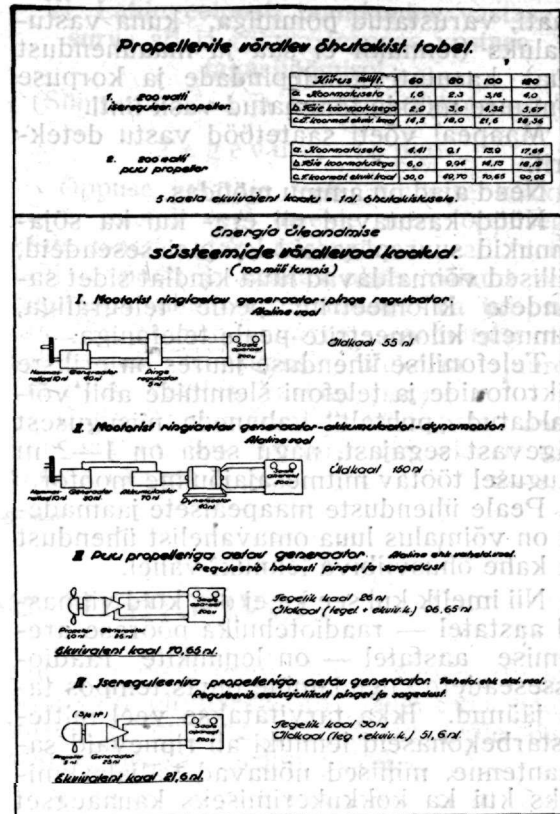
Elektrijõudu jaama töötamiseks saame generaatorilt, viimane saab energia ringiajamiseks omakorda lennuki mootorilt. Propeller, hammasrattad, patareid jne. on ainult kui ühenduslüliid generaatori ja mootori vahel.

Raadio-saatejaama töötamine on olnud suurelt õigest ühenduse valikust raadio-generaatori ja lennuki mootori vahel. Sellepärast vääriivad generaatori ringiajamise viisid tähelepanelikku uurimist.

Pildil nr. 1 on näha mitmesugused mootori ja generaatori side viisid. Iga kombinatsioon ehk ühendusviis on katsetatud teenistuse oludes aastate kestel.

Puupropellerid on odavamad materjali poolest ja kergemad, kuid nende halva tegevuse tõttu ei vääri need head punktid kaalutlusele võtmist üldse.

Kuna generaatori propeller peab tegema 4—500 tiiru minutis, on võimata valmistada sarnast puupropellerit, millel õhutakistuse ekvivalent oleks vähem kui $\frac{1}{100}$ naela tegelikust kaalust. Tagajärg on see, et raadio generaator, puupropelleri poolt

Pilt nr. 1.

ringiaetult, annab tunduvalt muutliku pingega voolu.

Otse hammasrattaga ringiajamise meetodi juures on generaator monteeritud mootori kapoti sisse ning on hammasrattaste kaudu ühenduses lennuki mootoriga. Lennu ajal generaator õhutakistust ei sünnita. Kui lülida generaatori ja saateaparaadi vahele kohane pingeregulaator, siis saab saateaparaat ka ühetasase pingega voolu, vaatamata sellele, et mootor kiirusi muudab.

Pildil nr. 1 näidatud hammasratta abil ringiaetav generaator on 16 kg kaaluga — samasugune, kui puupropelleriga ringiaetav, kõigest 10 kg.

Selle kaaluvahe sünnitab peaaesjalikult vastav ehitus, mis peab kapoti sisse paigutatud generaatorit kaitsma suure kuumuse eest, mida mootorilt kiirgab. Kümme naela vaske, terast ja isolatsiooni tuleb juure lisada, et puuduvat jahutust tasuda.

Hammasrattaste abil ringiaetavad generaatorid teevad propelleri tüübist vähem tiirusid.

Kuna paljude lennukite juures sarnane jõu üleandmise viis läbiviimata, siis võib

õelda, et hammasrataste abil generaatori ringiajamine pole üldse kuigi kohane.

On leidnud väiksel määral tarvitamist ka akkumulaatori poolt toitev dynamootor. Siin puuduvad osad, mis annaksid õhutakistust. Kuid akkumulaatori suur kaal ja maht ei ole lasknud suuremal määral läbiviia seda süsteemi.

Kõige kohasemaks meetodiks osutub isereguleeriva propelleriga generaatori ringiajamine.

Propelleril on üks ehk kaks haru, milleste nurk muutub erilise mehhanismi abil.

Vaatamata lennuki kiirusele või mööda-voolavale õhuvoolusele, tiirleb see propeller ikka ühesuguste tiirudega.

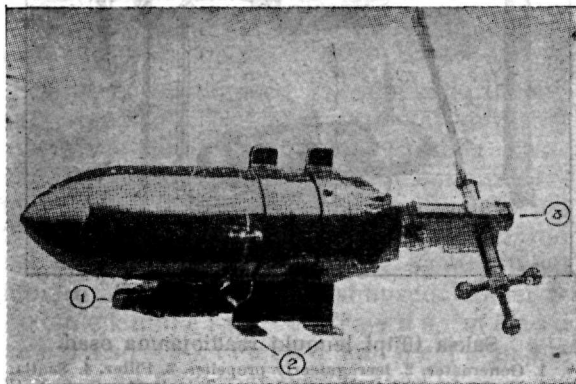
Pinge, niisama ka voolu sagedus on alalised, liikugu siis lennuk 100- ehk 200-kilomeetrilise kiirusega.

Propelleri profiil on sarnane, et teeb õhku läbistava haru õhutakistuse väga väikseks. Üldkaal (tegelik + ekvivalent) on ka vähem, kui teiste ringiajamisviiside juures.

Propeller on kergesti kõrvaldatav, nii et tarviduse korral võib generaator akkumulaatori poolt ringiaetud saada.

Lennuki mootori töötamast lakkamise juhusel lennu ajal töötab see sisseseade veel siis, kui lennukil on kiirus kuni 80 kilomeetrit tunnis.

Isereguleeriv propeller on leidnud igas riigis laialt tarvitamist, ning on jõudnud oma arenemise tipule. Ta on lihtsuseni viidud, ning ei vaja mingisugust järelevaatus-tust ega hoolt.

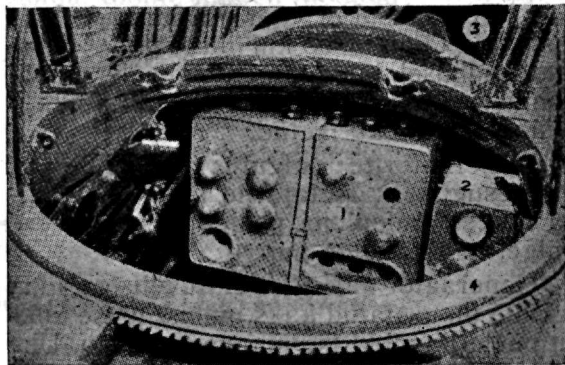
Pilt nr. 2.

Generaator isereguleeriva propelleriga (üheharuline)
1. Voolu juhede kinnituskohad. 2. Aluse kinnitajad. 3. Propeller.

Tähtsamaid osi lennuki raadiojaamas on saate-vastuvõtte aparaadid.

Kombineeritud saate-vastuvõtte osa lennuki raadio-telefoni-telegrafi jaamast

paigutatakse harilikult lennuki sisemikku (pilt nr. 3), ning kasutatakse seda lennuki ja maajaamade vaheliste ehk lennukite omavaheliste ühenduste pidamiseks.

Pilt nr. 3.

Raadio-aparaatide asetus vaatileja istmes — luurelennukil „Henry Potez“.

1 ja 2 aparaadi kastid. 3. Lenduri iste. 4. Kuulipilduja raam (turell).

Peomaduseks on otstarbekohane saate- ja vastuvõtte-aparaatide ühte kasti paigutus. Aparaadid on kaablite kaudu väikese alusega (lauaga) ühendatud, millele on kinnitatud kõik abinõud esimestega ümberkäimiseks. Seda abinõude lauda võib paigutada väga otstarbekohaselt lenduri ehk vaatileja käe lähedale, kuna aparaate võib paigutada kaugemale, mõnda kasutamata kohta.

Abinõude laua ülesanne on teha kergelt ümberkäidavaks ja kättesaadavaks lendurile ehk vaatilejale lennu ajal nii saate- kui ka vastuvõtte-aparaadid. Niisugused kombineeritud saate-vastuvõtte aparaadid on kohasemad kaheistmelisel lennukil vaatilejale, kus rohkem ruumi, kuna üheistmelistel on konstruktsiooni poolest samasugune jaam, kuid saate- ja vastuvõtte-aparaadid asetatud eraldi, mis lubab paigutamist vähematele kohtadele (harilikult lenduri istme taha).

Kõik uuemaaja leiudused koondatakse siia... Eriline ehitusviis kaitseb aparaati magneetode segamise eest; kõrgesagedusvoolude edasivalgumist takistavad erilised transformatorid, nii et vastuvõtja on tundelik ja kindel. Saateaparaadis on variomeeter, mis täpselt reguleerib lainepikkust.

Saateaparaat saab generaatorilt voolu mõlemiks otstarbeks: kõrgepinge voolu võnkkonturi jaoks ja madalpinge voolu lampide kütteks. Madalpinge vool toidab

ühtlasi ka vastuvõtte aparadi lampide kütet saate-vastuvõtte vastava ümberlülimiseks.

Akkumulaator on samasse ahelasse lülitatud, kuid annab voolu vastupidises suunas. Tema vool ei võta osa lampide küttest, vaid ta tegutseb kui lihtne pinge regulaator juhusel, kui generaator peaks mingil põhjusel tiirusi muutma. Sellega on akkumulaator ka alati laetud.

Generaatorite paigutus lennukile on mitmesugune. Asetatakse teda kandepinna alla, kandepinna peale, lennuki kere külge, telliku külge jne.

Generaator on erilise ehitusviisiga, ning temale on asetatud kaks mähist ühise ankrupole peale, kumbki ise magnetväljaga. Ühe mähise ülesanne on anda max. 1500-voldilist ja 0,1-ampeerilist voolu, kuna teise ülesanne on peale kõrgepinge ja madalpinge osade magnetväljade tekitamise veel muretseda max 5-amp. ja 7—8-voldilist voolu saate- kui ka vastuvõttelampide kütteks.

Segamiste kõrvaldamiseks on asetatud kaks kondensaatori 5 ja 25 M. F. — esimene ühendatud kõrgepinge, teine madalpinge ahelasse.

Näriteabinõude lauale ehk n. n. kontrolllauale on asetatud saate-vastuvõtte aparadi ümberlülija. Viimase seisakust võib otsustada, kuhu on ühendatud vooluallikas, kas saatjasse või vastuvõtjasse. Seal on ka vastuvõtteaparadi häälestus kontrollreguleeritav kondensaator, mille abil võib laine pikkust korrekteerida, samuti reostaat-takistus vastuvõtja hääle nõrgendamiseks, kui lennuk maajaamale liiga lähedal.

Mõlemad, nii reostaat-takistus kui ka reguleeritav kondensaator on pooltsilindrikujuliste katetega kaetud.

Saateaparaat koosneb harilikult võnk-konturist kustumata laine sünnitamiseks ja madalsageduse konturist laine intensiivsuse moduleerimiseks häälega kooskõlastamise otstarveteks.

Jõulambiga on ühendatud reaktsiooni ja antenni konturid. Antenni konturi võib seada iga laine peale. Standart ehitustes saadakse variomeetri reguleerimisega 900 m.

Harilikult on saateaparadid sisse seadud kahe-kolme laine peal töötamiseks. Laine pikkuse lülili peale on laine pikkuse jaoks vastavatele kohtadele numbrid ehk tähed graveeritud.

Vastuvõtteaparaat koosneb harilikult

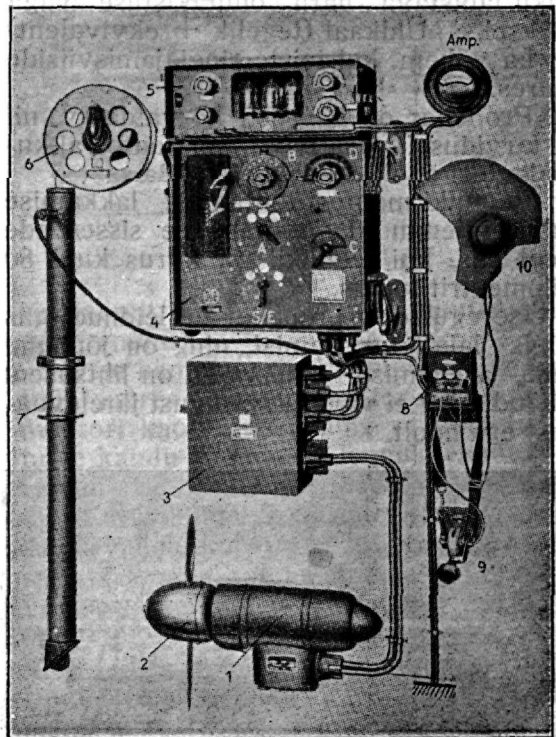
5—6 lambist, nendest 3—4 kõrgesageduse, üks detektor ja üks lõppkövendaja.

Saadet lampidele kütet generaatori madalpinge osast, võetakse anoodi pinget harilikult patareist, missugune asetatud erilise kasti sisse.

Antenni kontur on induktiivse sidena ühenduses esimese kõrgesageduse lambiga n. n. apperioodilise konturi kaudu. Kõrgesageduse astmed on asetatud metallkasti, kuna apperioodiline ja antenni konturid on eraldatud kõrgesageduse transformatoritest. See annab vastuvõtjale stabiilsuse ja selektiivsuse.

Reaktsioon on nii ehitatud, et teda võib tööle panna ka kui autoheterodüün konturit. Neid muudatusi võib teha erilise lülili kaudu.

Tarvitatakse väikese takistusega telefon.

Pilt nr. 4.

Saksa tüüpi lennuki raadiojaama osad.

1. Generaator. 2. Isereguleeriv propeller. 3. Filter. 4. Saatja.
5. Vastuvõtja. 6. Antenni värten. 7. Isoleertoru. 8. Võti alusega. 9. Mikrofon. 10. Peatelefon — shlemm.

Mikrofon ripub lenduri (vaatleja) kaelas. Ta on niisuguses asendis, et ilma teda puudutamata alati sisserääkimine võimalik. Mikrofon on erilise ehitusega lennukite jaoks — lennuki mootori müra peale ta ei reageeri, vaid annab tarvitaja intensiivse hääle edasi.

Tarviduse korral võib telefoni töö telegraafi peale ümberlüüda.

Uuematel lennukite raadiojaamadel pruugib lendur antenni väljalaskmiseks ainult pidemest vabastada antenni, ning viimane jookseb ise värtna pealt lahti — lenduril (vaatlejal) jääb üle ainult väljalaskmise kiirust reguleerida pideme surumisega. Kui antenn on täiesti väljas, lakkab ka värten automaatselt pöörlemast.

Viimasel ajal on hakatud üheistmelistel hävitajatel rippuva antenni asemel kasuta-

ma antenni, mis on tõmmatud ühe kandepinna otsast saba osasse, kuna keskelt on võetud ühendus aparaatidesse. Antenn on sel juhul T-kujuline.

Et aparaadi suuruselt ettekujutust saada, toome mõned mõõdud:

1) Saate- ja vastuvõtteaparaadi kast ühes kõrgepinge patareiga: 37 cm × 17 cm × 25 cm.

2) Näiteabinõude laud: 11 cm × 7 cm.

Mõõdud on võetud inglise tüüpi raadiojaamalt. E. R.

75-mm kahur saatesuurtükina.

Toodud tõlge kolonel E. Pagezy broshüürist „L'emploi du canon de 75 comme canon d'accompagnement“ on mitmeti ka meile tähtis, sest meie kaitseväes tarvitusel olevad kerged süsteemid peavad täitma sama ülesande. Omas broshüüris E. Pagezy kirjeldab üksikasjaliselt 75 mm kahuri omadusi, mis üht või teist viisi mõjuvad 75 mm kahuri kui saatesuurtüki otstarbekohase kasutamise peale ja ühtlasi selgitab viimase tarvitamise printsiipi.

1. 75 mm kahuri tehnilisi iseäraldusi laskmiseks lähedatele kaugustele.

Käesolevas artiklis käsitatakse peajasjalikult neid tehnilisi iseäraldusi, milledega tuleb arvestada kõigil vanematel jalaväe juhtidel, et otstarbekohaselt kasutada nende korraldusse antud 75 mm kahurit.

Kuidas mõista laskmist „lähedatele kaugustele“?

Paremad kaugused 75 mm kahurile kui saatesuurtükile on 1000 ja 2000 m vahel aga mitte 500 m, nagu mõned seda arvavad. Muidugi nõuab alaliselt muutuv lahingolukord sageli laskmist kaugustele üle 2000 m ja alla 1000 m. Et nimetatud laskmisest selget ettekujutust saada, tuleb läbiarutada järgmised küsimused: lendjoone kumerus, tabavus, mürsu lennust tekitatud laine ja märe gile vastava mürsu valik.

Lendjoone kumerus. Lendjoon on väga lame. Mida väiksem on laskekau-gus, seda lamedam lendjoon.

Nimetatud omadust võib lugeda üheks 75 mm kahuri paheks. Lame lendjoon ei luba valida positsioone suurekaliibrilise suurtüki mürskude poolt sünnitatud lehtri-

tesse ja aukudesse, ega ka tulistada viimastesse peitunud märke.

Kuid sellega ei ole veel kõik öeldud. Oleks ülekohtune unustada lendjoone lameduse positiivseid külgi. Need positiivsed küljed avalduvad kiiruses, millega mürsk väljavisatakse torust, s. o. algkiiruses. Algkiirus aga annab olulist just lendjoone teises otsas, nimelt suuremat ja tugevamat materjaalset tegevust. Hoolimata sellest, tuleb lendjoone lamedust lugeda siiski 75 mm kahurile kui saatesuurtükile, paheks ja peajasjalikult laskmisel täislaenguga.

Laskmisel šrapnelliga püütakse peajasjalikult saavutada teerma kuulikestega. Mida lamedam lendjoon, seda lamedamalt lendavad kuulid, s. o. seda suuremal kaugusel nad võivad veel tabada märki.

Peale ülalnimetatud ka lõppkiirus väga suurel määral ripub ära algkiirusest. Mida suurem on šrapnelli kiirus lõhkemise momendil, seda suurem on ka kuulikeste kiirus ja seda kauem hoiavad nad alal oma läbilöögi jõudu.

Selgema ettekujutuse saamiseks võrdleme 75 mm ja rasket kuulipildujat.

Kõik on harjunud, et 75 mm kahur lasseb üle oma vägede peade. See näitab, et tema lendjoont peetakse kumeramaks kuulipilduja lendjoonest, tegelikult on see ümberpöörduvalt.

Kuni 1200 m on 75 mm kahuri lendjoon täislaenguga laskmisel kumeram kuulipilduja lendjoonest, kuid nimetatud vahe mõlemi lendjoone vahel on õige väikene. Üle 1200 m osutub aga kuulipilduja lendjoon palju kumeramaks kui seda on 75 mm kahuri oma.

Tabavus. Kui räägitakse tabamisest, siis jalaväelane kujutab ette tabavust

vertikaalse märgi pihta ja tabavat ala. Mida väiksem kaugus, seda suurem tabavus.

Väljaarvatud laskmise erijuhused vertikaalsete märkide pihta, nagu näiteks tankide pihta, suurtükiväelast huvitab mitte tabatav ala mürskudega, vaid lõhengutega ja lõhengute hajumine. Lööklaskmisel lõhengu keskpunkt ühtub mürsu kukkumise punktiga. Ümberpöörduvalt sellele, mida harilikult mõeldud, lööklaskmisel mürskude hajumine on väiksem keskmistel kaugustel ja suurem väikestel kaugustel. See on näha uutest 75 mm lasketabelitest fug. granaadi jaoks laskmisel täislaenguga.

See tabel annab järgmised tõenäolised kõrvalkaldumised pikuti suunas:

24 m 500 m peal,

21 „ 1000 „ „

16 „ 2000 ja „ 300 m vahelistel

kaugustel. Järelikult, suurem tabavus saavutatakse laskmisel 2000 ja 3000 m vahelistel kaugustel.

Laskmisel vähendatud laenguga saavutatakse järgmised tõenäolised kõrvalkaldumised:

9 m 500 m peal

7 „ 1000 „ „

9 „ 2000 „ „

Suurema tabavuse saame 1000 m kaugusel, kusjuures tõenäoline kõrvalkaldumine laskmisel vähendatud laenguga on 7 m — 21 m vastu laskmisel täislaenguga.

See on üks vähendatud laengu positiivseid omadusi.

Mürsu lennust tekitatud laine. Kus mürsu lennu kiirus on suurem heli laialilagunemise kiirusest, siis mürsu lennust tekitatud laine jõuab ette paugust. Mürsu lennust tekitatud laine toob enesega kaasa moraalse mõju, mida ei saa tähelepanemata jätta. Mürsk lendab ootamata ja hoiatamata. Heli, mis saadab mürsku, mõjub halvavalt inimeste peale, kes asuvad ligiduses ja viib neid eksiarvamisele laskja kahuri asukoha suhtes.

Mürsu lennust tekitatud laine ilmumine on võimalik ainult laskmisel täislaenguga, mida peab lugema viimase positiivseks omaduseks. Laskmisel täislaenguga 1000 m pealt mürsk lendab 2,1 sek., kuna paugu kõla alles 0,9 sek. hiljem.

Laskmisel 2000 m peale mürsk jõuab pärale 4,9 sek., kuna paugu kõla 6-e sek. jooksul, s. o. 1,1 sek. hiljem.

Laskmisel aga vähendatud laenguga paugu kõla jõuab ette mürsust 1000 m peal 0,2 sek. ja 2000 m peal 0,7 sek.

Märgile vastava mürsu valik. 75 mm kahuril kui saatesuurtükil tuleb peajasalikult tulistada vaenlase kuulipildujaid, 37 mm kahureid ja üksikuid kindlustatud maju. Laskmine kõigi nende märkide pihta viiakse läbi fug. granaadiga, süütaja harilikult viivitajaga, et saada rekošette, kuid sageli ka viivitajata. Lahitiste elavate märkide pihta kasutatakse šrapnelli ehk viimase puudumisel granaati viivitajaga rekošettide saamiseks. Tankide vastane laskmine viiakse läbi soomusmürskudega ehk viimaste puudumisel granaadidega, mis on varustatud hetksüütajatega.

2. Tarvitamise printsiibid.

Kuidas kasutada otstarbekooselt suurtükki, rühma või isegi patareid, mis on määratud saatesuurtükkideks? Mida tuleb silmas pidada sarnase suurtükiväe üksuse formeerimisel, ootepositsiooni ja liikumise tee väljavahetuse pealetungi lahingus, ülesande määramisel, lahingpositsioonile asumisel ja lõpuks viimaselt lahkumisel?

Organisatsioonist. Saatesuurtükki või rühma tuleks nimetada patareiks, mis koosneb ühest või kahest suurtükist. Sõna „patarei“ tuleb tarvitada selles mõttes, et saatesuurtüki ülem vajab sama tegevuse vabadust ja samaseid juhtimise abinõusid mida patarei ülem.

Saatesuurtükiväe üksusesse tuleb määrata peale üksuse ülema üks ohvitser, „vanem patarei peale“, kes saatesuurtükkide ülema puudumisel (jalaväe ülemuse juures luure jne.) täidab viimase kohuseid ja käsutab üksust. Peale nimetatud ohvitseri tuleb määrata mõned ratsa käskjalad — maakuulajad, tarviline arv telefoniste ja sideabinõusid lühikese liini sisseseadmiseks.

Siit on näha, et ka üheainsa saatesuurtüki eraldamine patareist on viimasele kahjulik. Kahjulik mitte ainult sellepärast, et patareist eraldatakse üks, kaks suurtükki ja kasti, vaid peajasalikult selle tõttu, et viimasest lahkuvad paremad ohvitserid, maakuulajad ja telefonistid. Patarei kiltlustatakse ja loomulikult nõrgeneb. Mis puutub kastide arvesse, mida tuleb kaasa anda ühe- või kahesuurtükilisele saatepatareile, siis tuleb nõuda, et ühesuurtükilisele patareile tuleb määrata 2 kasti, milledest üks asub ootepositsioonil.

Liikumise tee pealetungi lahingus. Valides saatepatareile teed, on tarvis alati meeles pidada seda abitust ja nähtavust, mida omab suurtükivägi liikumisel rännak-korras. Üks suurtükk ühes kastiga, see on juba terve kolonn, mis

koosneb 15 hobusest ja sama palju inimestest kellel ei ole võimalik end varjata tegutsedes koos ja tõustes sealjuures 2,5 m maapinnast kõrgemale. Kiirelt võib suurtükivägi liikuda ainult kõval ja tasasel pinnal. Süsteemi lahingkaal võrdub umbes 2000 kg, sealjuures rattad lõikuvad liikumisel maa sisse ja soisel ning liivasel pinnal viiakse liikumine läbi suurte raskustega.

Selkombel suurtükivägi eraldub nähtavuse ja mõnedel juhtumitel aeglase liikumisega. Suure nähtavuse juures tuleb meeles pidada, et üksik saatesuurtükk omab tähtsusetat täienduse rivist väljalöödud inimeste ja hobuste asendamiseks. Aitab küllalt mõnegi isiku ja hobuse väljalöömisest rivist, et teistelt võtta võimalus tegutseda oma suurtükiga ja viimast positsioonile asetada.

Kuidas peab liikuma saatesuurtükk? — Varjundist varjundini — hüpetena.

Maa-ala, mis lahutab kahte varjundit, võib kaotusteta läbisõidetud saada ainult juhul, kui maastik võimaldab kiiret liikumist ja kaitset vaenlase püüsi- ning kuulipilduja tule vastu; kui aga maastik, mida mööda tuleb liikuda lähedalt kaugustelt, vaenlase kuulipildujate tule alla võetud võib saada, siis ei päästa saatesuurtükki ka suur liikumisekiirus.

Sellepärast tuleb hoiduda kõrvale:

- sarnastest kohtadest, kus suurtükivägi ei saa kiiresti liikuda, ja
- kohtadest, mis on vaadeldavad vaenlase vaatlejatele ja võivad vaenlase kuulipilduja tule alla võetud saada.

Oote positsioonid. Enne kui asuda positsioonile, patarei ülem peab jalaväe ülemusele ette kandma oma tegevuse võimalustest, saama viimaselt ülesande ja toimetama maastiku luuret. Kogu selle aja kestvuseks jätab tema oma suurtükid hästivarjatud positsioonile niinimetatud oote positsioonile.

Väga paljudel ülematel on saanud reeglits valida oote positsioone õige lähedale jalaväe eellinile.

Kui kaugus nimetatud positsioonide (eel- ja ootepos.) vahel ei ole üle 1 km, sealjuures maapind on kõva ja tasane, siis kulub liikumiseks normaalselt 5 minutit. Teisest küljest arvestades moraalse iseloomuga põhjuseid, tuleb kõrvale hoida liikumistest pikki fronti ja seljataha. Siit selgub, et oote positsiooni võib valida eellini lähidusse ainult kinnisel maastikul.

Lahingpositsioonid. Suurtükk positsioonile asumisel omab suurema nähtavuse kui liikumisel. Eelikult võtmisel kuhjuvad ühte punkti kokku terve rida inimesi ja hobuseid, mis demaskeerib suurtüki asukohta. Selleks, et suurtükk oma ülesannet saaks täita, tuleb silmaspidada varjuvust positsioonile asumisel.

Peab võtma reeglina, et suurtükk, mis kord eelikult on võetud, peab jääma valitud positsioonile kui lendjoone kumerus seda lubab, vastasel korral suurtükk paigutatakse uuele asukohale numbrite abil; viimast ei tohi aga avaldada enne laskmise algust.

Ülesanded, mida võib anda saatesuurtükki. Kuni positsioonile asumiseni suurtükiväelane saab ülesandeid oma jalaväe ülemalt. Näiteks pealetungil — tulistada niisuguse ja niisuguse märgi pihta, mis takistab jalaväe edasilikumist; kaitset — valmis olla tulistamiseks niisugust raiooni flankeeriva tulega.

Enne kui anda suurtükiväele ülesannet, peab jalaväe ülemus selgelt ettekujutama antud käsu täitmise võimalust, sealjuures arvestama kõigi faktoritega, millel on mingisugune tähtsus ja järelda kõik võimalused, mis räägivad ühe ehk teise otsuse poolt ehk vastu.

Ühendatud väeliikide ülemat võib võrrelda kapelmeistriga, kelle kepp on näha kõigile orkestrantidele ja kes väga hästi teab, et ka kõige viletsam mänguriist orkestris võib terve kontserdi ära rikkuda, kui ta ainult korra võtab vale noodi.

Positsioonilt lahkumine. Laskmine on lõppenud. Arusaadav, et suurtükk ei olnud tarvilisel määral varjatud, mispärast ta ennast laskmise ajal demaskeeris. Tuleb nõuda positsioonide vahetamist ja mitte lubada kaua asuda ühel positsioonil.

Positsioonilt lahkumisel tuleb silmas pidada sama ettevaatuse abinõusid, mida positsioonile asumisel. Positsioonilt tuleb lahkuda varjatult. Sageli vaenlase vastulöök järgneb kiirelt ja maastik on nii lahine, et positsioonilt lahkumiseks tuleb oodata jalaväe edasilikumist või pimedust, muidugi kui olukord seda lubab. Uutele positsioonidele asutakse järjekorras, kui üksus koosneb mitmest suurtükist mitmel positsioonil ja kui suurtükid tulistasid järjekorraliselt; või kui üks osa saatesuurtükke asus oote-, teine osa tulipositsioonidel.

Soodne ja ebasoodne maastik. Tarvilik on, et maastik oleks mitte väga lahtine ega ka kinnine.

Kui maastik on väga kinnine, siis 75 mm kahur võib lasta ainult kartetsiga, s. o. ta ei saa üldse tegutseda.

Kui maastik on väga lahtine, siis 75 mm kahurile ei saa positsiooni valida eelliini lähedusse. Parem maastik on sarnane, millel on terve rida järk-järgulisi varjundeid, mis on lahutatud üksteisest lahtiste aladega, võimaldades teha liikumisel kiireid hüppeid.

Lahtiste alade laius peaks olema 800—2500 m.

Järeldused.

Saatesuurtüki üksuste vormeerides, tuleb selle ülemale anda samad juhtimise vahendid, mis on harilikul patarail. Kaasa võtta suurem arv vähenatud laenguga mürske.

Pealetungil tuleb liikuda saatesuurtükil üpetega varjendilt varjendini.

Saatesuurtüki ootepositsioon peab olema hästi varjatud ja sarnasel kaugusel jalaväe eelliinidest, et ei tekiks tarvidusi manöövriks pikki rinnet, või seljatagusesse.

Tulipositsioon valida vaenlasele märkamatuks.

Ülesandeks saatesuurtükile anda niisugune, mis kõige täidetavam käesoleva olukorra tingimustes.

Positsioonile, kust juba tulistatud, mitte jääda kauaks peatuma, vaid varjatult asuda uuele positsioonile.

Soodsaks maastikuks saatesuurtüki kasutamiseks tuleb lugeda sarnast, kus varjendid vahelduvad lahtiste 800—2500 m aladega.

Sch.

Good bye, Britannia!

Juhan Jaik.

Näis, nagu see sügis oleks palju karmimalt surunud enese kõigesse ja kõigesse. Vähe sellest, et suvi oli saanud kõledaks sügiseks — sügisene hääbumine ja külma tarretumise vaim seekord oli tunginud ka elu sisse. Nagu pudenes päevade pikkus, nagu tuhmus päike, nagu raagusid oksad, nagu mets kahises kurvalt saabuvate külmade aegade eel, nii ka osa elust, mis alati hoolimata sügisest näeb oma ees lootusi, tuleviku päikesepaisteid, ihalduste saavutamisi, nii ka see osa elust tuhmus ühes sügisega, pudenes ühes lehtedega, tarretus mureks ühes saabunud külmadega. Ei miski näinud olevat üle sügisest — see näis jäävatki igavesti valitsema kõigesse ja kõigesse.

Olid kõledad ajad. Maa külmas varakult ning idast puhusid vinged tuuled. Metsad ümisesid sügise suremisvalu, kuid seekord selles oli veel teistki sisu. Tuuled tõid idast kohutavaid sõnumeid, ja jõudes siia ette, laulsid kadu meie maale. Sest idast sammusid maale venelaste väed.

Missugust meeoleolu tõstaks novembri lohutu kuu! Sügisese külmas loodus oli jõuetu ja elutu, jõuetu ja elutu oli ka rahvas. Ei kusagilt nüüd pole otsida selgemate ilmade ennustust, ei kusagilt tuge tõusvat rahvale ta ohus!

Vabathlik Kuusistu tihti soris oma viimaste päevade mälestusi. Tema oli viibinud väeosas vaid mõne nädala, kuid vaadata neid päevi, siis otse hirm tõsis, kui palju nendes oli sisu, tõsist, kohutavat sisu. Vabatahtlikkude kutsumisel astus ta teenima. Lootusi oli napilt rohkem kui kahtlusi, kuid oleks neid olnud vähemgi, ta oleks läinud siiski. Tihti peale ta mõtles selle üle, kas ta oleks saanud jääda tulemata. Ja selgus alati, et sõduriks astumine oli ikka see õige samm. See ei olnud nendel päevadel tekkinud otsus. Nendel päevadel see sai ainult kindla kuju ja sellele järgnes tegu, kuid kõik muu oli juba enne olemas, ammu juba saanud ülekaalu ta sisielus.

Kuusistule näis nii, et kõik olenes ära meeste hahest kasvamiseajajärgust. Endine ajavaim oli inimestele kasvanud sisse usalduse olemasoleva Euroopa vastu. Hiljemalt aga võimaldas aeg kasvada ka suuremal julgusel mõnesse südamesse.

Nii kaugele kui Kuusistu mäletas, oli juba koolipingis mõte tihtigi juhtunud sellele ajasisule, mis nüüd oli käes. Nii väheusutav kui see praegune tegevus tol korral ka näis, siiski ta külastas tihti ta unistusi ning nii paljud ja paljud kümnend korrad ta oli kujutlenud ennast sõdurina tu-

leviku Eesti vabadussõjas. Mida ilusamad olid need kujutlused, seda kindlamini ta oli mõtelnud end vabaduesvõitlejate ridadesse. Noil varematal aegadel aga temale oli tõesti võimata uskuda kujutlustes Eesti vabadusevõitlusele õnneliku lõppu, kuid see võitlus, ülesastumine ilma lõpuliku õnnestumisetagi oli sedavõrd ilus unistus, et ka niisugust pidas ihaldatavaks. Võib olla käputäie suurusele rahvale seegi oleks ülimaks saavutuseks, kui ta kord julgeks tõsta kas või lootusetutki mässu. Siis jääks rahva iseseisvuse tahtest midagi ajalukku, ja kuigi iseseisvust ei saaks, siis üks põlv lõendaks teoga oma tahet ja seda tahet ei kustutaks ajaloost keegi, see jääb igavesti olevaks.

Ning temast oli kasvanud eneses tulevase meeleheitliku mässukatse mees. Kuigi sellele ei oleks palju kaasatulijaid, siis tema oleks kindlasti üks neist.

Ja kuidas ta siis võis jääda nüüd kõrvale, kui kogu eluaeg oli valmis palju lootusetumakski sammuks? Nüüd siis olid käes need unistatud ajad. Ikka tõepoolest olid käes. Varemalt võis kujutleda, et selliseid unistusi saab haududa elu lõpuni, kuid nüüd enam polnud võimalik sedasi unistada. Näis nagu üks elu lugematuist seadusist oleks niisugune, et see, mida palavalt ihaldatakse, ei või jääda tulemata. Kui nüüd lasta juhus mõõda, siis kuidas sõandaks veel kunagi sellest mõtelda?

Ja nüüd see oli käes, kõigi oma raskustega. Neid varem võis oletada ainult teatava üldsummana, kuid nüüd see üldsumma, peensusteni jagunenud, nõudis suurt jõudu enese väljakandmiseks. Aga nendega oli ju ennem arvestatud, mitte küll täpselt, aga ta oli ju valmis kõigeks. Nüüd oli see kõik käes ja kas oli võimalik taandamine oma paleusist, sajakordseist lubadusist eneses?

See oleks olnud väliselt võimalik enem, nüüd aga tolle otsustava sammuga olid sillad põletatud, polnud välistki võimalust. Kuid nendest Kuusistu ei mõtelnud kunagi tõsiselt, nendele radadele sattus mõttelend vaid selgitlemisel, miks ta tegi aga mitte teisiti.

Nende mõtiskelude järele minevik oli selge, minevikus polnud vigu, kõik oli läinud nii nagu pidi. Kuid tulevik?

Kes ei tahaks teada tulevikku? Liia-tegi veel olukorras, kus oled sattunud keerisesse, kus käib tõsine mäng ilusamate ihalduste või hävingu peale. Tulevikku Kuusistu tahtis teada, kuid selleks polnud küllalt ülevaateid mõtteilmas, tuleviku ai-

mamiseks on tarvis hulk tänapäeva tõsiasju. Neid oma ette laotades, ümber paigutades ja silmitsedes, võid kaardipanijana hakata uskunia võimalikuksnäivasse, kuid kust võtta neid tänapäeva andmeid! Taganeva väeosa sõdur oli nagu metsa eksinud inimene, kellel pole enam sugugi sidet tegutseva ilmaga.

Mis ta nägi paaril esimesel nädalal? Algasid taganemist vaenlase suurearvulise hulga eest. Siis neid taganejaid oli veel arvukas kogu, kuid hulk kadus taganemisteel. Väeosa kuivas kokku, jäi väikseks.

Tuli liikuda võõrais maakohtis, võõraste inimeste keskel. Kõikjal sügis, kõigis tookordne sügisetaoline sünkus hinges. Millist võis leida usku?

Ainukene, kust sai midagi kuulda, kust õhutati lootust, olid rääkimised ohvitseridega. Nemad olid ühenduses teiste väeosadega, pealinnaga, nemad teadsid kõik, mis tol ajal üldse oli teada. Aga paistis nii, nagu nendelgi ei oleks palju põhjendatud lootusi. Nemad lootsid samuti kui Kuusistu, olid samuti kõige peale väljas, nendes asjaoludes polnud ohvitseri ja vabatahtliku vahel vahet. Oli ootus, et siis paraneb, siis tuleb pööre, nii muutub taganemine võiduks. Kuusistugi uskus seda, lootis seda. Aga kui kõik siiski läheb teisiti?

Vahel küüdihobuste regedepäradel või kitsas öömajas oli harutletud ka äärmisimaid äpardusi. Uuel taganemisel peale lahingut, kus ainult mõni mees oli lagedal nurmel arvutu vaenlase vastu, tekkisid mõnikord ebaõnnestumuse tundmused. Ja kusagilt oli kuuludus, et viimane lõpp oleks nii Haapsalus inglise laevadele istuda ja pääseda nii mahanottimisest vaenlase poolt.

See oli raske, oli vastik mõtelda sellest, kuid ometigi ta ei suutnud takistada tekkimast kujutlusi, mis sünniks siis edasi. Lõpuliku äpardumise puhuks oli ju ette lahendamata küsimus, kas otsida viimases lahingus meeleheitlikku surma või säästa elu kui selleks oleks juhus. Võib juhtuda, et veriseist lahinguist hoolimata püsivad elus kuni oled vaenlase poolt surutud vastu merd. Ja kui sellel merel ootaks pääsepaika pakkuv laev, siis kumma valiks, kas surma viimasel vabal maaribal või pagulaselu tundmatuil mail? Ainult kaks võimalust ja mõlemad halvad! Meelega otsida surma on ju väga ilus, kuid nii vähe ta oma vaenlasi ei vihanud, et otsustada nii. Kui juba võidelda, siis viimase võimaluseni ja leppimatult. Ja kui nii, siis ei või elu

anda nii odavalt. Kindlasti saab valida juhuse, kus võib anda elu palju kallimalt.

Kuid põgeneda laevale? Põgeneda!

Aga see põgenemine poleks siis argusest. Keegi ei imesta kui käputäis mehi põgeneb saja miljoni eest. Aga kuidas siis jätkata võitlust?

Milline tundmus oleks kui võõra laeva lainetes õõtsudes kaob silmast viimase kodumaa saare viir? Kodumaa kaoks silmist siis jäädavalt, ei kunagi saa siis siia enam tagasi. Ainult ettekujutuses võib näha kodukohta, tuttavaid kohti omal maal. Sest sinu ja su maa vahele siis on ehitatud ülepääsematu müür. Ühestki tuttavast ei tea, ühestki sündmusest ei kuule. Ära lõigatud, eraldatud oled siis ja tuhatkorda tugevamini tunned ühtekasvamust oma maaga.

Mis väärtus on kodutul inimesel võõra rahva seas! Ei kunagi saa elada sellele, millele elab ümbruskond. See, millele kogu hingega elad sina, jääb teistele tundmatuks, sa oled üksi oma ihaldustega. Algaksid vaesed töömehe päevad. Ja mis isu on siis teha tööd kui see ei lähe kasuks omale maale? Nii tähtsusetut tööd pole kodumaal, et ta ainuke mõte on elu sees hoidmine. Selle viimase saavutaks, kuid puuduks see kaaluvam töötasu — tunne, et oled kasulik sellele, millele elad hingega kaasa. Ja selline olukord võõrsil ei paraneks kunagi.

Mis ta teeks siis? Kuidagi saaks ju hoida elu sees, kuid vaevalt saavutaks eluhüvanguid. Sest need pole kerged saavutada, needki nõuavad oma võitmiseks täit inimese tahet. Aga saab tal olla kaks tahet?

Vast kuidagi saab mõne teate kirjallikult kodumaalt, vast kuuleb kunagi midagi ka mahajäänute saatusest? Kuid häid sõnumeid rahvusliku töö õnnistusest ei kuule küll iialgi.

Aga kord vanana, kui ta muutunud kõigile tundmatuks, kui on kadunud kõik kes mäletasid teda, kui ta on kustunud maha kõikide mälestustest, siis vast saaks ta kunagi väljamaalasena ajutiseks salaja siia. Kuid milline oleks see jälleägemine oma kodumaaga?

Ei, nii ei või mõtelda! Sada korda on ilusam olla mürgiks vaenlase karikas kui tööloomaks võõramaa töös. Olla kas või kibedaks tilgakesekski ühes vaenlase suu-

täies on ka parem, kui lubada, et vaenlane sinu eest on muretu.

Sissisõda, sissisõda! Lootusetu võitlus! Kui välismaal ei võimaldu juhust teha neile meelehärma, siis poeb ta peagi salaja tagasi ja valib juhuse, kus saab langemisel tõmmata hauda ka mitu vastast. Saaks olla Simson, kes üksi tõmbas templimüürid kaela kaalukamate vaenlaste kogule.

*

Sellised olid need mõtiskelud, mis vahel tärkasid küüdimehe reepäral lebedes, üksikuna vahipostil seistes või unele laskudes kusagil öökorteris. Kümnete kordade läbimõtlemise järele tuleviku pilt kujunes ikka selgejoonelisemaks. Otsustamine aga — otsustamine pidi sündima siis, viimasel sammul.

Sügis aga muutus talveks. Sompus mürgised ilmad andsid aset talve karastavaile päevile. Ning sügisega ühes nagu tundusid kaduvat ka need kurvemad mõteted sügispäevilt.

Üsna märkamata ka taganemine oli jäänud peatuma. Kokkupuutumised vaenlasega olid juba tasavägised. Ning tundus nagu nüüd peaks mõtlema juba natuke teisiti.

Siiski aga ei võinud aimata veel midagi suuremat.

Aga korraga üllatavad uudised tulid üksteise järele. Nagu sügisene taevaks oleks selgunud korraga kõige eledamaks kevadepäevaks. Esimene teade oli — Tapa on vallutatud! Ja sellele järgnesid üksteise järele rõõmust rabavad teated. Ühe päevaga sündis mingi ime mitte üksi seal kaugel, kus leidsid aset need sündmused, vaid ka temas eneses — ta ei tunnud tänases eneses enam eilset ennast.

Väeosa oli pikemat aega asunud kaitse seisukorras Viljandimaa lõunaosas. Nüüd tuli ka käsk asuda pealetungile. Lahkudes viimaste nädalate peatuskohast vaenlasega lahingut otsima. Kuusistul oli kindel teadmine, et ta siia enam tagasi ei tule. Järgmine öökorter on juba riigi idapiirile lähedal.

Häbigi tundis, et mõttes nii mitu korda oli kas surnud Haapsalu lähedal või istunud inglise laevale ja sõitnud ära. Isegi Londoni oli näinud mitu korda!...

„Good bye, Britannia! Jumalaga Haapsalu kõige laevastikuga!“

Sõjakirjandust.

Saksamaa.

Militär - Wochenblatt nr. 35. — 18. 3. 29.

Artiklis „Jalaväe manöövrivõimest (liikuvusest)“ autor väidab, et Maailmasõjas ei olnud haruldaseks nähtuseks, kui Saksa sõjaväed mitu päeva järjest sooritasid päevateekondadena 50, 60 ja koguni 70 km. Sellega olvatki seletatavad hiilgevõidud Tannenberg'i, Ourq'i, Lodz'i all. Jalaväe liikuvuse kiiruse saladus peituvat tema varustuses ja koormatuses. Tahetakse omada kiiresti manööverdatavat jalaväge, siis tuleb ta võimalikult vabastada „koorma“ kandmisest.

Major Dr. Oskar Regele: „Läbimurre raamistatud rinnetel“. Autor vaatleb juhtumeid kui strateegiliselt pealetungija tiivadel on — kas neutraalriik, või omalt laevastikult vallutatud meri. Tähtis olewat eesmärgile jõudmiseks võimalikult kiirelt tungida vaenlase asetuse sügavusse, et saavutada laiem tegevuseväli.

Kindral-major Kerchnave: „Võitlus inimese ja masina vahel“. Tulevikus ei võivat tekkida üheski moodsa sõjaväes küsimust, kas masin või inimene on tähtsam lahingus, vaid peab leitama lahinguks inimese ja masina otstarvekohane süntees.

Res. kapt. Wagner: Artiklis „Vastulöögid pealetungil“ tuuakse kaks sõjaajaloolist näidet. Esimene 27. maist 1915. Galitsiast, kus Saksa 269. jal. rüg. mõnikümmend meest julge vastulöögiga pani seisma suurearvulise pealetungiva venelaste kolonni.

Teine näide on 20. juunist 1919, Sõjast Landeswehriiga. Autor arvab, et see näide, olgugi, et sakslaste poolt teetsesid palgasõdurid ja „võõra keelsed vabatahtlikud“, oma iseäralduse tõttu väärivat tähelepanu. Autor kirjeldab järgmist: „20. juunil 1919 opereerisin mina kerge soomusrongiga kirdepool Riia t, Vönnu-Volmari piirkonnas. Selle päeva võitluste tagajärjel olid meie väeosad eestlaste poolt sunnitud taganema ja ma sain ülesande katta meie taganemist mõlemil pool raudteed. Umbes kella 0630 peale lõunat olime asunud tulepositsioonidele mõned kilomeetrid põhjapool Vönnut. Meist voolasid mööda relvastatud ja relvadeta hulgad, et jõuda Vönnu jaama, kus taganevaid pidi võetama rongile. Eesti patareidelt hästi juhitud tuli tabas taganevaid ja sünnitas paanika. Kella 0700 p. l. teatati Vönnust, et seal hirmsa paanika tõttu on sõdurite keskel ette tulnud üksteise tapmisi. Suurima kiirusega sõitsime Vönnu poole, kuhu jõudsime kella 0820 peale lõunat

Jaama esine oli nii üle ujutatud põgenejatest, et meil korda ei läinud kohe sõita jaamahoone ette. Ärritatud hulgad lonkisid jaamaesistel teedel. Mul läks korda neist

läbi tungida ja jõuda jaama ette. Baltlastest jaama komendant oli põgenenud ja ta asetäitjal olid samad kavatsused. Andmeid hankides kuulsin, et Vönnu jaamas on kokku seatud terved rongid, kuid puuduvad lokomotiivid. Massi meeleolu lasi oletada kõige halvemat. Võttes ühenduse seljatagusega, läks mul korda saada mõne lokomotiivi ja minetada mõnd põgenejate rongi. Kuid relvadeta põgenejate arv rinde poolt suurenes. Levitati kõige halvemaid kuuldusi. Ka tegelikult oli Vönnu jaam Eesti reguläärvägedelt piiratud kolmelt poolt ja nende kaugus jaamast oli keskmiselt 3—4 km. Ainult lõunasse raudtee piirkonnas oli taganemiseks vaba kitsas riba. Võimatu oli minul kõiki meie taganejaid rongiga päästa. Üksused, kes katsusid jala läbi murda, pöördusid peagi tagasi ja teatasid, et eestlased nad kõik hävitavat. Lootusetu oli moodustada vähemki üksust vastulöögiks, sest puudusid relvad ja juhid. Kui kella 930 (õhtu) ümber paanika tõusis haripunkti ja tekkis isegi oht mu soomusrongile olla äralõigatud seljatagusest, otsustasin tarvitada vägivalda. Ma kiskusin oma rongi jaamast välja, liikusin põhjapool ja ühelt soodsalt positsioonilt avasin 2 k. k. ja 4 r. k. tule oma põgenejate pihta. Lasin nii, et kuulid langesid nende lähedusse kahju sünnitamata. Mass ehmus äärmiselt, oletades, et need on eestlaste kuulid ja et eestlased on tungimas jaama, ning veeres pöörases hirmus lõuna poole. Varsti oli jaam tühi. Nagu ma hiljem Ramotskis kuulsin, ei tekitanud mu teguviis kaotusi ja põgenejad väheste eranditega kogunud Ramotskisse, et olla uuesti vormeeritud üksusteks.

Vaevalt oli Vönnu jaam põgenejatest puhastatud, kui eestlased avasid šrapnellitule. Sellele vaatamata täitsime kergerongiga oma ülesande. Meil läks korda minema saata haavatute-, laatsareti- ja moonaronge, sest taganejad ei seganud tegevust. Hävitades jaama veemaja, lahkusime tulistades kella 0300 paiku 21. 6. Vönnu jaamast.“

Dipl. ins. Hofweber: „Dieselmootorite tähtsusest sõjaväes“.

Kapten Klauvell: „Traditsioonide alalhoiust“. Autor rõhutab traditsioonide tarvidust sõjaväes.

v. Taysen: „Kutseliste allohvitseride olukorrast Prantsumaal“.

„Päevane ajajaotus N.-Vene armees“. Tegevus kestab kella 0500—2130.

Dr. Friedrich Stuhlmann: „Sõjaväe raamatukogudest välismaal“. Tuuakse andmeid: Inglise, P.-Ameerika, N.-Vene, Leedu ja Soome sõjaväe raamatukogude kohta.

Küsimusi Reichsheeri sisemisest elust. Sõjaväelised teated. Sõjakirjandust. K.

Schveits.

Revue Militaire Suisse. Nr. 2 (veebr.) 1929. Kuukiri. LXXIV aastakäik. Ilmub kolonel F. Feyler'i juhtimisel.

Nr. 2. sisustik:

Kolonel Lecomte: „Belgia neutraliteet ja Saksa sõjaplaan“. Seda küsimust olevat käsitatud juba enne „Revue Militaire Suisse“ veergudel. Käesoleva artikli olevat inspireerinud sakslase Dr. Bredt'i toos „Die belgische Neutralität und der Schlieffensche Feldzugsplan“. Kol. Lecomte, arutades Dr. Bredt'ilt avaldatud seisukohti, tuleb kokkuvõttes otsusele: Kui Saksa enneaailmasõjaaegne valitsus uskus enese kutsutud olevat kinniste silmadega heaks kiitma oma „strateegia paavsti“ Schlieffen'i sõjaplaani, siis oldakse teisel õigustatud väitma, et Schlieffen'i plaan ei olnud ainuke ne plaanidest, mis sakslastele oleks toonud võidu. Üks on kindel, et Belgiasse sisestus oli suur viga, mitte ainult poliitiliselt kuid ka sõjaliselt. Kui Bethmann-Hollweg seda lubas, siis oli see rohkem inspireeritud Schlieffen'i valestrateegiast, kui Vilhelm II poliitilisest saamatusest.

Kapten G. Däniker: „Jalaväge saatvaid relvu“. Niisuguste relvade tehnilisi omadusi. Artiklil on järg.

Ins. M. S. de Stackelberg: „Õhukeemia sõda ja õhukaitsed“. Artiklis tuuakse kokkuvõtlik ülevaade maastiku gaasitamisest lennukitelt katsete põhjal, mis toimitud Põhja Ühendriikides möödunud aastal ja liikuvast ning stabiilsest õhukaitsesest. Artiklil on järg.

Osas: „Sõjaväe kroonika ja sõjaväelisi uudiseid“ on toodud Schveitsi kohta ülevaade õppetööst; märkmeid katsetest sõjakoortega; järelehüüd surma läbi lahkunud kaasvõitlejale. Prantsuse kroonikas on toodud arvustavaid märkmeid kindral Dosse kava kohta ettevalmistusel sõjaks mägedes.

Bibliograafia.

Itaalia.

Rivista Militare Italiana nr. 2, veebruar 1929. Kolonel Cona. — Üldpilt Eritreast. Kirjeldades üldjoontes seda Aafrika idarannal, Punase mere ääres asuvat Itaalia asumaa, autor eriti rõhutab viimase poliitilist, sõjalist ja majanduslist tähtsust emamaale, mis väljendub nimetatud asumaa õnnelikus geograafilises asendis maailma suurima meritee ääres ja maapinna viljakuses.

Kol.-leitnant Mentasti. — Esimeses järgus asuv diviisi lähenemisel. Autor selgitab diviisi tegevust lähenemisel üksikasjaliselt läbitöötatud ülesande abil, mille lahendamine meetodiliselt ei paku palju uut. Eriti põhjalikult on käsitatud see osa ülesandest, mis näitab kuidas ja millistel

motiividel kujuneb antud konkreetse olukorra juhi otsus ja kuidas see täide viiakse.

X. J. — Side ja maapealse vaatluse manöövrid diviisi piirides.

Sellekohase korralduse järgi organiseeritakse Itaalia sõjaväes perioodiliselt igas diviisis erilised side- ja maapealse vaatluse manöövrid. Üksikasjaliselt läbitöötatud konkreetse näite abil püüab autor näidata, kuidas tuleb organiseerida ja läbi viia sarnased manöövrid. Käesolevas, veebruarikuu nr.-s on toodud ülesande esimene, ettevalmistav osa, mis käsitleb side organiseerimist diviisi asudes paigal; järgmistes nr.-tes lubatakse võtta vaatlemise alla side ja vaatluse küsimusi rännakul, lähenemisel vastasele ja lahingus.

Merev. kapten Fioravanzo. — Sakslaste sõjaliste operatsioonide vaherkord maal ja merel Maailmasõjas. Sõja edu nõuab rahvalt kõikide relvastatud jõudude koostöölust tegevust. Selle aksiooni vastu on, autori arvamise järgi, sakslased Maailmasõjas kõvasti eksinud. Põhjustades sarnastele autoriteetsetele allikatele kui seda on ex Keiser Vilhelm II memuaarid, v. Tirpitz'i, v. Bülov'i, Hindenburg'i, Ludendorff'i ja teiste kirjatöid, autor leiab, et sakslastel polnud kindlat plaani maa- ja mereväe koostöölust tegevuseks; puudus isegi vastav juhtimisorgan, kes oleks suutnud seda ülesannet teostada. Keiser ei tahtnud riskeerida laevastikuga, mille loomine oli seotud nii suurte kuludega ja teiste raskustega; seepärast Maailmasõja lõpuvõitlustes, mis nõudsid riigilt lõpmata suurt jõupingutust, pidi laevastik leppima enam-vähem pealtvaataja osaga, ilma et talle oleks lubatud rakendada tööle kogu oma jõu võitluseks vastasega üheskoos teiste relvliikidega. Tagajärg on muidugi üldiselt teada: Saksamaa kaotas sõja.

Retseksioonid. Sõjakirjanduse ülevaade.

N.-Vene.

Война и Революция (Sõda ja Revolutsioon) nr. 2 — 1929.

Vlad. Melnikov: V. F. Novitski elulugu ja looming. Autor annab tiheda ülevaate 15. 1. s. a. surnud prof. V. F. Novitski elust ja tegevusest. (Lühike kokkuvõte pildiga käesolevas „Sõdur“ numbris).

A. Verhovski: „Taktika meetod“. Autor püüab kõigepealt selgitada, mis annab taktika teoreetiline õppimine lahinguks. Millal lahingus saabub moment, kus sõjateooria ei suuda enam abistada juhti. Autor vaatleb taktikat kui teadust ja ühtlasi kunsti. Peatub dogmatismil, kui taktikale kahjulikul nähtusel. Taktika ei või muutuda „teotsemise retseptide koguks“, kuigi ta peab olema konkreetne, s. o. arvestama tegelikkude oludega, tegeliku vastasega jne.

Kokkuvõttes autor soovib igal juhul süveneda taktika meetodilistesse küsimustesse, sest väga muutlikud saavad olema tulevikusõja olukorrad. Peab oskama mõista taktika arengut suhtes tehnika arenguga. Taktika „vaenlastena“ loeb sõjanduse „dogmatikuid ja metafüüsikuid“.

Ainult dialektik (ellastiline aj!) suutvat tulevikusõja olukordades leida õige tee, kui

ta oskab mõelda konkreetset, haarata nähtusi nende tervikus (nende tuumas) ja suhte teiste nähtustega ning organiseerida jõude ja abinõusid antud ülesande lahendamiseks.

M. Bontsh-Brujevits: „Punaväe esimesi päevi“. Autor toob omi isiklike mälestusi punaväe tekkimisest 20. nov. 1917, kui ta oli määratud ülemjuhataja Krölenko staabi-ülemaks ja lõpetab 27. VIII 1918. Artiklis iseloomustatakse Oktoobri revolutsiooni väljapaistvaid (Lenin, Trotski, Stalin jne.) tegelasi punaväe loojate osas.

I. Kutäkov: „Sügisene Uurali operatsioon“. Operatsiooni kirjeldus algab olukorraga 10. okt. 1918. Rikkalik skeemide ja statistiline materjal Vene kodusõja ebaõnnestunud Uurali operatsiooni tundmaõppimiseks enamlaste valgustusel.

Zotov: „Esimese Ratsaarmee lahingud Rovno piirkonnas juulis 1920.“ Nagu eelminegi artikkel, pakub käes-

olev Zotovi kirjutis lühikese ülevaate Vene Kodusõja perioodist Poola rindel.

V. Pereterski: „Sõjalaevastikkude lahingvõimest tulevikusõjas“. Artiklis antakse lühike ülevaate sõjalaevastikkude arengust viimase 10 aasta jooksul kogu maailmal.

Osas: „Välismaade sõjavägedes“. Hra Kusnetsov toob ülevaate Saksa 1928. a. manöövritest. Nagu Lääne sõja- ja üldajakirjandus omal ajal alla kriipsutas, olid võõraste sõjavägede esindajatest punaväe esindajad nendest, kellele anti võimalus lähemalt jälgida Reichsheeri 1928. a. n. n. „Suuri manöövreid“ Sileesias ja Ida-Preisimaal.

Autor peatub Saksa 1928. a. manöövrite organisatsioonil, vahekohtunikude teenistusel ja manöövrite käigul. Toob ära vastavad skeemid tegevusest manöövritel.

Kriitika ja bibliograafia.

K.

Sõjaväelisi teateid.

Välileivatehased SSSR'i sõjaväes.

Välileivatehased on arvatud korpuse liikuvate toitlusasutiste hulka. Olukorra nõudel aga võib käsutada neid ka diviiside korraldusse.

Tehase ööpäeva produktsioon vastab ühe laskurdiviisi tarvidusele. Seega oleks tehaste arv korpuses ärarippuv korpuse koosseisu kuuluvate diviiside arvust.

Tehas on varustatud 22 „Peieri“ väliahuga, tarviliku inventariga ja vooriga. Tehas jaguneb 11 jaoskonda ä 2 väliahju. Igal jaoskonnal on oma inventar ja vankrid. See võimaldab jaoskondade eraldamist tehase koosseisust iseseisvalt tegutsemiseks.

Väliahi käib koost lahti. Kõik üksikosad on valmistatud rauast. Tähtsamad neist oleksid järgmised:

- kaks poolkaaret, mis ühendatult moodustavad ahjuvälvi;
- üks ühendusvöö kahe poolkaare ühendamiseks;
- esi- ja tagasein;
- korsten.

Ahjupõhi ehitatakse kohapeal leiduvast materjalist: telliskivist, savist või mullast.

Ahju üksikosad kaaluvad umbes 435 kg, mis vastab kahehobuse vankri kandevõule.

Inventari moodustavad tehase püstitamisel ja teostamisel tarvisminevad esemed: labidad, kangid, kirved, mõõdulindid, leivakünad, leivalabidad, veekatlad, kanderaamid, telgid jne.

Voori koosseisus on:

- kahehobuse vankreid 79;
- väliköök 1;
- hobuseid 178.

Voori ülesandeks on ahjude ja inventari vedamine tehase ümberpaigutamisel. Kuid tehase tegutsemise ajal täidab ta ka abitranspordi ülesandeid, vedades jahu, puid ja muid tehasele tarvisminevaid materjale. Erijuhtudel kasutatakse tehase voori ka leiva vedamiseks.

Tehas töötab ka öisiti. Selleks jagunevad

töölised kolme vahetusse. Selletõttu on tehasel kaunis arvurikas meeskond — 345 inimest.

Tehase alla valitakse kuiv ja tasane koht, mille läheduses olgu vesi ja puud.

Tehase püstitamine teostub kindlas järjekorras, et võita aega. Iga mees peab teadma, mis temal tuleb teha. Tehase püstitamise tööd on grupeeritud järgmiselt:

- varanduste vankritelt mahalaadimine;
- tehase plaani märkimine maastikul;
- telkide püstitamine leivakünade jaoks;
- tulepesade ehitamine veekatlatele;
- ahjupõhjade ehitamine ning ahjude ülespanemine ja mullaga katmine;
- telkide püstitamine jahu, leiva ja teiste materjalide mahutamiseks;
- tarvisminevate materjalide kohale muretsemine.

Nende tööde läbiviimiseks tehase meeskond jaguneb kolme gruppi:

- 1-ne grupp laadib maha varandused, määrib tehase plaani maastikul, ehitab tulepesad veekatlatele ja püstitab telgid;
- 2-ne grupp ehitab ahjupõhjaid, asetab ahjud paigale ja katab need mullaga;
- 3-as grupp muretseb tarvilikud materjalid kohale.

Kui maastik on tasane, siis kestab ahjude püstitamine:

Ahjupõhjade ehitamisel tarvitatav materjal	Ahjude püstitamine ja mullaga katmine	Ahjude kuivatamine	K o k k u
	T u n d i		
Telliskivi ..	3	4—5	7—8
Savi	3	5—6	8—9
Muld	2 ¹ / ₂	8—9	10 ¹ / ₂ —11 ¹ / ₂

Kui maastik on künkline või kõvapinnaline ehk põosastega või lumega kaetud, siis ahjude püstitamine nõuab veel rohkem aega.

Esimese küpsetise teostamine kestab:

- teo käärimine ja taigna tõusmine — 8 kuni 10 tundi;
- pätside valmistamine ja ahjupanemine — 20 min.;
- leiva küpsemine — 2½—3 tundi;
- leiva ahjust väljavõtmine — 15 min. Kokku — 11—12½ tundi.

Iga järgneva küpsetise teostamine kestab keskmiselt:

- ahjude kütmine — 1½—2 tundi;
- pätside valmistamine ja ahjupanemine — 20 min.;
- leiva küpsemine — 2½—3 tundi;
- leiva ahjust väljavõtmine — 15 min.
- Kokku 4 t. 35 m. — 5 t. 35 m.

Ühe väliahu produktsioon on:

- 1 küpsetise juures — 170—180 kg.;
- 4 küpsetise juures — 675—715 kg.;
- 4½ küpsetise juures kuni 800 kg.

Seega tehas annab öö-päeva jooksul 12.950—14.250 kg või umbes 13.000 ratsiooni leiba, tehes 4—4½ küpsetist. Punaväelane saab 1.100 gr leiba päevas.

Uute asupaika ülekolimisel tehas annab esimese täieliku öö-päeva produktsiooni alles 30—35 tunni pärast. Seetõttu tuleb lugeda „Peieri“ ahjudega varustatud välileivatehast poollükuvaks.

„Peieri“ ahjude puudumisel või rikkinemisel tehas ehitab väliahjud kohapeal leiduvast materjalist (telliskivi, savil). Sarnase ahju ehitamine kestab keskmiselt 16—20 tundi. Ahi annab ühe küpsetise juures 165—195 kg ja öö-päeva jooksul kuni 800 kg.

„Peieri“ väliahjud on pärit Austria sõjaväest, kust venelased võtsid nad omaks XIX sajandi lõpul. Esimese eksami sooritasid need väliahjud vene-jaapani sõjas, kergendades märksa vägede leivaga varustamist. Kuid siin selgusid ka „Peieri“ ahjude negatiivsed küljed. Tähtsamad neist oleksid järgmised:

1) Tehase püstitamine ja ümberpaigutamine on seotud liigsete töödega:

- ahjude alla valitud maastiku tasandamine ja mättakihi kõrvaldamine ning põõsastest või lumest puhastamine;
- ahjupõhjade ehitamine ning ahjude ülesseadmine ja mullaga katmine;

— ahjude kuivatamine ja iga küpsetise jaoks eraldi kütmine;

— ahjude jahutamine, lahtivõtmine ja vankritele laadimine tehase ümberpaigutamise eel.

2) Tehase ümberpaigutamisel tuleb ära oodata teoksiloleva küpsetise valminemist.

3) Talvel tulevad leivakünade telgid varustada soojendusahjudega.

4) Tehase materjaalne osa on liig raske. Kaalub umbes 27.500 kg. Selle mõjul kujuneb tehase voor suureks.

Vene-jaapani sõja kogemustega arvestades, Lääne-Euroopa sõjaväed võtsid tarvitusele ratstel liikuvad väliahjud, milliste manööverdamisvõime ja toodang on märksa suurem.

Näide. Maailmasõjas oli saksa välileivatehase koosseisus 12 neljahobusega veetavat vanker-ahju ja 14 neljahobuse vankrit. Üks väliahi andis: ühe küpsetise juures 120 kg leiba ja öö-päeva jooksul 1440 kg, tehes 12 küpsetist. Seega oli tehase öö-päeva produktsioon umbes 17.000 kg või 23.000 ratsiooni à 750 gr.

Ka venelased hakkasid end kohendama, kuid reaalsete sammudeni ei jõutud. Maailmasõtta mindi „Peieri“ väliahjudega. See andis end tunda juba sõja algul. Tarvitseb ainult meelde tuletada venelaste Preisimaale ja Galitsiasse tungimist, kus opereerivad väed kannatasid leivanälja all.

Tekib küsimus — miks venelased jäid senini püsima „Peieri“ väliahjudesse? — Küsimuse selgitamiseks võiks tuua järgmist.

1912. a. venelased katsetasid mitmete isikute ja firmade poolt pakutud ratstel liikuvate väliahjudesse tüüpe. Kõik need tüübid tunnistati mittevastuvõetavateks. Lääne-Euroopa sõjavägede väliahjud aga leiti mittekohasteks vene teedel liikumiseks. Neid peeti rasketeks. Saksa vanker-ahju surnud koorem kaalub näiteks 1712 kg.

Seda silmaspidades, otsustati konstrueerida vene oludele vastav vanker-ahi, mis pidi vastama järgnevatele tingimustele:

- ahi peab küpsetama leiba vahetpidamata kui kohapeal seismisel nii ka liikumisel;
- vanker-ahi olgu kerge ja liikuv, midagi vene väliköögi sarnast;

Nüüd on paras aeg äraanda tellimisi

suvikingade

peale

EESTI KUMMITÖÖSTUSE OSAÜHISUSELE

Kontor ja ladu: Tallinn, V. Karja tän. 1.

Telefon 4-03.

- ahju ehitus olgu lihtne ja suure vastupidavusega;
- kerge kaal ja kindel ehitus ei tohi vähendada ahju produktiooni;
- tulepasa olgu eraldi leivaahjust, m's tagab katkestamatu leivaküpsetamise;
- vanker-ahju põhiosad — teljed, rattad ja eelik — olgu ühetüübilised väliköögi omadega, mis lihtsustab rikutud osade vahetamise;
- ahi olgu kergesti eraldatav vankrist;
- tulepasa ehitus võimaldagu mitmesuguste kütteainete (puud, kivisüsi, turvas, nafta jne.) tarvitamist;
- vanker-ahju hind ei tohi olla liig kõrge.

Loetletud tingimustele vastava vanker-ahju konstrueerisid 1912. a. lõpuks insenerid Buškevitš ja Važejevsky. 1913.—1914. a. ehitati proviahhud. Katsete tagajärjed olid head. Selle tõttu vormeeriti ja saadeti sõjaväljale 1914. a. sügisel uus välileivatehas. Siin tulid ilmsiks mõningad puudused kui tulepasa nii ka leiva-ahju juures, missugused kõrvaldati vastavate muudatustetegemise-ga vanker-ahju ehituses.

Pärast seda vormeeriti ja saadeti sõjaväljale 1915. a. veel paar uut välileivatehast.

Vanker-ahju vedasid kolm hobust. See kaalus umbes 1.155 kg. Ühes tagavaraosadega, tarbeasjadega, hobusemehega, leivaküpsetajaga ning 3 hobuse ja 2 inimese toidutagavaraga — umbes 1.450 kg.

Välileivatehase koosseisus oli: 20 vanker-ahju, 34 kahehobuse vankrit, 1 väliköök, 220 meest ja 148 hobust.

Tehase öö-päeva produktioon oli 12 küpsetise juures keskmiselt 17.000 kg, ületades seega „Peieri“ ahjudega varustatud tehase produktiooni.

Toodud asjaolusi silmas pidades võib arvata, et venelased heidavad varsti „Peieri“ väliahhud kolikambrisse ja võtavad tarvitusele vanker-ahjud.

Lõpuks ei ole liigne, kui siin ära tähendan vanker-ahjudega varustatud välileivatehase pa-remused, mis oleksid lühidalt järgmised:

- ühe ja sama produktiooni juures vähe- neb märksa tehase koosseis;
- tehase püstitamine ei olene maastikust ega ehitusmaterjalist (telliskivi, savi jne.);
- küpsetiste arv öö-päeva jooksul tõuseb 4—4½ pealt 10—12 peale;
- ahjude kütmine ei katkesta leivaküpsetamist;
- ahjude kütmiseks võib tarvitada mitmesuguseid kütteaineid;
- vanker-ahi ja leivakünad asetuvad ühes telgis. Seega langeb ära soojendusabi- nõude tarvitamine talvel;
- veekatel on ahju küljes. Eraldi kütmist ei ole vaja;
- tehase väljaastumine sünnib kiires korras. Vaja ainult hobused ette rakendada ning telgid ja inventar kokku koguda.
- leib võib küpseda ka tehase liikumise ajal;
- uude asupaika saabudes tehas võib hakata otseskohe tegutsema.

Kr—m.

Sport.

Sport Tallinna garnisonis.

Teispäeval, 6. märtsil s.a. peeti Tallinna garnisoni spordikomisjoni korraldusel garnisoni väeosadevahelised suusatamise võistlused.

Võistlustest võttis osa 82 võistlejat.

Võistlused peeti Tondi ümbruses, start oli Rahumäe surnuaia juures. Jooksutee läks sealt Kadaka külla, edasi Kleini mõisa ja Mustamäe veergu mööda stardi kohale tagasi.

Ringi pikkus 10 km. Eriklassil tuli matkata kolm ringi, A klassil — kaks ja B klassil — üks ring.

Jooksutee oli võrdlemisi raske, leidus metsa, mäge ja künkaid.

Paremat aega näitas eriklassis — rms. Feliks Petrov, side pataljon, aeg 2.22.30; A klassis — v.a.o. Kristjan Kartau, skouts üks. jal. pat., aeg 1.37.00; B klassis — rms. Arnold Ruubas, 10. üks. jal. pat., aeg 54.03.8.

*

Pühapäeval, 10. märtsil s.a. peeti spordikomisjoni korraldusel esimene garnisoni ohvitseride vaheline suusatamise võistlus.

Võistlustest võttis osa 12 ohvitseri.

Võistlused peeti samuti Tondil. Start ja finiš Kadettide Kasino juures. Jooksutee — Kadaka küla, Rahumäe surnuaed ja Tondi mets. Võistlusmaa pikkus eriklassis umbes 8 km ja A klassil 4 km.

Siin näitasid paremat aega: eriklassis — n.-ltn. Osvald Russmann, 10. üks. jal. pat., aeg 47 min. laskmine 45 silma; A klassis — n.-ltn. August Nõmmik, sõjakool, aeg 18 min.

*

6. ja 7. aprillil korraldab spordikomisjon Sõdurite Kodu garnisoni väeosadevahelised maadlusvõistlused kaadri-le Greka-Rooma maadluses ja ajateenijatele vabamaadluses. Osavõtt kõigile piiramatult.

*

10., 11. ja 12. mail korraldatakse Tondil garnisoni väeosade ohvitseridevahelised võrk-korvpalli võistlused. Võistlused peetakse ühe- miinuse süsteemis. Iga väeosa võib võistlustele saata ühe meeskonna. L—ks.

Üliõpilaste talispordivõistlused Riias võitis Eesti 36:32.

2. ja 3. märtsil korraldati Riias Balti üliõpilaste talispordi võistlused, millest ka osa võtsid 24 Eesti üliõpilast.

Kavas oli: suusatamine 10 ja 30 km, iluuisutamine meestele ja naistele üksikult ja jääpall.

10 km suusatamises tuli esimeseks

n.-ltn. Lest — 44.04; teiseks n.-ltn. Mõttus — 45.03, mõlemad keh. kasv. instituudist.

30 km võitsid samad mehed samas järjekorras ajaga 3.29.41,4 ja 3.38.44,0.

Iluuisutamises meestele tuli eestlane Leinbok teiseks ja naistele — Ploompuu teiseks.

Jääpalli võitis Läti 6:2.

Üldpunktidega tuli võitjaks Eesti üliõpilaskond 36:32. L-ks.

Ping-pongi võistlused.

17. märtsil s. a. lõppesid 9. üksiku jalaväe pataljoni omavahelised ping-pongi võistlused. Võistlusi peeti neljas klassis 24. osavõtjaga. Iga klassi võistlejad pidid enda vahel läbi mängima ning iga matschi võitmiseks oli tarvis kolm setti viiest. Võistluste huvitavamaks matschiks oli Teppor'i ja Koger'i kohtamine, kus mõlemad töötasid kiirelt ja puhtalt ning üks sett lõppes vahekorraga 38:36. Auhindadeks jagas patul välja väärtuslikud asjad.

Matschide tulemused:

A kl. — ohvitserid:

1. leitnant Elend't, pioneerrühm,
2. leitnant Lipman, 2. kompanii,
3. n.-leitn. Kivi, 1. kompanii.

B kl. — üleajateenijad:

1. v. a. o. Teppor, 3. kompanii,
2. „ Koger, „
3. „ Naskov, „

C kl. — ajateenijad — algajad:

1. reamees Koolman, 2. kompanii,
2. noor Siim, 3. „
3. „ Reinvald, „

D kl. — ajateenijad, kes ennem võistlustel kohtadele tulnud:

1. noor Oiderman, 3. kompanii,
2. „ Milberg, „

Aprillikuu algul peetakse Pärnu garnisoni ping-pongi võistlusi kahes klassis. Kavas: üksik-, paaris- ja meeskonna mängud.

E—dt.

Male ja kabe.

Neil päevil lõppesid Pärnu garnisoni üleajateenijate kogu poolt oma liikmete vahel korraldatud male- ja kabe turniirid, kus kohtadele tulid ja auhinde omasid: males — 1. v. a. o. Pugal — 9. pat. — 12 p.; 2-se ja 3-da koha

jagased oma vahel veltv. Mänd — 9. pat. ja v. a. o. Rõuk — 6. pal. 8½ p.; kabe — 1. v. a. o. Pugal — 9. pat. — 11½ p.; 2-se ja 3-da koha jagased oma vahel veltv. Mänd — 9. pat. ja veltv. Sulp — 6. pat. — 7½ p.

Eel seisavad 9. üksiku jalaväepataljoni male- ja kabe võistlused meelelahutuse komisjoni korraldusel.

E—dt.

Uusi raamatuid kindralstaabi raamatukogus.

10.660 kuni 10.664. Теория и практика физкультуры. П. Москва, 1925.

10.665. Какурин, Н. Современная тактика. Москва, 1926.

10.666. Наставление по специальному образованию инженерных войск. Понтонное дело. Часть III (Ленинград), 1928.

10.667. Боевой устав конницы Р. К. К. А. Часть III. Полевая служба. (Ленинград), 1928.

10.668. Верховский, А. Общий сбор и маневры. Москва/Ленинград, 1928.

10.669. Верховской, Б. Полевая служба рядового бойца кавалериста. Вып. I. Москва/Ленинград, 1928.

10.670. Свечников, М. Рейды конницы и оборона железных дорог. Москва/Ленинград, 1928.

10.671. Белоплицкий, В. Тактические задачи на планах. Москва/Ленинград, 1927.

10.672. Гирль, К. Оперативные задачи на основе действий III герм. армии 27—29. VIII 1914 г. Вып. I. Москва/Ленинград, 1928.

10.673. Теодори, Г. И. Военно-топографические разведки. Изд. II. Москва/Ленинград, 1927.

10.674. Иванов, В. Служба материальной части артиллерии по опыту мировой и гражданской войны 1914—1920. г. (Москва), 1926.

10.675. Виоле. Боевая подготовка взвода танков. Москва/Ленинград, 1927.

10.676. Соколовский, С. Методика занятий по топографии в поле. Москва/Ленинград, 1928.

10.677. Гатовский, В. Конница. Книга I. Изд. II. Москва/Ленинград, 1927.

10.678. Смысловский, Е. Очерк тактики артиллерий. Москва/Ленинград, 1928.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Friedrich Robert Faehlmanni album.

Ilmunud Tartus 1929. a. F. R. Faehlmanni mälestuse jäädvustamise komitee kirjastusel. 108 lehek.; pildid. Hind 1 kr. 40 senti.

SISUSTIK: E. A. Marssal Ferdinand Foch † — K. Trakmann. Vägede juhataja. — P.-a. Jooni marssal Joseph Pilsudski elust ja tööst. — T. 10. üksiku jalaväe pataljoni 10. aastapäeva pühitsemise ja lipuannetamise puhul. — Läti 5. Võnnu jalaväe polk 10-aastane. — Önnesoove 5. Võnnu jalaväe rügemendile 10. aastapäevaks. — K. Taani vabatahtlikkude „Kapten Borgeliini kompanii“ Vabadussõjas. — V. F. Novitski † — L-ks. Muljeid Soome kaitseväge suusatamise võistlustelt. — L-ks. Esimesed Eesti suusa-esivõistlused Otepääl. — A. N. Uued tingimused Poola K. S. K.-i pääsemiseks. — J.-s. „Polska Zbrojna“ Eesti sõjaajakirjandusest. — J. L. Ääremärkeid J. M. „Hobune ja mootor“ puhul. — S.-r. Taktikaline ülesanne maastikul. Rühma kaitse vastupanuosiisioonil. — Suur juhtimise manööver. — E. R. Raadio lennukil. — Sch. 75-mm kahur saatesuurtükina. — Juhan Jaik. Good bye, Britannia. — Sõjakirjandust. — Sõjaväelisi teateid. — Sport. — Male ja kabe. — Toimetusele saadetud kirjandus.

Ainult üks lüke, ja Euroopa mängib Teile!

Telefunken 9

suursaavutus

„TELEFUNKEN“ aparaatide osas — toob Teile kõlarikalt ja puhtalt kuuldavale jaamu, mida teiste aparaatidega vaevalt kätte saate. Välimuselt kaunim mahagoon — sisemuselt originaalne konstruktsioon uusimate täiendustega, nagu grammofoni ühenduse ja teiste tehniliste peensustega. — **Nõudke demon treerimist.**

Kõrgest C-st kuni madala passi-
noodini kuulele igat muusikariista

„TELEFUNKEN“ valjuhääldaja
Arcophon'iga.

Müük parimates ja suuremates raadioärides.

PEAESITAJA EESTIS:

Ins. Hermann Oesterlein, Tallinn, Vene tän. 11
Telefonid: 7-84, 25-79

Siemens-Schuckerti vabrikud A.-S., Siemens & Halske A.-S., Berliinis ja
„Telefunken“ Selts traadita telegraaf jaoks p. w. Berliinis, esitaja Eestis.

Müük igalpool

**BONA,
PRIIMA,
ALFA ja
NORMA**

**PARIMAD
TAIME-
VÕID
EESTIS**

EESTI KOMMERTS PANK

PEAPANK: TALLINN, S. KARJA 7

OSAKONNAD:

Tartus, Viljandis, Pärnus, Valgas,
Petseris, Narvas ja Haapsalus

Pangal oma telefoni keskjaam **väljakutsega**
„Kommertsbank“. Peale selle otseühendus
panga juhatusega telefonid 9-89, 1-57 ja 22-09.

Telegraafi aadress: K O M P A.

**SISSEMAKSTUD
PÕHIKAPITAL KR. 1.400.000.-**

Võtab raha hoiule ja maksab kõrget
ajakohast protsenti.

Annab laenusid vekslite, obligatsioonide
ja mitmesuguste väärtuste kindlustusel.

Ostab ja müüb välisraha ja tshekke, Eesti
Hüpoteegi Panga pantlehti, Eesti 1927. a. välis-
laenu pabereid.

Saadab raha teistesse linnadesse kodu- ja
välismaal.

**Toimetab kõiksugu
pangaoperatsioone.**

Korrespondendid kõigis kodumaa linna-
des, alevites ja tähtsamates välismaa linnades.

Kiire pangatalitus.

Panga juhatus.

Tallinna

Majaomanikkude Pank

Harju tän. 29

Avatud iga päev kella 9—2

Tel. 33-11, 33-69

Pank võtab raha hoiule, jooksvale arvele ja tähtaja peale, igasugustes summades ja maksab ajakohast protsenti. Pank diskonteerib vekslid, annab laene ja **toimetab kõiki pangaooperatsioone**

Rahasaatmine kõikidesse Eesti linnadesse ja rahvarikkamatesse kohtadesse

Peale selle toimetatakse pangas majade ja muude varanduste kinnitamist tule, varguse ja muude õnnetuste vastu ja võetakse Majaomanikkude Seltsi liikmeid ja liikmemaksu vastu.

JUHATUS.

Tallinna Linnapanga

äriseis 1. veebruariks 1929 a.

Aktiva.

Kassa	24.247.84
Jooksvad arved teistes pankades	82.979.30
Välisraha	16.156.41
Väärtpaberid	3.059.91
Laenud	3.151.637.06
Korresp. „Loro“ Kr. 604.539.26	
—do— „Nostro“ „ 542.374.47	1.146.913.73
Liikuv varandus	15.870.11
Garantiid	144.918.06
Mitmesugused	197.767.47

4.783.549.89

Passiva.

Kapitalid	531.329.01
Hoiusummad	3.713.190.43
Garantiid	144.918.06
Mitmesugused	394.112.39

4.783.549.89

„Opera“
vahvlid

„Pähkel“
vahvlid

„Assorti“
vahvlid

„Austriid“
vahvlid

Shokolaad
vahvlid

Shokolaadi- ja biskviiditehas

Aksia-Selts

Ginovker & Co

Tallinn

Vahvi-
pulgad

Vahvi-
tahvlid

„Edelstein“
vahvlid

„Lössnitz“
vahvlid

„Juust“
vahvlid

Kõik sõjaväeosad
ostavad

kõige soodsamatel tingimustel

rasva- ja lihasaadusi

Ühisus

„Estonia Eksporttapamajad'eli“

Tallinn, S. Tartu mnt. 79.

Postkast 33.

Telefon 29-53 ja 25-51.

A.-S. „LIHAPRODUKT“

Eksporttapamajad,
külmetushooned ja vorstivabrik

Asub end. A.-S. „Külmetus'e“ ruumides,

Kopliis, Bekkeri tehases nr. 1.

Telef.: 21-12 ja Koppel 22.

Linna kontor: Lubja tän. 7-a. Tel. 34-19.

Ostab:

veiseld, sigu
lambaid ja vasikaid

sise- kui ka välisturu jaoks.

Valmistab:

igapäev igasuguseid värsked vorste
kui ka suitsetatud sealihad (sinke,
rulette, ribi jne.) sise- kui ka välisturu jaoks.

A/S Tallinna Laevaühisus

Laevaomanikud ja agendid.

Osakonnad: Narvas, Pärnus ja Paldiskis.

Vanem laevanduse ja merikaubanduse alal tegutsev ettevõtte Eestis.

Asutatud 1911. aastal.

Õhnikapital Kr. 300.000.— Teised kapitalid Kr. 290.000.—

SUTELAOD:

Inglis ja Poola parimaid aurusüsi, sepastüsi ning kütte- ja valukoksi sadamas otse laevast ja laost mõõdukate hindadega ning soodsate maksutingimustega alati saadaval.

LAEVATARBEAINETE KAUPlus:

Müük laost igasugu laevatarbeaineid ja varustust laevadele ja merimeestele.

LAEVADE PARANDUS JA LAEVATARBEAINETE VALMISTAMISE TÖÖKOJAD:

Sadama tän. 3, kõnetr. 5-39.

S. Patarei tän. 18—20, kõnetr. 10-80.

Võetakse parandusele kõiksugu mootoreid, laevamasinaid ja muid laevade osi; niisama ka laevakere kui ka takelaashi alal.

Omad ja valitsemisel olevad laevad

T. D. V.

A/L „KAJAK“	5.200
A/L „KALEV“	3.000
A/L „MAI“	2.200
A/L „JÄRVAMAA“	1.900
A/L „PAKRI“	1.900
A/L „LIRO“	1.900
A/L „KAI“	1.800
A/L „KODUMAA“	1.400
M/L „LÄÄNEMAA“	750
M/L „VIRUMAA“	750

ARSENAL

Tallinnas, Suur Karjamaa tän. 1.

Telefonid Arsenali keskaama kaudu.

Võtab vastu peale sõjaministeriumi tellimiste ka tellimisi teistelt riigiasutustelt, eraisikutelt ja -ettevõtjatelt peaaesjalikult autode, mootorite ja muude masinate osade, koonus-, tigu- ja igasuguste teiste hammasrataste, tigufreeside, kuivade, märgade ja poolmärgade elementide, hobuseraudade, vankrite, plekksepa-, peenlukusepa-tööde, lekaalide ja shabloonide valmistamise peale.

Igasuguste laskeriistade, sihtimise ja optiliste abinõude parandamise ja kordaseadmise tööde alal.

Toimetab autokummide uuendamist, mahavõtmist ja pealepressimist, hinnaga 3,50 kr. kummi pealt, rataste valmistamist ja rautamist (vitsa peale-tõmbamist) külmalt, pressi abil, milliste vitsade paksus on kuni $\frac{3}{4}$ ja laius kuni 6 tolli, ratta läbimõõdu juures kuni 170 sm või 67 tolli, samuti ka tarvitusel olevate rataste rattavitsa pingutamist (kokkupressimist), ilma vitsa maha võtmata.

Vasevalu kuni 100 kg iga üksik tükk ja teeb stantsimise, nikeldamise, mustamise, elektrotehnilisi ja muid töid. **Hinnad ajakohased.**

Oskar Kilgas

Trikoo-, pitsi- ja sukavabrik

Tallinn, end. Volta t. 3, kõnetr. 2-23.

Parimad Eestis on meie:

1) siidi-, floor-,
villased ja
puuvillased

sukad,

2) siidi kleidi-
kangastena, ja pesuriided

3) siidi-, villane
ja puuvillane

trikoo pesu,

4) klöppel-,
vene broderii
ja gipüür

pesupitsid,

5) siidi- ja floorsokid, lastesu-
kad, supelus- ja võimlemis-
trikood.

**Kõik teadlikud tarvitavad
meie vabriku tooteid.**

VABRIK:
Järvakandis.
Tel. Lelle 7.

Järvakandi klaasivabrik

KONTOR:
Tallinnas,
Süda 1.
Tel. 15-38, 5-27.

Fourcault sisseseade

valmistab moodsa mehaanilise tööstusviisi juures

kõrgeväärtuslikku

heledat tahvelklaasi

igas suuruses ja paksuses.

**Järvakandi spetsiaal-aknaklaas on hea-
duselt parem vastava sordi import-klaasist.**

Tellimused kodumaa tarvitajatelt täidetakse väljas-
pool järjekorda mõne päeva jooksul, sest produkt-
sioon ületab siseturu kogutarviduse mitmekordselt.

Igasugused järelepärimised leiavad kiire ja hoolika tähelepanu.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

Ainus mehaaniline klaasitööstus Eestis.

MASINAEHITUSTEHAS

Franz Krull A/s.

Tallinnas, Kopli tän. 68.

Tel. 4-20, 19-73.

Telegr. aadr.: KRULL TALLINN.

ERIALA:

Kunstjää- ja külmetus-sisseseaded igasuguseks otstarbeks, eriti piimaühisustele.

Aurukatlad igat süsteemi, eriti piimaühisustele.

Lihtne käsitus. Montöörid katelde ülesseadmiseks ja nõuandeks alati saadaval.

Aurumasinad.

Piimatalituse masinad.

Transmissioonid.

Majatarbed: pajad, pliidad, ahjuksed jne Keskkütte radiaatorid, kanalisatsiooni torud ja kõiksugu valamise tööd.

Sisternid, reservuaarid ja kõiksugu katelsepatööd ja kõik tööd ja parandused masinaehituse alal.

Eelarved ja nõuanded tasuta.

Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri

Asutatud 1857. a.

Osühisus.

Asutatud 1857. a.

Ketrusvärtnaid 500.000.
Kangrutelgi 4.000.

VALMISTATAKSE:

puuvillariiet igat seltsi — pleekimata, pleegitud ja värvitud: **lõnga, sukalõnga ja vatti.**

VABRIK: KREENHOLM, Narva kaudu.

VALITSUS: Tallinnas, Pikk tän. 68, telef. 7-31 ja 32-95.

LADU: Tallinnas, S. Karja tän. 13.

TALLINN

PAELAVABRIK „RAUANIT“

TALLINN

Aksia-Selts.

Soovitame kodumaal valmistatud crêpe-de-Chine'i, siidi-, mantli-, voodri- ning kübarariiet. Siidi-, mako-, floor-, villaseid sukki ja sokke. Lapse-sukki, kõlapitsi. :—: Trikoo- ja dshemprii-riiet.

Sõjaväe tunnusmärkide paelu ja nõõre.

Mitmesuguseid salle, kaelasidemeid. Siidi-, rips-, ja vitselpaelu, kummipaelu, pesusakke jne. jne. jne.

Saada üle Eesti.

Saada üle Eesti.

PARFUMS
EPHAG

Hambabasta

★

„Isis“ kreem

„Isis“ puuder

„Isis“ seep

★

Kõik välismaa

lõhnaõlid

puudrid jne.

EESTI-POOLA PETROOLEUMI ÜHISUS

S. Przemyski & Ko.

„Estipolmin“

Poola riigi naftasaaduste vabrikute peaesitus Eestis

*

Soovitab odavate hindadega:

**Mootori-, auto- ja tsilindriõlisid,
bensini, naftat ja igasuguseid nafta saadusi.**

CHANDLERI autod

Vestinghause õhkpiduritega automaatse chassis määrimisega ^{12/50} ja ^{18/90} HP 6 tsilindr.
^{20/100} HP 8 tsilindr.

„FISK“ autokummid

mis vastupidavamad, seega kõige kasulikumad.

*

TALLINN, Lai tänav nr. 1. Telefonid 14-95 ja 15-64.

Parim,

moodsaim ja

soliidseim

jalanõu

kannab

kaitsemärki

Estoking
Tallinn

Aktsia-Selts

„Textil“

Tallinnas * Koplis

Oma vabrikud:

**Ketramis-, kudumis-, apreeterimis-,
pleegitamis- ja värvimisvabrik**

Vabriku suur- ja väikemüügilaod:

KOPLIS, Bekeritehas 5.
TALLINNAS Vene turg 1—4.
” Paldiski mnt.
” S. Juhkentali 46.
NÕMME, S. Pärnu mnt. 46.

NARVAS, Peetri plats 8.
RAKVERES, Pikk tän. 24.
PÄRNUS, Rütli tän. 28.
PETSERIS, Riia tän. 1.

Sarpinka, Schoti-ruuduline, pesu- ja käterätikuriided,
flanellid, baikad ja kõiksugu teised puuvillased riided.

Soovvalmis kaup.

Lõngad käsitsi ja telgedel
kudumiseks.

Suures valikus:

Sise- ja välismaa siidi ja villa-
seid kaupu.

Müükvabriku hinnakirjade järele.